

วินัยพระนักรู้ คู่มือโยม

น ปเรส วิโลมานิ

อตตโนว อเวกเขยย

น ปเรส กตาคต

กตานิ ออกตานิ จ.

พ.ศ. ๒๕/๒๕

ไม่ควรใส่ใจคำกล่าวร้ายของผู้อื่น ไม่ควรตรวจดู
ธุระที่เขาทำแล้วหรือยังไม่ทำ ควรตรวจดูเฉพาะกิจ
ที่ตนทำหรือยังไม่ทำเท่านั้น

การประเคน

การประเคนสิ่งของแก่พระควรทำอย่างไร

การประเคนเป็นเรื่องใกล้ตัว และเป็นเรื่องจำเป็นที่พระและโยมควรต้องทราบ เพราะพระรับประเคนทุกวัน ฉันททุกวัน โยมก็ประเคนพระอยู่ทุกวันไม่ควรถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยทำอะไรก็ได้ ควรศึกษาเรื่องการประเคนนี้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งพระและโยม เพราะพระและโยมมีความเกี่ยวข้องกัน ถ้าพระเข้าใจเรื่องการประเคนดี จะได้นำไปแนะนำสั่งสอน ญาติโยมซึ่งผิดซึ่งถูกและป้องกันอบัติให้พระได้ด้วย

ส่วนโยมนั้น ถ้าเข้าใจเรื่องการประเคนดีแล้ว จะประเคนได้อย่างถูกต้อง ช่วยป้องกันพระไม่ให้เป็นอบัติ และช่วยเผยแพร่คำสั่งสอนที่ถูกต้องนี้ไปยังญาติสนิทมิตรสหายของตนให้เข้าใจสืบต่อไป

การรักษาพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่นั้น จะต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องที่จำเป็นและเกี่ยวข้องให้เข้าใจดีร่วมกัน อย่าปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของพระหรือโยมแต่เพียงฝ่ายเดียว พระพุทธศาสนา

ล่วงกาลผ่านเวลามานาน พอมาถึงยุคนี้ มีอะไรแปลกๆ ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย

การประเคนที่ไม่ถูกต้องตามพระวินัย

เรื่องการประเคนก็เช่นกัน มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป มีการประพฤติปฏิบัติต่างกันไป บางอาจารย์ บางสำนักสอนว่า การที่ญาติโยมนำอาหารหวานคาวมาวางไว้บนโต๊ะที่ห่อฉิ้นแล้วพูดว่า ผมเอาอาหารมาถวายนะครับ แต่บางคนก็ไม่พูดอะไร การทำอย่างนี้ ชื่อว่า เขาให้แล้ว หรือประเคนแล้ว ไม่ต้องประเคนซ้ำอีก

บางอาจารย์ สอนว่าการประเคนนั้น ผู้ประเคนต้องยกของขึ้นสูงจากพื้นพอแมวรอดได้หรือสูงจากพื้นประมาณ ๑ กำมือ บางอาจารย์สอนว่า ให้เอาอาหารหวานคาวทั้งหมดที่จะประเคนมาต่อกัน พระจับข้างนี้โยมจับข้างโน้น ก็ถือว่าประเคนแล้ว เรียกว่าการประเคนแบบจับชนกัน การประเคนแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก และทำกันทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท เพราะทำง่าย ไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลา

บางอาจารย์สอนว่า ถ้าไม่มีโยมมาประเคน ให้ใช้มือจับของนั้นแล้ว พูดว่า “อิมัง บังสกุลัง อัสสามิกัง มัยหัง ปาปุณนาคี. แปลว่า ของบังสกุลนี้ไม่มีเจ้าของ ย่อมถึงแก่เรา” นำมาฉิ้นได้ไม่เป็นการปฏิบัติ เรียกวิธีนี้ว่าบังสกุลฉิ้น บางอาจารย์สอนว่า ประเคน

ครั้งเดียวฉันได้จนหมด ถ้าไม่หมดก็เก็บไว้ฉันวันต่อๆ ไป แม่หลายวันก็ได้ก็มี บางอาจารย์สอนว่าถ้าหากคนประเคนยาก เมื่อมีโยมมาวัด ถ้าพระอยากฉันมะม่วง มะขาม มะพร้าวเป็นต้นก็ให้โยมประเคนทั้งต้นเลย พระต้องการฉันเมื่อไร ก็ใช้ไม้สอยเอามาฉันได้ วิธีประเคนให้โยมจับต้นมะม่วงข้างหนึ่ง พระจับข้างหนึ่งก็ชื่อว่าประเคนแล้ว เรียกว่าประเคนทั้งต้นฉันได้จนหมดลูก มะม่วงออกใหม่ก็ประเคนใหม่ เป็นต้น

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงมติดูความเห็นของบางอาจารย์บางสำนัก ที่สอนกันและประพฤติกัน ท่านเหล่านั้นบางรูปเป็นพระเกจิชื่อดัง บางรูปเป็นนักปฏิบัติ บางรูปเป็นพระผู้ใหญ่ผู้มีคนนับถือมาก บางรูปเป็นพระหลวงปู่หลวงตาธรรมดาต่างๆ ไป จะเป็นพระอะไรก็ตาม ถ้าไม่ศึกษาเล่าเรียนเรื่องพระวินัยให้ดีแล้วก็จะไม่รู้ว่าจะอะไรผิดอะไรถูก ได้แต่ทำๆ ตามกันมา อาจารย์พาทำก็ทำตามอาจารย์ คิดว่าถูกต้องแล้ว ถ้าผิดอาจารย์คงไม่พาทำการทำอะไรตามกันเป็นเวลานานๆ ไม่ใช่จะถูกต้องเสมอไป บางครั้งเรื่องที่ผิด คิดว่าถูก เรื่องที่ถูก คิดว่าผิด หรือบางรูปก็ศึกษาเล่าเรียนมา รู้ผิดรู้ถูก แต่เพราะความเห็นแก่ปากแก่ท้อง อดทนต่อความหิวไม่ได้หรืออาจเป็นเพราะมักง่ายจึงทำอะไรง่ายๆ จนละเลยและมองข้ามการประเคนที่ถูกต้อง หรือจะมีข้ออ้างอื่นๆ ที่ไม่ถูกไม่ควร

การเป็นพระจะทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ควรคำนึงถึงศีลของตัวเองให้มาก อย่าเอาความคิดเห็นความเห็นของตัวเองเป็น

๖ / วินัยพระนำรั้วคู่มือโยม

ใหญ่ ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามพระธรรมวินัย ไม่ใช่เอาแต่ความถูกต้องอย่างเดียว ต้องมีหลักฐานอ้างอิงโดยเฉพาะพระบาลี อรรถกถา และฎีกาที่ท่านวางไว้เป็นแบบอย่าง

การประเคนที่ถูกต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. สิ่งของนั้นไม่ใหญ่จนเกินไป บุรุษมีกำลังปานกลาง พอยกได้
๒. เข้ามาในหัตถบาท
๓. น้อมเข้ามาถวาย
๔. ผู้ประเคนเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉานก็ได้
๕. ภิกษุรับประเคนสิ่งของนั้นด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๕๖๒)

องค์ของการประเคน

๑. โยมจัดอาหารหวานคาวจำนวนมากไว้บนโต๊ะที่ไม่ใหญ่และไม่ยาวนัก อาหารรวมทั้งโต๊ะนั้น บุรุษผู้มีกำลังปานกลางสามารถยกขึ้นได้ลำพังคนเดียว เวลาประเคน โยมหลายๆ คนพร้อมกันยกประเคนใช้ได้ แต่ถ้าโต๊ะใหญ่และยาว อาหารก็มากจนบุรุษผู้มีกำลังปานกลางยกขึ้นไม่ไหว ถึงแม้โยมหลายคนช่วยกันยกประเคน การประเคนนั้นก็ใช้ไม่ได้ (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๖๔)

๒. หัตถบาธ ๑ เท่ากับ ๒ ศอกคืบ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า ๒ ศอกคืบพึงทราบว่าเป็น หัตถบาธ ถ้าภิกษุหนึ่ง กำหนดตั้งแต่ริมสุด ด้านหลังของอาสนะไป (จากเข้าไป ๑ ศอกคืบ) ถ้ายืน กำหนด ตั้งแต่ที่สุดสั้นเท้าไป ถ้านอน กำหนดตั้งแต่ที่สุดด้านนอกแห่ง สี่ข้างที่นอนไป ด้วยที่สุดด้านในแห่งอวัยวะ

ที่ใกล้กว่าของทายกผู้นั่งอยู่ก็ตาม ยืนอยู่ก็ตาม นอนอยู่ ก็ตาม ยกเว้นมือที่เหยียดออก (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๑๑)

หัตถบาธทางอากาศ กำหนดเอาศีรษะของผู้ยืนอยู่เป็น เกณฑ์ ท่านกล่าวไว้ว่า “บรรดาผู้ให้และผู้รับประเคน ฝ่ายหนึ่ง อยู่บนอากาศ ฝ่ายหนึ่งอยู่บนพื้นดิน” พึงกำหนดประมาณหัตถบาธทางศีรษะของผู้ยืนอยู่บนพื้นดิน และริมด้านในแห่งอวัยวะ ที่ใกล้กว่าของผู้ยืนอยู่บนอากาศ ยกเว้นมือที่เหยียดออก เพื่อให้ หรือเพื่อรับ “ถ้าฝ่ายหนึ่งอยู่ในบ่อ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ปากบ่อ” “หรือ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่บนต้นไม้ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่บนแผ่นดิน” ก็พึง กำหนดหัตถบาธ โดยนัยดังกล่าว” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๖๒)

นกเอาปากคาบดอกไม้หรือผลไม้ถวาย ช้างเอางวงจับ ดอกไม้หรือผลไม้อยู่ในหัตถบาธพระรับประเคน การรับประเคน นั้นใช้ได้ พระนั่งอยู่บนคอช้างสูง ๗ ศอกคืบ จะรับของที่ช้างนั้น ถวายด้วยวงก็ควรเหมือนกัน (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๖๒)

คนทั้งหลายโยนของข้ามรั้วหรือกำแพง ถ้ากำแพงไม่หนา มากหัตถบาธเพียงพอแก่ผู้ยืนอยู่ภายในกำแพงและภายนอก

กำแพง (ไม่เลยหัดถบาส) ภิกษุจะรับของที่โยนขึ้นสูงแม้ตั้งร้อยศอก แล้วตกลงมาถึงก็ควรเหมือนกัน (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๑)

๓. การน้อมเข้ามาถวาย เป็นการให้ด้วยความเคารพ และอ่อนน้อม เวลาโยมมาถวายอาหาร ถ้าการน้อมถวายยังไม่ปรากฏไม่ควรรับ ถ้าโยมน้อมกายหรือศีระชะลงมาเพียงเล็กน้อย ก็รับประเคนได้ ท่านกล่าวไว้ว่า “ทายกคนหนึ่งทูลภานะข้าวยสวและกับข้าวเป็นอันมากไว้บนศีระชะมาที่วัด ยืนพูดว่านิมนต์ท่านรับเถิด การน้อมถวายยังไม่ปรากฏ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรรับ แต่ถ้าเขาน้อมมาแม้เพียงเล็กน้อย ภิกษุเหยียดแขนออกรับ ภานะอันล่าง ด้วยอาการรับเพียงเท่านี้ ภานะทั้งหมดเป็นอันประเคนแล้ว” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๖๓)

๔. ผู้ประเคนเป็นใครก็ได้ จะเป็นพระพรหม พระอินทร์ เทวดา นาค ครุฑ ยักษ์ เปรต อสุรกาย ภูตผีปีศาจ มนุษย์ ชาย หญิง และสัตว์เดรัจฉานมี ข้าง ลิง นก สุนัข เป็นต้น ประเคนได้ทั้งหมด.

๕. ภิกษุรับประเคนสิ่งของนั้นด้วยกายหรือของเนื่องด้วยกาย รับสิ่งของด้วยกาย เช่น เวลาโยมผู้หญิงหรือผู้ชายนำเอาอาหารมาถวาย พระใช้มือรับได้ แต่ประเทศไทยไม่นิยมรับอาหารจากมือโยมผู้หญิงโดยตรง เพราะเกรงว่ามือจะไปโดนกันเข้า แลดูไม่งาม หรือเพราะเกรงว่า เมื่อภิกษุมีจิตยินดีด้วยราคะอาจทำให้ต้องอาบัติอุลลัจจัยได้

จึงรับด้วยของเนื่องด้วยกาย คือใช้วัตถุรับประเคนแทนกาย เช่น บาตร ถาด ถ้วยโถ จาน ผ้า แผ่นหนัง กระดาน ใช้ใบไม้ใหญ่พอที่จะวางของได้มีใบบัว ใบบอน ใบสัก ใบทองกวาว เป็นต้น ถ้าใบไม้เล็กๆ เช่น ใบมะขาม ใบพุทรา เป็นต้น ใช้รับประเคนไม่ได้ เพราะไม่สามารถจะวางของได้ พระใช้วัตถุเหล่านั้นรับประเคนของจากมือโยมผู้หญิงหรือผู้ชายได้ทั้งนั้น (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๖๔)

โยมถวายสิ่งของด้วยกายหรือของเนื่องด้วยกายก็ได้ ถวายสิ่งของด้วยกาย เช่น ใช้มือจับอาหารยกถวาย ถวายของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้กระบวยหรือทัพพีเป็นต้นตักข้าวปลาอาหารถวาย

ถ้าโยมผู้ถวายนั่งหรือยืนเลยหัตถบาทส ประเคนสิ่งของ การประเคนนั้นใช้ไม่ได้ พระจะต้องบอกให้เขาเข้ามาใกล้ แล้วค่อยประเคนจึงจะใช้ได้ ดังท่านกล่าวไว้ว่า “ถ้าทายกยืนเลยหัตถบาทสไป เอาการบวยคั้นยาวตักถวาย พระควรบอกเขาว่า “เข้ามาใกล้ๆ น้อยโยม” ถ้าเขาไม่ได้ยินหรือไม่สนใจ เหลงไปในบาตร พระต้องรับประเคนใหม่ แม้ในคนผู้ยืนอยู่ห่างโยนก่อนเข้าไปถวายก็เช่นกัน” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๖๔)

พระส่วนมาก รวมทั้งโยมด้วย มีความเข้าใจกันมานานแล้วว่า สิ่งของที่ถวายพระไปแล้ว หรือพระรับประเคนไปแล้ว สามเณรหรือญาติโยมจะจับต้องอีกไม่ได้ ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ของนั้นจะขาดประเคนทันที ต้องประเคนใหม่ทั้งหมด

ไม่อย่างนั้นพระจะฉันไม่ได้ หากขึ้นฉันไปพระจะต้องอาบัติ โยมบางคนโดยเฉพาะเจ้าภาพ พอประเคนพระแล้วก็อยากจะช่วยจัดอาหารหวานคาวให้เข้าที่เข้าทาง จึงช่วยจัด พระบางรูปโกรธตวาดไปด้วยเสียงดังว่า “ของประเคนแล้ว มาจับต้องได้อย่างไร มันขาดประเคนนะ”

บางครั้งพระหลายรูปต้องวุ่นวาย ห้ามปรามโยมเป็นการใหญ่และต้องประเคนใหม่ นอกจากจะเสียเวลาแล้ว ยังทำให้โยมเจ้าภาพพลอยไม่สบายใจ ที่ต้องทำให้พระชุนเคือง การทำบุญน่าจะทำให้จิตใจผ่องใส แต่กลับทำให้ใจของโยมเศร้าหมอง เพราะเรื่องไม่เป็นเรื่อง

เรื่องการขาดประเคนนี้ ยังมีพระผู้น้อยจนถึงพระผู้ใหญ่ บางรูปเข้าใจกันผิดๆ ความจริงแล้ว จะเป็นสามเณรหรือโยมก็ตาม จับต้องอาหารที่พระรับประเคนไว้แล้ว จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ของนั้นยังไม่ถือว่าขาดประเคนแต่อย่างใด พระฉันได้ไม่เป็นอาบัติ ท่านได้กล่าวไว้ว่า “ถ้าหากพระภิกษุยังมีความเยื่อใยอยู่ วางบาตรไว้บนเชิงรองบาตร พูดกับสามเณรว่า “เธอจะเอาขนมหรือข้าวสวยจากบาตรนี้มาฉันก็ได้” สามเณรล้างมือของตนให้สะอาด แล้วหยิบเอาขนมหรือข้าวสวยจากบาตรไปตั้งร้อยครั้ง โดยไม่ถูกต้องอาหารในบาตรของตน ไม่มีกิจที่จะต้องประเคนใหม่ แต่ถ้าสามเณรถูกต้องของที่อยู่ในบาตรของตนหยิบเอาออกจากบาตรนั้น ของนั้นปนกับของสามเณร ต้องประเคนใหม่” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๖๙)

พระรับประเคนของตอนเช้าแล้ว สั่งโยมหรือสามเณรว่า
เอาของเก็บไว้ในตู้ให้ด้วย พอถึงตอนเพลก็เอาออกมาฉันได้ ไม่
เป็นอาบัติเพราะยังไม่ขาดประเคน ของที่ภิกษุรับประเคนแล้ว
จะขาดประเคนนั้นไม่ได้เกี่ยวกับสามเณรหรือโยมมาถูกต้องอีก

ถ้าโยมจะช่วยจัดอาหารที่รับประเคนแล้วก็ควรล้างมือให้
สะอาดเสียก่อนเพื่อป้องกันฝุ่นตกลงในอาหาร

การขาดหรือเสียประเคนนั้น มีด้วยเหตุ ๗ ประการ คือ

๑. รับประเคนแล้ว เปลี่ยนเพศเป็นหญิง (ชายเปลี่ยน
เป็นหญิง)
๒. รับประเคนแล้ว มรณภาพ (ตาย)
๓. รับประเคนแล้ว ลาสิกขา (สึก)
๔. รับประเคนแล้ว ต้องอาบัติปาราชิก (ขาดจากพระ)
๕. รับประเคนแล้ว ให้สามเณรหรือคฤหัสถ์ไป*
๖. รับประเคนแล้ว สละไปโดยไม่มีเสียใยม*
๗. รับประเคนแล้ว ถูกชิงเอาไปหรือถูกลักเอาไป (อรรถก
ถกามหาวิภังค์ ๑/๘๕๐)

อธิบายองค์องค์ขาดประเคนที่ ๔ หมายถึงเอากิษุผู้ต้อง
ปาราชิกแล้วได้ละการปฏิญาณตนว่าเป็นภิกษุ (วิมตติโนทนีฎีกา เล่ม
๑ หน้า ๒๐๐)

*อธิบายองค์ขาดประเคนข้อที่ ๕ ให้สามเณรหรือคฤหัสถ์

ไป ภิกษุรับประเคนบาตรข้าวสุกแล้ววางไว้บนเชิงรองบาตร ถ้าไม่มีความเสียดาย บอกสามเณรว่า เธอเอาข้าวจากบาตรนี้ไปฉันบาตรนั้นชื่อว่า ชาติประเคนแล้ว ถ้าต้องการฉันก็รับประเคนใหม่ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ถ้าว่าข้าวสุกตั้งอยู่แม้บนเชิงรองบาตร ภิกษุไม่มีความเสียดาย กล่าวว่าเขาจงรับเอาไป ต้องรับประเคนใหม่ เพราะชาติประเคนแล้ว” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๖๙)

*อธิบายองค์ชาติประเคนข้อที่ ๖ สละไปโดยไม่มีเสียโย ภิกษุรับประเคนผลไม้เป็นต้นแล้วไปวางไว้ ถ้ายังมีความต้องการอยู่ไม่ขาดประเคนหรือรับประเคนผลไม้เป็นต้นแล้วถือไว้เพราะยังมีความต้องการอยู่ ก็ไม่ขาดประเคนเหมือนกัน โดยนัยตรงกันข้าม รับประเคนผลไม้เป็นต้นแล้วเอาไปวางไว้ ถ้าไม่มีความต้องการ ถือว่าชาติประเคนแล้ว ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุรับประเคนผลไม้แล้ววางไว้ เกิดมีส่วนอื่น เช่น หน่อเป็นต้นเกิดขึ้น ส่วนนั้นชื่อว่าภิกษุรับประเคนแล้ว จริงอยู่ผลไม้พ้อพ้นจากมือภิกษุผู้ยังมีความต้องการอยู่หรือยังไม่ปล่อยจากมือเพราะมีความต้องการอยู่ตราบใด ตราบนั้นชื่อว่ายังไม่ละการประเคน” (กัณฑ์ วิตรณีแปล ทนต์โปนสิกขาบท ๒๐๗)

เรื่องการประเคนเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เรื่องหนึ่งที่พระและโยมควรทราบและศึกษาให้เข้าใจ เพราะพระรับประเคนของจากโยมทุกวัน โยมก็ประเคนของให้พระทุกวัน ประเคนถูกก็ถูกทุกวัน ประเคนผิดก็ผิดทุกวัน ประเคนไม่ถูกต้อง จะมีผลเสียต่อพระอย่างมาก เพราะพระนำไปฉันต้องอาบัติทุก

ค้ำกลืนทุกวัน

พระทุกรูปที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาก็มุ่งหวังความบริสุทธิ์ทั้งนั้น ไม่มีรูปไหนหรือกอยากต้องอาบัติ แต่เพราะความไม่รู้และเพราะเชื่อคำสอนของอาจารย์ นี่กว่าท่านสอนถูกต้องดีแล้ว เลยยึดถือและปฏิบัติตาม

พวกเราชาวพุทธควรยึดหลักฐานจากพระบาลี อรรถกถา และฎีกาไว้จะดีกว่าการไปยึดติดตัวอาจารย์เพียงอย่างเดียว เพราะถ้าอาจารย์สอนผิดเราจะได้ข้อมูลที่ผิดด้วย การประเคนที่ถูกต่อนั้น ควรยึดองค์ประเคนและองค์ขาดประเคนที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์เป็นแบบอย่าง ไม่ต้องไปใส่ใจกับคำสอนของพระอาจารย์รูปใดรูปหนึ่งที่สอนกันไปคนละทิศละทางอีกต่อไป

ถ้าโยมเข้าใจการประเคนดีแล้ว ก็จะไม่ประเคนได้ถูกต้องไม่ผิดพลาดและปฏิบัติได้ง่าย แคโยมเข้ามาในหัตถบาต น้อมกายลงเพียงเล็กน้อย ยกของขึ้นประเคนเป็นอันใช้ได้ โยมประเคนถูกพระนำไปฉันก็ไม่มีอาบัติ เวลาโยมทำบุญไม่ควรเอาอาหารไปตั้งไว้ตามวง พระที่ไม่รู้วินัย ไม่ถือวินัยบางรูปอาจจะบอกโยมให้ประเคนแบบจับของชนกัน พระนำไปฉันก็ต้องอาบัติ ต้องเอาอาหารหวานคาวตั้งไว้ที่อื่นก่อน ถึงเวลาประเคนค่อยทยอยเอามาประเคนทีละอย่าง พระรับประเคนไปฉัน ก็ไม่ต้องอาบัติ ถ้าโยมเข้าใจเรื่องการประเคนดีจะช่วยพระให้พ้นจากอาบัติได้ เมื่อพระช่วยตัวเองให้พ้นจากอาบัติไม่ได้ โยมช่วยพระหน่อยก็แล้ว

กันถือว่าทำเพื่อพระพุทธศาสนา

อาหารที่ยังไม่ได้รับพระเคน ภิกษุต้องมัสติสังวร

อาหารทุกอย่างที่ยังไม่ได้รับพระเคน ภิกษุไปจับต้องเข้าของนั้นจัดเป็น **อุคคหิตก์** แปลว่า ถือเอาไม่ดี เพราะจับของที่ยังไม่ได้พระเคน (กัฆาอภิณวฎีกา ๖๗๓)

อาหารทุกอย่างที่โยมยังไม่ได้พระเคน พระไม่ควรไปจับต้อง เพราะเมื่อจับต้องแล้ว ของนั้นจะเป็นอุคคหิตก์ทันที จะให้โยมพระเคนใหม่ เอามาฉัน พระก็ยังต้องอาบัติทุกกฏอยู่นั่นเอง เวลาโยมนิมนต์พระไปทำบุญที่บ้านโยมจัดอาหารหวานคาวไว้มากมาย ตั้งไว้เป็นวงใหญ่ ตอนพระเคนโยมจับอาหารไม่ถึง พระรูปที่ไม่เข้าใจจะช่วยกันจับอาหารส่งให้โยมๆ จะได้พระเคนสะดวกรวดเร็ว ถ้าพระรูปไหนนั่งอยู่เฉยๆ ก็จะถูกตำหนิจากพระด้วยกันบ้าง จากโยมบ้างว่า “ท่านนี่นั่งรอฉันอย่างเดียวนะ ไม่ช่วยโยมเลย” รู้สึกว่าพระก็ไม่ชอบ โยมก็ไม่ชอบ ผลออกๆ คราวหน้าจะไม่นิมนต์เสียด้วยซ้ำ

การชวนชวายช่วยเหลือโยมในลักษณะอย่างนี้ ดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ดีแต่ผิดพระวินัย จะทำโดยไม่รู้หรือโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือทำเพื่อประจบโยมก็ตาม ใช้ไม่ได้ทั้งนั้น

การจับอาหารส่งให้โยมพระเคนด้วยตัวเองหรือจับอาหารส่งให้โยมพระเคนพระรูปอื่นมีค่าเท่ากัน คือพระเคนแล้วฉันไม่ได้

ไม่ควรแก่พระทุกรูป อาหารนั้นจัดเป็นอุคคหิตก์เหมือนกัน นำไป
ฉันต้องอาบัติทุกกฎทุกรูป โยมประเคนอาหารพระแล้ว มาจับ
ต้องเข้า จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม พระบอกว่าใช้ไม่ได้เป็นขาด
ประเคน แต่โยมยังไม่ได้ประเคน พระจับต้อง พระบอกว่าใช้ได้
ไม่ขาดประเคน ความจริงไม่ถูกต้องตามพระวินัย เป็นเรื่องที่ควร
ปรับปรุงแก้ไข

เรื่องอุคคหิตก์นี้ ภิกษุตั้งใจจับต้องอาหารทุกอย่างที่ยังไม่
ได้ประเคน จึงเป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่แสดงไว้ว่า “หม้อน้ำมัน ๒
หม้อ เขาแขวนไว้บนไม้พินนาค หรือ บนขอ หม้อบนรับประเคนแล้ว
หม้อล่างยังไม่ได้รับประเคน จะจับหม้อบนควรอยู่ ถ้าหม้อล่าง
รับประเคนแล้ว หม้อบนยังไม่ได้รับประเคน ภิกษุจับหม้อบนแล้ว
จับหม้อล่าง หม้อบนเป็นอุคคหิตก์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๐)
ภิกษุถูกต้องข้าวสุกในบาตรที่ยังไม่ได้รับประเคน แล้วจับข้าวสุก
ในบาตรของตนอีก ข้าวสุกเป็นอุคคหิตก์ (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/
๕๖๘)

สามเณรต้มข้าวอยู่ ภิกษุจับทัพพีหรือกระบวยคนแล้วตัก
ยกขึ้นข้าวต้มทั้งหมดเป็นอุคคหิตก์ (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

ของฉันที่ภิกษุยังไม่ได้รับประเคน ถึงจะเป็นอวัยวะของตน
ก็จะกลืนกินไม่ได้ ถ้าภิกษุไปจับต้องในระหว่างที่ยังไม่ได้รับประเคน
จัดเป็นอุคคหิตก์เหมือนกัน ตัวอย่างที่กล่าวไว้ว่า “บรรดา
อวัยวะทั้งหลายมีน้ำตา น้ำลาย น้ำมูก เสมหะ น้ำปัสสาวะ อุจจาระ

ชี้ฟัน ชี้ตา ชี้หู เหนือที่เกิดในร่างกาย ควรทุกอย่าง สิ่งใดเคลื่อนจากแหล่งของมันแล้วตกลงในบาตรก็ดี ที่มีก็ดีสิ่งนั้นต้องรับ ประเคนเสียก่อน สิ่งที่ยังติดอยู่กับอวัยวะเป็นอันประเคนแล้วแต่อวัยวะที่กำลังตกหากขาดช่วงไปแล้ว ไม่ควรถือเอาในระหว่างส่วนนั้น จัดเป็นอุคคหิตก์ถึงจะประเคนภายหลังก็ไม่ควร” (กัณฑ์ วิตรณีสแปลทนต์โปนสิกขาบท ๒๐๗)

ถ้าไม่มีเจตนาตั้งใจจับ เพียงทำความสะอาด ไม่กวาดไปโดนเข้า หรือจับพลาดตั้งใจจะจับของที่ประเคนแล้ว แต่ไปโดนของที่ยังไม่ได้ประเคนไม่เป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภายใต้เตียง มีถ้วยน้ำมันที่ยังไม่ประเคน ถ้าภิกษุใช้ไม้กวาดไปกระทบถ้วยน้ำมัน น้ำมันนั้นยังไม่เป็นอุคคหิตก์” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๐)

ภิกษุตั้งใจว่า เราจะหยิบของที่ประเคนไว้แล้ว แต่พลาดไปหยิบของที่ยังไม่ได้ประเคน รู้แล้ว กลับวางไว้ในที่ที่ตนหยิบมาของนั้นไม่เป็นอุคคหิตก์ (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๑)

ถ้าภิกษุมีเจตนาตั้งใจจะเอาอาหารไปฝากสามเณร หรือโยมพ่อโยมแม่ไม่เป็นอุคคหิตก์ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุเห็นผลไม้มีมะม่วงเป็นต้นที่หล่นในป่า ตั้งใจว่า เราจะเอาไปให้สามเณร แล้วนำไปควรรออยู่ ภิกษุเห็นเนื้อเป็นเดนแห่งสี่หะเป็นต้น คิดว่า “เราจะให้แก่สามเณร รับประเคนก็ตาม ไม่รับประเคนก็ตาม นำมาให้ควรรออยู่ ถ้าอาจชำระวิตกให้หมดจดได้ (อย่าคิดว่าเราจะ

นำไปให้สามเณรประเคนแล้วฉัน แค่นี้ก็ชำระวิตกได้แล้ว) แม้จะ
ขบฉันอาหารที่ได้มาจากเนื้อเป็นเดนแห่งสี่หะเป็นต้นนั้นก็ควร ไม่
ต้องโทษ เพราะรับประเคนเนื้อดิบเป็นปัจจัย และไม่ต้องโทษ
เพราะของอุคคหิตก์เป็นปัจจัยเลย” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

ภิกษุนำข้าวสารมาให้เพื่อประโยชน์แก่มารดาและบิดา
มารดาและบิดานั้นจัดปรุงข้าวต้มเป็นต้น จากข้าวสารนั้นนั่นเอง
ถวายแก่ภิกษุนั้นควรอยู่ ไม่มีโทษเพราะสินินิธิ (คือสั่งสมอาหาร
รับประเคนแล้ว เก็บไว้ฉันในวันต่อๆ ไปอีก) เป็นปัจจัย หรือ
เพราะของเป็นอุคคหิตก์เป็นปัจจัย (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

พระไม่สำรวมมือ

พระโลเล ขี้เล่น มือไม่อยู่สุข ชอบจับโน่นจับนี่เล่น ไม่
สำรวมมือ ไปจับของฉันเป็นต้น ที่ยังไม่ได้รับประเคน จะนำไป
ฉันก็ตามไม่ฉันก็ตาม ต้องอาบัติทุกกฏ ชื่อ ทุรูปจิตตะ เช่น เห็น
เขาต้มข้าวอยู่ก็ไปเปิดฝาหม้อดู เอาไม้พายปาดฟองข้าวต้ม เอา
ทัพพีหรือกระบวยคนข้าวต้ม หรือ เขย่าต้นไม้ที่มีผล จนผลร่วง
ลงมา การกระทำดังกล่าวนี้ จัดเป็น ทุรูปจิตตะ แปลว่า ประพฤติ
ไม่ดี เพราะท่านห้ามว่าไม่ควรทำ กลับไปทำ (กัฆาอภิณหฎฐิกา ๔๑๗)

ของฉันที่ยังไม่ได้ประเคน ภิกษุขี้เล่นไปจับต้อง ห้ามเฉพาะ
รูปที่จับต้องฉัน ส่วนรูปอื่นไม่ห้าม ตัวอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า
“สามเณรต้มข้าวอยู่ ภิกษุคะนองมือเล่น จับภาชนะจับฝาหม้อ

ปาดฟองที่ฟุ้งขึ้นทิ้งไป เฉพาะภิกษุนั้นไม่ควรจะดื่ม เป็นอาบัติ
ทุกกฏ ชื่อ ทุรูปจิณณะ ถ้าภิกษุจับทัพพี หรือกระบวยแล้วคนไม่
ยกขึ้นข้าวต้มนั้นไม่ควรแก่ภิกษุทั้งหมด เป็นทั้งสามปักกะ (หุงต้ม
ด้วยตนเอง) และทุรูปจิณณะ ถ้ายกขึ้นเป็นอุคคหิตก์” (อรรถ
กถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

พระจับทัพพี หรือกระบวยจุ่มลงในหม้อเป็น ทุรูปจิณณะ
ไม่ควรเฉพาะรูปที่จับ

พระจับทัพพี หรือกระบวยคนไปคนมาเท่ากับหุงต้มเอง เป็น
สามปักกะ ไม่ควรแก่พระทั้งหมด

พระยกทัพพี หรือกระบวยที่มีข้าวต้มติดอยู่ขึ้น เป็น อุค
คหิตก์ ไม่ควรแก่พระทั้งหมด

ภิกษุจับกิ่งไม้หรือเถาว์ลัย เขย่าผลไม้ที่เกิดอยู่บนต้นไม้
เป็นต้นนั้น ผลที่ได้จากกิ่งไม้หรือเถาว์ลัยนั้นไม่สมควรแก่ภิกษุผู้
เขย่านั้นเหมือนกัน และเขย่าอมต้องทุรูปจิณณะทุกกฏด้วย” (อรรถ
กถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

ถ้าพระจะต้มข้าวต้มให้สามเณรประเคนภาชนะพร้อม
ข้าวสารและน้ำยกขึ้นเตาแล้วบอกให้ก่อไฟจนติด ต่อจากนั้นพระ
ทำอะไรได้ทุกอย่างไม่เป็นทุรูปจิณณะ

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “สามเณรสามารถจะหุงได้ แต่
ไม่มีเวลาเพราะมีธุระจะไปที่อื่น ภิกษุรับประเคนภาชนะพร้อมทั้ง
ข้าวสาร และน้ำแล้วยกขึ้นสู่เตาพึงกล่าววว่า เธอจงก่อไฟให้ติด

แล้วไปเกิด ต่อจากไฟติดโพลงนั้นแล้วจะทำกิจทุกอย่างสมควรโดยนัยก่อนเหมือนกัน ภิกษุตั้งภาชนะสะอาด ต้มน้ำเดือดไว้เพื่อประโยชน์แก่ข้าวต้ม ควรอยู่ เมื่อน้ำเดือดแล้ว สามเณรกรอกข้าวสารลง ก็จำเดิมแต่นั้นไป ภิกษุอย่าเพิ่งเร่งไฟ (ต่อขึ้นไป เป็นหน้าที่ของสามเณร) จะรับประเคนข้าวต้มที่สุกแล้วต้มควรอยู่ (ไม่เป็นทुरुปจฉินณะ)” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๓)

ถ้าพระนั่งพึง ยืนพึง โหนต้นไม้ที่มีผล เอาไม้ค้ำต้นไม้ที่มีผลเพื่อป้องกันต้นไม้ล้ม หรือเอาหนามผูกไว้กับต้นไม้ที่มีผลนั้นเพื่อป้องกันคนขึ้นไปขโมยผลไม้ควรอยู่ ไม่เป็นทुरुปจฉินณะ

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ต้นไม้ที่มีผล ภิกษุจะพึงหรือโหนสมควรอยู่ (ไม่เป็นทुरुปจฉินณะ)” (กังขาวิตรณีแปลทันตโปณฑลสิกขาบท ๒๐๗)

“ภิกษุจะค้ำต้นไม้ที่มีผล หรือผูกหนามไว้ที่ต้นไม้ไม่ควรอยู่ไม่เป็นทुरुปจฉินณทุกกฏ” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๕๗๔)

ถ้าโยมต้องการจะช่วยพระไม่ให้เ็นอาบัติจากอุคคหิตก์ และทुरुปจฉินณะ เวลาทำบุญจะเป็นที่บ้านหรือที่วัด อย่าเอาอาหารมาตั้งใกล้พระ เอาตั้งไว้ที่อื่นก่อน เวลาจะประเคนค่อยยกมา เพราะพระบางรูปไม่รู้วินัย บางรูปไม่สำรวจมือ บางรูปชอบประจบโยม ถ้าเอาอาหารมาตั้งไว้ใกล้พระเหล่านี้ ท่านจะจับทันทีของนั้นเป็นอุคคหิตก์บ้าง เป็นทुरुปจฉินณะบ้าง พระนำมาฉันต้องอาบัติทุกกฏ

พืช ผัก ผลไม้

พืชผักผลไม้ที่พระฉันได้และฉันไม่ได้

พืชผักผลไม้ ที่สามเณรหรือโยมทำให้สมควร (ทำกัปปิยะ) แล้ว พระฉันได้ ไม่ต้องอาบัติ ถ้ายังไม่ได้ทำให้สมควร พระจะฉันไม่ได้ ถ้าฉันต้องอาบัติ

พระบางรูปไม่ค่อยได้ให้โยมทำกัปปิยะกัน เวลาโยมเอาผลไม้ ผักบุ้ง บัวบก ข่า ขิง หอม และกระเทียมเป็นต้นมาถวาย พระรับประเคนแล้วก็จะฉันเลยโดยไม่คำนึงถึงวินัยข้อนี้ การทำกัปปิยะที่มีอยู่ในเวลานี้ จะเห็นได้ก็เฉพาะสายพระป่า และพระบ้านบางแห่งที่ยังถือวินัยอยู่ นอกนี้แล้วไม่ปรากฏให้เห็น ยิ่งแถวในเมืองแล้วไม่ต้องพูดถึงคงเป็นเพราะไม่รู้หรือคิดว่าเป็นเรื่องจุกจิก หยุ่มหยุิม วุ่นวายเพราะพระบางรูปชอบอะไรง่าย ๆ แบบสุกเอาเผากิน ขึ้นชื่อว่าวินัยบัญญัติแล้ว จะยากจะง่ายอย่างไรก็ต้องทำตาม เราไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือก พระพุทธองค์ทรงบัญญัติวินัยแต่ละข้อมีเหตุผลทั้งนั้น เช่นวินัยข้อนี้ถูกบัญญัติขึ้นเพราะพระไปตัดต้นไม้อั่ว ชาวบ้าน ในยุคนั้นเข้าใจว่า ต้นไม้อั่ว ผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้น

ได้มีชีวิต เห็นพระตัดต้นไม้ก็ติเตียน พระพุทธองค์ทรงห้ามพระตัดต้นไม้ตั้งแต่นั้นมา เพื่ออนุโลมตามความเห็นของคนยุคนั้น เพราะพระพุทธานุศาสนามีความเป็นอยู่เนื่องด้วยชาวบ้าน ถ้าชาวบ้านไม่ศรัทธาแล้ว ก็คงอยู่ไม่ได้ พอมาถึงยุคนี้ พระลัทธิมุลเหตุของต้นบัญญัติเสียจึงไม่ใส่ใจแนะนำโยมให้ทำกัปปิยะ

พืช ผัก ผลไม้ที่ต้องทำกัปปิยะ

ผลไม้ทั้งหมด ที่มีเมล็ดงอกขึ้นได้ ปลูกขึ้นได้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด มะปราง ส้ม ส้มโอ แดงโม รวงสาต สมอ มะขาม บ่อม และพริกเป็นต้น ผลไม้เหล่านี้ ถ้าโยมเอาเมล็ดออกแล้ว ก็ไม่ต้องทำกัปปิยะ ผลไม้อ่อนที่ไม่มีเมล็ด หรือมีเมล็ดแต่ยังใช้เพาะพันธุ์ไม่ได้ ผลไม้แก่ที่มีเมล็ดลึบใช้เพาะพันธุ์ไม่ได้ หรือไม่มีเมล็ด เช่น องุ่น แดงโม ฝรั่ง เป็นต้น และผลไม้ที่สามารถแกะเมล็ดออกได้ เช่น ละมุด ขนุน ทุเรียน ส้มโอ แดงโม ลำไย และลิ้นจี่เป็นต้น ในเวลาฉันท้เอาเมล็ดออกก่อนค่อยฉัน ไม่ต้องทำกัปปิยะ เพราะเป็นกัปปิยะในตัว (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๒๘๒) ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ฉันผลไม้ที่ยังอ่อนใช้เพาะพันธุ์ไม่ได้ หรือที่ปล่อนเมล็ดออก ยังไม่ได้ทำกัปปิยะ ก็ฉันได้” (วินัยปิฎก มหาวรรค ๒/๙๒)

ผักสดที่ปลูกขึ้นได้ด้วยยอด เช่น ผักแว่น ผักกระเฉด และบัวบก เป็นต้น

ผักสดที่ปลูกขึ้นได้ด้วยเหง้าหรือหัว เช่น กระชาย ตะไคร้ ไพร
ขมิ้น หอม และกระเทียม เป็นต้น

ของเคี้ยวที่ปลูกขึ้นได้ด้วยข้อ เช่น อ้อย เป็นต้น

พืชผักสมุนไพร และผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้เหล่านี้ ต้อง
ทำกัปปิยะเสียก่อนจึงค่อยนำมาฉัน ถ้ายังไม่ได้ทำกัปปิยะนำมา
ฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๒๗๕)

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุฉันผลไม้ด้วยสมณกัปปะ
(วิธีที่สมควรแก่สมณะ) หรือสมณโวรหาร (คำพูดที่สมควรแก่สมณะ)
๕ อย่างไม่เป็นอาบัติ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจงรับประเคนฉันเถิด เราอนุญาตให้ฉันผลไม้โดย
สมณกัปปะ ๕ อย่าง

๑. ผลไม้ที่จีด้วยไฟ
๒. ผลไม้ที่กรีดด้วยมีด
๓. ผลไม้ที่จิกด้วยเล็บ
๔. ผลไม้ที่มีเมล็ดอ่อน (ปลูกไม่ขึ้น)
๕. ผลไม้ที่ปล่อนเมล็ดออกได้” (วินัยปิฎก จุลวรรค ๒/๑๐)

ผู้ทำกัปปิยะ เรียกว่า กัปปิยการก

ภิกษุจะทำกัปปิยะด้วยตนเองไม่ได้ ต้องให้อนุปลัมบัน
(สามเณรหรือโยม) ทำให้จึงจะสมควร ผู้ทำกัปปิยะ เรียกว่า
กัปปิยการก

เวลาสามเณรหรือโยม เอาผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้มา
ประเคน พอเขาเข้ามาใกล้ๆ พระจะบอกให้เขากำกับปิยะก่อน
ประเคนหรือหลังประเคนก็ได้

การกำกับปิยะ

พระผู้บอก พูดว่า “กำปิยะ กโรหิ แปลว่า เธอจงทำให้
สมควร” สามเณรหรือโยมผู้ทำ เอามือข้างหนึ่งจับผลไม้ มือข้าง
หนึ่งจับมีดเป็นต้นแล้วกรีด ผ่า หรือแทงลงไปทีผลไม้นั้นพร้อมพูด
ว่า “กำปิยะ ภัณฑะ แปลว่า สมควรแล้วครับ”

ผู้บอกให้ทำกำกับผู้กำกับปิยะ จะใช้ภาษาไทยก็ได้เช่นผู้
บอกให้ทำพูดว่า “ทำผลไม้ให้สมควรหน่อย”ผู้ทำเอามือจับผลไม้
แล้วเอาเล็บจิกลงไปทีผลไม้พร้อมพูดว่า “สมควรแล้วครับ”

การกำกับปิยะนั้นต้องทำต่อหน้าผู้บอก และต้องใช้คำพูด
ที่เป็นปัจจุบันกาล จะทำลับหลังคือทำก่อนพระบอก และใช้คำ
พูดที่เป็นอดีตหรืออนาคตกาลไม่ได้ เช่น ผมได้กำกับปิยะแล้ว
หรือผมจักกำกับปิยะ

การกำกับปิยะ ผักสดที่ปลูกขึ้นได้และอ้อยเป็นต้น ก็ทำ
เหมือนกับผลไม้ทุกประการ ส่วนพริกนั้น ถ้าเป็นลูกๆ โยมใส่ถ้วย
หรือถ่วงรวมติดกันอยู่หลายๆ ลูกกำกับปิยะเพียงลูกเดียวก็พอ แต่
อย่ายกขึ้นจากกลุ่ม สำหรับพริกที่เป็นเมล็ดๆ ถ้ากระจายอยู่ใน
ถ้วยถ้วยเดียวในถ้วยข้าวต้ม หรือในน้ำพริกตาแดงน้ำปลาพริก

มะนาว ต้องทำกับปิยะที่ละเมล็ด ถ้าเมล็ดพริกรวมติดกันอยู่ เช่น เขาปนใส่กับข้าวสุก หรือน้ำพริกชั้นเป็นก้อนติดกันอยู่ ทำกับปิยะ เมล็ดเดียวก็ได้ (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/๒๘๒)

วัตถุที่ใช้ทำกับปิยะ

ไฟ ใช้ไฟฟืน ไฟถ่าน เป็นต้น จี้ เผา ลวก ลงที่ผลไม้ เป็นต้นทำให้เป็นรอย

มีด มีดทั่วไป มีดตัดเล็บ หรือเข็ม ใช้ กรีด ตัด ฟาน ผ่า และแทงลงไปที่ผลไม้ เป็นต้น ทำให้ขาด หรือเป็นรอย

เล็บ เล็บคน เล็บสัตว์ ๔ เท้า เช่น เล็บราชสีห์ เลือโคร่ง เลือเหลือง เลือดาว เลือด่า หมี่ ลิง เป็นต้น และเล็บสัตว์ ๒ เท้า เช่น เล็บไก่ นก เป็นต้นที่แหลมคมใช้เล็บเหล่านี้จิกลงไปผลไม้ เป็นต้น ทำให้เป็นรอย เล็บเหล่านี้ต้องเป็นเล็บดี เล็บเนาใช้ไม่ได้ (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/๒๘๒)

การใช้สามเณรหรือโยมให้ตัดต้นไม้โดยไม่เป็นอาบัติ

ถ้าพระต้องการให้สามเณรหรือโยมตัดต้นไม้ เถาว์ลัย เป็นต้น อย่างบอกว่า “ตัดต้นไม้” (ถ้าบอกว่า “ตัด” อย่างเจาะจง ต้นไม้) พูดเพียงว่า “เธอจงตัดต้นไม้ ตัดเถาว์ลัย เป็นต้น” (ถ้า เจาะจงต้นไม้ อย่างบอกว่า “ตัด”) หรือใช้กับปิยโหวหาคือคำพูดที่สมควรว่า

“อิมัง ปุปผัง วา ผลัง วา ชานะ แปลว่า เธอจงรู้ดอกไม้
หรือผลไม้,

อิมัง เทหิ แปลว่า เธอจงให้ผลไม้,

อิมัง อหาระ แปลว่า เธอจงนำผลไม้มา,

อิมินา เม อัตถิ แปลว่า เราต้องการผลไม้,

อิมัง กัปปิยัง กโรหิ แปลว่า เธอจงทำผลไม้ให้สมควร”

(กัณฑาวิตรณีแปลกฎตคามสิกขาบท ๑๖๕)

กัปปิยโฆหารเหล่านี้ใช้เฉพาะภาษาไทยก็ได้ เช่น เธอจงรู้
ดอกไม้เป็นต้น หรือจะใช้คำบาลีย่อๆ เช่น กัปปิยัง กโรหิ, เทหิ,
อหาร, ชานะ, อัตถิ คำใด คำหนึ่งก็ได้

ตัวอย่างเพิ่มเติมที่ท่านแสดงไว้ว่า “เธอจงรู้มูลเกสรนี้ จง
ให้รากไม้หรือใบไม้ก็ดี จงนำต้นไม้หรือเถาวัลย์นี้มาก็ดี เราต้อง
การดอกไม้ผลไม้อะไรก็ดี จงทำต้นไม้ เถาวัลย์หรือผลไม้
ให้เป็นกัปปิยะ (ให้สมควร) ก็ดีด้วยคำเพียงเท่านี้ ย่อมเป็นอันภิกษุ
กระทำการปลดเปลื้องกุศตคาม แต่ภิกษุบริโภคน้ำให้อนุปลัมบัน
(สามแฉกหรือโยม) ทำให้เป็นกัปปิยะซ้ำอีก เพื่อปลดเปลื้อง พิษ-
คาม” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๑๘๑) พระใช้คำพูดเหล่านี้สั่งให้
สามแฉกหรือโยมตัดต้นไม้ เป็นต้น ไม่เป็นอาบัติ

การทำกัปปิยะดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก แต่ถ้าเข้าใจ
วิธีแล้วก็ไม่ยากอะไร เพราะฉะนั้น ทั้งพระและโยมควรใส่ใจ เรื่อง
กัปปิยะนี้ให้ดี เมื่อทำกัปปิยะแล้ว พระนำมาฉันก็ไม่ต้องอาบัติ และ

โยมผู้ทำกับปิยะก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ช่วยพระให้พ้นจากอาบัติอีกด้วย

ถ้าโยมต้องการรักษาพระไม่ให้ต้องอาบัติในเรื่องนี้ เวลาจะเอาผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้ไปถวายพระ ทางที่ดีควรแกะเมล็ดออกก่อน ถ้าเป็นผักสดควรเป็นผักที่ปลูกไม่ขึ้น เช่น ผักกาดขาว ผักคะน้า กะหล่ำปลี แดงกวา ถั้วผักยาว เป็นต้น ถ้าเป็นผักสดที่ปลูกขึ้นได้ ก็นำไปลวกไปต้มเสียก่อนแล้วค่อยนำไปถวายพระ พระจึงจะไม่เป็นอาบัติ

เวลาโยมเอาผลไม้ที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้ หรือผักสดที่ปลูกขึ้นได้ไปถวายพระ ถ้าท่านรับแล้วฉันเลย ไม่บอกให้โยมทำกับปิยะก่อน จะต้องอาบัติทุกกฏทันที เหมือนกับว่าโยมไปทำให้ท่านต้องอาบัติหรือเพิ่มอาบัติให้ท่าน โยมก็มีส่วนที่ทำให้พระต้องอาบัติหรือพ้นจากอาบัติ ในเรื่องนี้ถ้าโยมฉลาดเลือกวิธีที่ทำให้พระพ้นจากอาบัติได้ก็จะเป็นการดีทีเดียวและน่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง กุศลผลบุญไม่ใช่บ่อยคงจะตกอยู่กับโยมแน่นอน

เนื้อสัตว์

เนื้อที่ภิกษุควรฉันและไม่ควรฉัน

การเป็นพระมีความเป็นอยู่เนื่องด้วยผู้อื่น ต้องทำตัวให้เป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย ชาวบ้านถวายอาหารอะไรก็ต้องฉัน เพื่อยังอัตตภาพให้เป็นไปได้ในวันหนึ่งๆ ฉันแก๊หิว แก๊ทุกข์ ฉันเพราะจำเป็นต้องฉัน

อาหารที่โยมนำมาถวาย ไม่ว่าจะเป็ปลาหรือเนื้อที่สุกแล้วก็ตามก่อนฉันต้องพิจารณาดูก่อนว่าเป็นปลาหรือเนื้อที่สมควรหรือไม่ เพราะปลาและเนื้อมี ๒ อย่าง

๑. ปลาหรือเนื้อที่สมควร คือฉันได้ไม่ต้องอาบัติ ได้แก่ ปลาและเนื้อทั่วไปนอกจากเนื้อที่ทรงห้าม ๑๐ อย่าง เรียกว่า กัปปิยมังสะ

๒. เนื้อที่ไม่สมควร คือฉันไม่ได้ ถ้าฉันต้องอาบัติ ได้แก่ เนื้อที่ทรงห้าม ๑๐ อย่าง มีเนื้อมนุษย์เป็นต้น เรียกว่า อักกัปปิยมังสะ

ปลาหรือเนื้อที่สมควรที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุ

ฉันได้ เช่น

ปลาหรือเนื้อที่เขาไม่ได้ฆ่าเฉพาะตน ภิกษุทั้งวัด หรือ สหรั้มมิก ๕ (ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร และสามเณรี) แต่ เป็นปลาและเนื้อที่เขาฆ่ากินเอง ฆ่าเลี้ยงต้อนรับแขกหรือเจ้านายที่มาเยี่ยมบ้านหรือปลาตาย เนื้อตาย ที่ซื้อมาจากตลาด

เนื้อทั่วไปที่นอกจากเนื้อ ๑๐ อย่าง มีเนื้อวัว เนื้อควาย เป็นต้น

ปลาและเนื้อ ที่บริสุทธิ์โดยส่วนสามคือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน และไม่ได้สงสัยว่าเขาฆ่าเฉพาะตน ภิกษุทั้งวัด หรือสหรั้มมิก ๕

ถ้าเป็นปลาและเนื้อ ที่พระองค์ทรงอนุญาตไว้ พระฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ สมดังพระดำรัสที่พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ไม่พึงฉันเนื้อที่เขาทำจำเพาะรูปใดฉันต้องอาบัติทุกกฏ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตปลาและเนื้อที่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยินและไม่ได้สงสัย(สงสัย)” (อรรถกถาหมาวรรค ๒/๑๓๔)

ปลาหรือเนื้อที่พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุฉัน เช่น ปลาและเนื้อที่เขาฆ่าเฉพาะตน ภิกษุทั้งวัด หรือสหรั้มมิก ๕

เนื้อ ๑๐ อย่าง คือ เนื้อมนุษย์ ช้าง ม้า สุนัข ภู ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง เสือดาว และหมี

ภิกษุฉันเนื้อมนุษย์ ต้องอาบัติอุลลัจจัย พระพุทธองค์

ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาคนที่มีศรัทธาเลื่อมใสอยู่ เขาสละเนื้อของเขาถวายก็ได้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ รูปใดฉันต้องอาบัติถุลลัจจัย อนึ่ง ภิกษุยังไม่ได้พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉันต้องอาบัติทุกกฏ” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๙๗)

ภิกษุฉันเนื้อ ๙ อย่างที่เหลือ มีเนื้อข้างเป็นต้น ต้องอาบัติทุกกฏ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อข้าง ม้า สุนัข งู ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง เสือดาว และหมี รูปใดฉันต้องอาบัติทุกกฏ” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๙๗-๑๐๐)

เหตุผลที่ท่านห้ามฉันเนื้อ ๑๐ อย่าง ท่านกล่าวไว้ในอรรถกถาว่า “เนื้อมนุษย์ทรงห้าม เพราะมีชาติเหมือนตน เนื้อข้างและม้าทรงห้ามเพราะเป็นราชพาหนะ เนื้อสุนัขและเนื้องู ทรงห้ามเพราะเป็นของสกปรก (ฉันเนื้อสุนัข กลืนตัวแรงเหมือนสุนัข เดินเข้าบ้าน สุนัขได้กลืนก็เห่าและกัด) เนื้อสัตว์ ๕ จำพวกมีราชสีห์เป็นต้นทรงห้าม เพื่อต้องการความไม่มีอันตรายแก่ภิกษุทั้งหลาย (พระฉันเนื้อเสือ กลืนตัวเหมือนกลืนเสือ เวลาเข้าไปอยู่ป่า เสือกก็กัด)

เนื้อ กระจุก เลือด หนัง และขนของสัตว์ ๑๐ จำพวกมีมนุษย์เป็นต้น ก็ไม่ควรทั้งหมด

เมื่อภิกษุรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ฉันเนื้ออย่างใดอย่างหนึ่ง (ในบรรดาเนื้อ ๑๐ อย่าง) เป็นอาบัติ รู้เมื่อใด พึงแสดงอาบัติเมื่อนั้น

ไม่ถ้ามก่อนรับด้วยตั้งใจว่า เราจักฉัน ต้องทุกกฎเพราะรับ รับ ด้วยตั้งใจว่า เราจักถ้ามก่อนจึงฉัน ไม่เป็นอาบัติ อนึ่ง เป็นอาบัติ เฉพาะภิกษุผู้รู้แล้วฉันเนื้อที่เป็น อุทิสสมังสะ (เนื้อที่เขาฆ่า เฉพาะตน) เอรู้ในภายหลังไม่ควรปรับอาบัติ” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๑๗๕)

แต่นมสดของสัตว์ที่มีเนื้อเป็นอกัปปิยะ (เนื้อที่ทรงห้าม ๑๐ อย่าง) ภิกษุดื่มไม่เป็นอาบัติ (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๗๗)

ปลาและเนื้อที่ไม่บริสุทธฺิโดยส่วนสาม คือ ได้เห็น ได้ยิน และไม่สงสัย เช่น ชาวบ้านบางท้องถิ่น ชอบนิมนต์พระที่ตนเองคุ้นเคยและศรัทธาว่า วันนี้ขอนิมนต์ท่านอาจารย์ไปฉันข้าวในป่า พวกกระผมจะหาอาหารป่าถวาย พระก็ไปกับโยม พอไปถึงป่า โยมบางพวกถือแห ถือข่าย ลงห้วย ทอดแห ดักข่าย เอาปลาซ่อนบ้าง ปลาตุ๊กบ้างตัวโตๆ ขึ้นมาจัดการทำอาหารพวกลาบ ต้มยำ ต้มโคล้ง บางพวกเอาบ่วง เอาแร้วไปดักกระรอก กระแต บางพวกเอาปืนไปยิงนก เมื่อได้มาแล้วก็ทำอาหารอะไรที่เห็นว่าอร่อยที่สุด มีผักเผ็ดนุก กระรอกบ้าง ลาบบ้าง เสร็จแล้วก็ยกถวายพระ พระก็ฉัน ทั้งที่เป็นอาหารไม่บริสุทธฺิโดยส่วนสาม คือ ได้เห็น ได้ยิน และมีความสงสัย

ถ้าเป็นโยมในเมืองมักจะนิมนต์พระที่ตนเคารพและศรัทธา ไปฉันอาหารป่า อาหารทะเล ตามร้านอาหารป่า และร้านอาหารทะเลที่มีชื่อเสียง พอไปถึงร้านอาหาร โยมก็นิมนต์พระเดช

พระคุณพิจารณาคุณสัตว์ตามที่ขังไว้ในกรง มีสัตว์เป็นๆ ทุกอย่าง ให้เลือก บางรูปก็ชี้ไปที่งูเห่า บางรูปก็ชี้ไปที่หมูป่า บางรูปก็ชี้ไปที่ปลาไหลเป็นต้น เมื่อพระชี้แล้ว ทางร้านก็จัดการตามใบสั่ง เช่น ผัดเผ็ดงูเห่า ผัดเผ็ดหมูป่า ปลาไหลต้มเปรต เป็นต้น เสร็จแล้วก็นำมาถวายพระ อาหารแบบนี้พระชอบมาก ถูกใจเหลือเกิน ฉันทได้เยอะเป็นพิเศษ อาหารประเภทนี้ไม่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม พระฉันทก็ต้องอาบัติ ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

โดยปกติแล้ว พระควรระวังเรื่องการบริโภคนี้ให้มาก ถ้าตามใจปาก ตามใจท้อง จะรักษาศีลไม่ได้ และจะทำให้ลำบากในอนาคต เวลาโยมเอาแกงปลา แกงเนื้อมาถวาย ควรถามเสียก่อนว่า “เนื้ออะไรโยม ทำเพื่อใคร” ถ้าเขาตอบว่า “เนื้อวัวครับ ผมซื้อมาจากตลาด ทำกินเองแล้วแบ่งเอามาทำบุญส่วนหนึ่งครับ” อย่างนี้พระฉันทได้ไม่เป็นอาบัติ

โยมอุปัฏฐากพระควรถวายปลาและเนื้อ ที่สมควรเท่านั้นแก่พระ อย่าถวายปลาและเนื้อที่ไม่สมควร จะทำให้พระเป็นอาบัติ เมื่อพระเป็นอาบัติจะทำให้บุญกุศลของโยมที่ถวายทานลดน้อยลง

พระรับและฉันทอาหารดิบไม่ได้

เมื่อพูดถึงอาหารดิบผู้ที่ชอบกินจะนำลายไหลเขาพูดกันว่าอาหารดิบมีวิตามินสูง รสชาติดี อร่อย แซบ หวาน โดยเฉพาะเนื้อดิบๆ หั่นสดๆ จิ้มกับน้ำพริกทรงเครื่องแซบอย่างบอกใครเชียว

บางท้องถิ่นเวลาล้มวัวล้มควายแล้ว เขาจะหันเนื้อดิบๆ สดๆ พร้อมเครื่องใน ตับไต ไข่ ปอด คลุกเคล้ากับน้ำจิ้ม เครื่องปรุงกินกันตรงนั้นเสียก่อน ต่อจากนั้นค่อยแบ่งกัน เอาไปทำลาบดิบ ลาบเลือด หลู้ น้ำตก ชกเล็ก ก่อนกินก็แบ่งไปถวายพระที่วัด พระฉันเสร็จแล้วบอกว่า อร่อยมากๆ แล้วก็ตั้งใจในรสชาติของลาบเลือดนั้น พอนึกอยากขึ้นมา ก็ให้โยมบ้างให้สามเณรบ้างไปซื้อเนื้อดิบ ปลาดิบ มาทำลาบเลือด ก้อยดิบให้ฉันอีก บางครั้งโยมล้มวัวล้มควาย ก็มักจะแบ่งเนื้อดิบให้วัดส่วนหนึ่งเสมอ เพราะเห็นว่าพระก็ชอบ

อาหารดิบที่โยมชอบถวายพระตามท้องถิ่นต่างๆ มีดังนี้ ลาบ ก้อย ปลาดิบ เนื้อดิบ ลาบเลือด หลู้ น้ำตก ชกเล็ก กุ้งเต้น ก้อยไข่มดแดง แหนมดิบ หอยแครงลวก หอยดอง ปลาร้า ปูคอง ปูเค็ม ปลาจ่อม ปลาต้ม น้ำพริกปลาร้าสับ และน้ำพริกกะปิ เป็นต้น

อาหารดิบเหล่านี้เป็นอาหารที่โยมชอบกินกัน และชอบถวายพระ โยมจะกินอะไรก็ได้ อย่างมากก็เป็นโรคพยาธิใบไม้ในตับ แต่พระจะฉันอะไร ควรพิจารณาถึงศีลเสียก่อนว่าควรหรือไม่ควร พระจะรับประเคนปลาดิบ เนื้อดิบ และฉันปลาดิบ เนื้อดิบ ไม่ได้ รวมทั้งอาหารสุกๆ ดิบๆ ไม่ได้ ผิดวินัย ต้องอาบัติทุกกฏ ยกเว้นเฉพาะภิกษุผู้อาพาธ ถูกผีสิง ฉันเนื้อดิบ ต้มเลือดสดๆ ได้ ไม่ต้องอาบัติทุกกฏ สมดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเนื้อดิบ เลือดสด ในเพราะอาพาธเกิดแต่ผีเข้า” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๖๕)

วิธีแก้ ถ้ารู้ว่าเป็นอาหารดิบ ก็ให้โยมทำให้สมควรเสียก่อน คือ เอาไปทำให้สุกด้วยไฟ ก็จะไม่มิโทษทางพระวินัย และไม่เป็นที่โรคพยาธิใบไม้ในตับด้วย ทางที่ดีโยมควรถวายอาหารที่สุกแล้ว เท่านั้นแก่พระ การถวายอาหารสุกพระฉันไม่เป็นอาบัติ โยมก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ช่วยพระรักษาวินัย พระรักษาวินัยได้เคร่งครัด การถวายทานก็จะได้กุศลผลบุญพอกพูนเป็นทวีคูณ พระควรแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ญาติโยม ไม่ใช่จะอนุโลมตามญาติโยมอย่างเดียว เป็นธรรมดาของญาติโยม ที่ไม่รู้ว่าจะอะไรผิดอะไรถูก โยมกินอะไรเห็นว่าอร่อย ก็มักจะนำอาหารนั้นมาถวายพระ เพราะความเข้าใจผิดคิดว่าจะได้บุญมากนั่นเอง

เวลาและอาหาร

เวลาอาหารกับการฉันของพระ (กาลิก)

ชีวิตฆราวาสมีอิสระเสรีในการกินไม่มีขีดจำกัด กินได้ ต้ม ได้ตลอดเวลา เช้า สาย บ่าย เย็น และกลางคืน คงเป็นเพราะฆราวาสต้องตรากตรำทำงานหนักเพื่อหาเงินมาซื้ออาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง อยากกินและต้มเวลาไหนก็ได้

สำหรับชีวิตของพระบางท้องถิ่นบางวัด มีการกิน การต้ม เหมือนกับฆราวาสไม่มีผิด พระจำพวกนี้ ฉันอาหารตอนเย็นก็ได้ เพราะมีพระผู้ใหญ่รู้เห็นเป็นใจ เปิดไฟเขียวตลอด แม้ท่านเองก็ฉันแต่ฉันในกุฏิ ส่วนพระหนุ่มเณรน้อยฉันตามอัธยาศัย ฉันอย่างเปิดเผย ไม่สะทกสะท้าน นึกว่าทำได้ ไม่ผิดวินัย แม้ญาติโยมก็ไม่ว่าอะไร ยิ่งพากันชวนขวาย เอาข้าวหม้อ แกงหม้อใหญ่ๆ มาถวายตั้งไว้ที่หอนฉัน กลัวพระเณรจะหิว พระเณรรูปไหนหิวเมื่อไร ก็ไปตักเอามาฉันตามต้องการได้ตลอดเวลา

เวลามีพระมาจากต่างถิ่นไปพัก พอตกเย็นทั้งญาติโยม และพระรีบไปหาสำหรับกับข้าวเต็มถาดยกมาถวายพระอาคันตุกะ

เดินทางมาเหนื่อยๆ ถ้ามพระเจ้าถินว่า “ฉันอาหารตอนเย็นได้หรือครับ” พระเจ้าถินตอบว่า “โถ ทำไมจะไม่ได้ พระถินนี่ ฉันได้ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ฉันไปเลยไม่ต้องห่วง ไม่มีใครว่า” พระอาคันตุกะยังไม่หายสงสัย ถ้ามอีกว่า “หลวงพ่เจ้าอาวาสท่านไม่ว่าหรือ” พระเจ้าถินตอบว่า “ไม่ว่า หลวงพ่ก็ฉัน ท่านยังบอกว่า ถ้าหิวแล้วไม่ฉันถือว่าเป็นการทรมานร่างกาย จะเป็นบาป” พระอาคันตุกะผู้หิวโหยบางรูปที่เห็นแก่ปากแก่ท้องก็อนุโลมตามฉันไปกับเขาด้วย กลายเป็นพวกเดียวกันไป รูปที่รักษาวินัยกลัวต้องอาบัติ ก็บอกปฏิเสธไปว่า “ผมยังไม่หิวครับ เอาไปถวายรูปอื่นนะครับ”

พระเถรบางท้องถินไม่ฉันอาหารเย็น แต่ฉันผลไม้ทุกอย่าง เวลาพระอาคันตุกะไปพักด้วย ก็จะยกผลไม้ถาดใหญ่ มีผลไม้หลายอย่างมาต้อนรับ พระอาคันตุกะที่ไม่เคยฉันก็ถามว่า “พระฉันผลไม้ตอนเย็นได้หรือครับ” พระเจ้าถินตอบว่า “ได้สิ ผลไม้อะไรก็ตามที่ขึ้นต้นด้วย ‘มะ’ แล้ว ฉันได้ทั้งหมด” พระอาคันตุกะถามว่า “ใครสอนท่าน” พระเจ้าถินตอบว่า “อาจารย์ของผมท่านสอนว่า ผลไม้ที่ขึ้นต้นด้วย ‘มะ’ ฉันได้หมด เช่น มะขามป้อม มะม่วง และมะพร้าว เป็นต้น” พระอาคันตุกะพูดแย้งว่า “อาจารย์ท่านน่าจะสอนผิด” พระเจ้าถินรู้สึกไม่พอใจพูดอย่างมีอารมณ์ว่า “อาจารย์ผมสอนไม่ผิดแน่นอน ถ้าผิด ท่านจะสอนไปทำไม ท่านบวชมานานแล้วจนเป็นครูบาอาจารย์มีคนนับหน้าถือตาเยอะเยอะ มีลูกศิษย์ลูกหาเต็มบ้านเต็มเมือง จะสอนผิดได้อย่างไร” พระอาคันตุกะไม่รู้จะพูดอย่างไรดี ได้แต่คิดว่า “พระพวกนี้ม่งาย

อาจารย์ของตัวเองกล่าวต่อพระธรรมวินัยก็ยังไม่รู้ มัวแต่หลงยึดมั่นในตัวบุคคล จนลืมพระธรรมวินัย อันเป็นแบบแผนที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้”

ลัทธิฉันอาหารเย็นและลัทธิฉันผลไม้ที่ชื้อขึ้นด้วย “มะ” ได้ระบาดไปทั่วประเทศไทยโดยเฉพาะในตัวเมือง พระที่เป็นครูบาอาจารย์ จะพูดอะไร ควรคำนึงถึงความถูกต้องเป็นหลัก อย่าพูดเอาตามใจชอบ ท่านสอนอะไรออกไป ไม่ว่าจะถูกหรือผิด ลูกศิษย์ก็จะยึดถือและปฏิบัติตาม ถ้าเป็นเรื่องที่ถูกตองก็ดีไป แต่ถ้าเป็นเรื่องผิด ก็จะทำให้เสียหายมากต่อพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

พระที่รักษาวินัย จะฉันจะดื่มเหมือนฆราวาสไม่ได้ เพราะถูกจำกัดสิทธิไม่มีอิสรเสรีในการฉัน เพราะต้องคำนึงถึงพระวินัยเป็นหลัก ต้องรู้จักประมาณและการสำรวม ในการฉัน อยากรจะฉันอะไร อยากรจะดื่มอะไรก็ไม่ค่อยจะสะดวกนัก อยากรฉันของร้อน แต่ได้ฉันของเย็น อยากรฉันของเย็น แต่ได้ฉันของร้อน เพราะชีวิตของพระเนื่องด้วยผู้อื่น การฉันอาหารจึงมีข้อจำกัดกาลเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องกับตลอด

ของบางอย่างมีระยะเวลาในการฉันได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวันเท่านั้น เลยเที่ยงไปฉันไม่ได้

ของบางอย่างมีระยะเวลาในการฉันได้ วัน ๑ กับ คืน ๑ เมื่ออรุณของวันใหม่ขึ้น ฉันไม่ได้

ของบางอย่างมีระยะเวลาในการฉันได้ตลอด ๗ วัน อรุณ
ของวันที่ ๘ ขึ้น ฉันไม่ได้

ของบางอย่างมีระยะเวลาในการฉันได้ตลอดชีวิต แต่จะ
ฉันต้องมีเหตุจำเป็น

ถ้าพระฉันอาหารผิดกาลเวลาเพียงนิดเดียว ก็ต้องอาบัติ
ปาจิตตีย์บ้าง ทุกกฎบ้าง เพราะฉะนั้นพระที่ต้องการรักษาวินัย ควร
ใส่ใจ กาลิก คือของฉันของดื่มที่เกี่ยวกับกาลให้ดี หากไม่ใส่ใจ
หรือไม่รู้ ก็ต้องอาบัติได้ง่ายมาก และรักษาวินัยไม่สะดวก ของ
ฉันที่เกี่ยวกับกาล เรียกว่า “กาลิก”

กาลิกมี ๔ อย่าง

๑. ยาวกาลิก คือ ของฉันที่พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ได้
ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน

๒. ยามกาลิก คือ ของฉันที่พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ได้
วัน ๑ กับ คืน ๑ (ตั้งแต่เช้าจนถึงก่อนอรุณขึ้นของวันใหม่)

๓. สัตตาทกาลิก คือ ของฉันที่พระรับประเคนแล้วเก็บ
ไว้ได้ตลอด ๗ วัน

๔. ยาวชีวิติก คือ ของฉันที่พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ได้
ตลอดชีวิต แต่จะฉันต้องมีเหตุจำเป็น เช่น เจ็บป่วย เป็นต้น

๑. ยาวกาลิก คือ ของฉันฉันได้แก่ ขาเหนียว(ของเคี้ยว)

โภชนียะ(ของกิน) ที่พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน เลยกินไปฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์

โภชนียะ ได้แก่โภชนะทั้ง ๕ คือข้าวสุก ขนมสด ขนมหั่น ปลาและเนื้อ

ขาทนิยะ ได้แก่ อาหารมีขนมเป็นต้น ที่ทำด้วยปุพพัตถนชาติ (ข้าว ๗ ชนิด) อปรัตถนชาติ (ถั่วและงาชนิดต่าง ๆ) มหาผล (ผลไม้ใหญ่ ๙ ชนิด) ตลอดจน ราก หัว เหง้า ยอด หน่อ ลำต้น เปลือก ใบ ดอก ผล เมล็ด แป้งและยางเหนียวของต้นไม้ เถาวัลย์ และหญ้าที่มีคติเหมือนอย่างอามิส (สำหรับกินเป็นอาหารของคนในชนบทนั้น ๆ) จัดเป็นขาทนิยะทั้งหมด

ปุพพัตถนชาติ ได้แก่ ข้าว ๗ ชนิด คือ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย และหญ้ากับแก่น (หญ้าข้าวนก)

อปรัตถนชาติ ได้แก่ ถั่วชนิดต่างๆ มีถั่วเขียว ถั่วเหลือง และถั่วดำ เป็นต้น

มหาผล ได้แก่ ผลไม้ใหญ่ ๙ ชนิด คือ ผลตาล มะพร้าว ขนุน สาก น้ำเต้า พักเขียว แตงไท แตงโม และพักทอง

ราก เช่น รากผักกาด ผักขม ผักชี ผักบู่ และรากเล็กของบัวหลวง บัวขาว เป็นต้น

หัว เช่น หัวเผือก มัน ผักกาด ทองกวาวอ่อน และกระเทียม

เป็นต้น

เหง้า เช่น เหง้าบัวหลวง บัวขาว ตะไคร้หน้า และเถาคล้ำ

เป็นต้น

ยอด เช่น ยอดตาล มะพร้าว หมาก หวาย และผัก เป็นต้น

หน่อ เช่น หน่อไม้ไผ่ อ้อย อ้อ ข่า และเผือก เป็นต้น

ลำต้น เช่น ลำต้นไม้ขนานาง ลำอ้อย สายบัวเขียว บัวแดง และบัวโกมุท เป็นต้น

เปลือก เช่น เปลือกอ้อยที่ยังมีรสหวานอยู่เพียงอย่างเดียว

ใบ เช่น ใบเผือก มัน ตำลึง มะม่วง มะกอกและผักกาด เป็นต้น

ดอก เช่น ดอกผักกาด สะเดา แคน มะพร้าวอ่อน และโสน

เป็นต้น

ผล เช่น ผลขนุน ตาล มะพร้าว มะม่วง มะเขือ และกล้วย

เป็นต้น

เมล็ด เช่น เมล็ดขนุน มะขาม เกาลัด บัว สะตอ เนียง

และกถิน เป็นต้น

แป้ง เช่น แป้งธัญชาติ ๗ ชนิด อปรักณชาติ ตาลและ

กลอย เป็นต้น

ยาง ที่เป็น ยาวกาลิกไม่มี มีแต่ที่เป็นสัตตาทกาลิก เช่น ยาง

อ้อยเป็นต้น

๒. ยามกาลิก คือ ของฉันอันได้แก่เครื่องดื่มสำหรับพระ
ที่พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ดื่มได้ วัน ๑ กับคืน ๑ ได้แก่ น้ำผลไม้
๘ อย่างคือ

น้ำมะม่วง น้ำลูกหว่า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด
น้ำมะขาง น้ำลูกจันทน์หรือองุ่น น้ำเหงำบัว และน้ำมะปรางหรือ
ลิ้นจี่

น้ำผลไม้เล็กๆ มีหวาย มะขาม มะงั่ว สะคร้อ และเล็บ
เหยี่ยวเป็นต้น และน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำธัญชาติกับสิ่งอนุโลม

น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มผัก

น้ำดอกไม้มากชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง

น้ำอ้อยสดที่ไม่มีกาก (อรรถกถาพุทธทศมาส ๒/๑๕๒)

น้ำผลไม้ต่างๆ เป็นต้นเหล่านี้ ให้อनुปสัมบัน (สามเณร
หรือโยม) ขยำทุบคั้นกับน้ำเย็นที่สะอาด หรือทำให้สุกด้วยแสง
อาทิตย์ก็สมควร ทำให้สุกด้วยไฟไม่สมควร แล้วกรองด้วยผ้าขาว
บางไม่ให้มีกาก พระรับประเคนแล้วเก็บไว้ดื่มได้ วัน ๑ กับคืน ๑
พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระดื่มน้ำปานะเหล่านี้เพื่อแก้ทุกข์

พระรับประเคนเครื่องดื่มที่เป็นยามกาลิกไว้ และเมื่อ
อรุณของวันใหม่ขึ้น พระยังคงเก็บเครื่องดื่มนั้นไว้ก็จะเป็นสันนิษ
ด้วยความประสงค์จะเก็บเอาไว้ฉันเป็นอาบัติทุกกฏในเพราะรับ

ก่อน และเมื่อฉันก็จะต้องอาบตีป่าจิตตีย์ทุกๆ ค่ำกลืน (อรรถกถา
มหาวิภังค์ ๑/๕๔๔)

๓. สัตตาหกาลิก คือ ของฉันประเภทยาที่พระรับ
ประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอด ๗ วัน ได้แก่ เกาส์ขทั้ง ๕ อย่างคือ
เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

เนยใส ได้แก่ เนยใสที่ทำมาจาก น้านมของกบปียมังสะ
(สัตว์มีเนื้อที่สมควรซึ่งพระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้พระฉันได้)

น้ำมัน ได้แก่ น้ำมันที่สกัดมาจากเมล็ดงา เมล็ดพันธุ์ผักกาด
เมล็ดมะขาง และเปลวสัตว์ทุกชนิด เว้นแต่เปลวมนุษย์

น้ำผึ้ง ได้แก่ น้ำหวานที่ได้จาก ผึ้งเล็กและผึ้งใหญ่

น้ำอ้อย ได้แก่ น้ำหวานที่เกิดจากอ้อย (อรรถกถามหาวิภังค์
๒/๑,๐๓๓)

เกาส์ข ๕ เหล่านี้ พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้พระที่เจ็บ
ไข้ได้ป่วย ฉันอาหารไม่ค่อยจะได้ เป็นโรคผอมแห้งแรงน้อย ฉัน
เป็นยาแก้โรค รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอด ๗ วัน ฉันได้ทั้ง
ในกาลและเวลาวิกาล

ตัวอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า “พระรับประเคนเกาส์ข ๕ แล้ว
ฉันได้ในปุเรภัต (ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน) ของวันนั้น ตั้งแต่ปัจฉาภัตไป
(ตั้งแต่เที่ยงวันไปจนถึงอรุณขึ้น) เมื่อมีเหตุ (บำบัดความเจ็บป่วย
ในปัจจุบันและป้องกันความเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้น) ฉันได้ตลอด ๗

วัน” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๑,๐๕๒)

“พระรับประเคนเภสัช ๕ อย่าง มีเนยใสเป็นต้น เก็บทั้งหมดรวมไว้ในหม้อเดียวกัน เมื่อล่วง ๗ วันไปแล้ว เป็นนิสสัคคีย์เพียงตัวเดียว เมื่อแยกกันเก็บเป็นนิสสัคคีย์ ๕ ตัว เภสัชเหล่านี้ เก็บไว้ไม่ล่วง ๗ วัน พระผู้อาพาทก็ดี ไม่อาพาทก็ดี ฉ้นได้ (เมื่อมีเหตุ)” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๑,๐๕๐)

“พระรับประเคนสัตตาทกาลิก เพื่อฉ้นเป็นอาหารต้องอาบัติทุกกฏ ทุกๆ คำกลืน สัตตาทกาลิกผสมกับอาหารที่พระรับประเคนเก็บไว้ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๕๔๕)

๔. ยาวชีวิก คือ ของฉ้นประเภทยาทั่วไปที่พระรับประเคนแล้วเก็บรักษาไว้ ฉ้นได้ตลอดชีวิต เมื่อมีเหตุ ได้แก่ ราก หัว เหง้า น้ำฝาด ใบ ผล และยางของต้นไม้ เถาวัลย์และต้นหญ้าที่พวกมนุษย์ไม่ได้เอาไปทำเป็นอาหาร และเกลือ จัดเป็นยาวชีวิก มีมากมายไม่สามารถนับชื่อและจำนวนได้ทั้งหมด

ราก ได้แก่ รากแฝก หัวหมู ขมิ้น ขิง ข่า ว่านน้ำ ว่านเปราะ และอุตตะพิด เป็นต้น

หัว ได้แก่ หัวกระทือ กระเม็ง กลอย กระชาย กระเทียม ข่า และตระไคร้ เป็นต้น

เหง้า ได้แก่ เหง้าขมิ้น ขิง การะเกด ตาล มะพร้าว หมาก และเต่าร้าง เป็นต้น

น้ำผาด ได้แก่ น้ำผาดสะเดา มูกมัน กระจดอม บอระเพ็ด และกระถินพิมาน เป็นต้น

ใบ ได้แก่ ใบสะเดา มูกมัน กระจดอม กะเพรา แมงลัก และฝ้าย เป็นต้น

ผล ได้แก่ ผลดีปรี พริก สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม และโกฐ เป็นต้น

ยาง ได้แก่ ยางต้นหิงคุ ยางจากยอด ใบและก้านของต้น ตักกะ และกำยาน เป็นต้น

เกลือ ได้แก่ เกลือทะเล เกลือดำ เกลือสินเธาว์ เกลือภูเขา เกลือดินโป่ง และเกลือหุง เป็นต้น

รากที่เป็นเภสัชเป็นต้น ไม่ได้จัดเป็นอาหารตามปกติ ของพวกมนุษย์ในชนบทนั้นๆ ก็จัดเป็นเภสัชทั้งหมด พระรับพระเคน เภสัชเหล่านั้นแล้วเก็บรักษาไว้ได้ตลอดชีวิต เมื่อมีเหตุจำเป็น จึงบริโภค(ฉัน)ได้ เมื่อไม่มีเหตุ พระบริโภคต้องอาบัติทุกกฏ (อรรถกถาหาวรรค ๑/๖๑)

พระรับพระเคน ยาวชีวิกไว้เพื่อฉันเป็นอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏเพราะการรับพระเคนเป็นปัจจัยก่อน เมื่อฉัน ถ้าไม่ผสมอาหาร ต้องอาบัติทุกกฏทุกๆ คำกลืน ถ้ายาวชีวิกผสมกับอาหารที่พระรับพระเคนเก็บไว้เป็นปาจิตตีย์ตามวัตถุ(อรรถกถาหาวิภังค์ ๑/๕๔๕)

กาลิกผสมกัน

กาลิกผสมกันตั้งแต่ ๑ กาลิก ๒ กาลิก ๓ กาลิก หรือ ๔ กาลิก ให้ถือเอากาลิกที่มีอายุน้อยที่สุดเป็นเกณฑ์ เพราะกาลิกที่มีอายุน้อยที่สุด จะตั้งกาลิกที่มีอายุมากกว่าตน เข้าสู่สภาพของตน (เป็นอันเดียวกับตน) จะทำให้กาลิกที่มีอายุมาก สิ้นลงตามกาลิกที่มีอายุสั้น เช่น ยามกาลิกชั้กกาลิกทั้ง ๒ มีสัตตาทกาลิก และ ยาวชิวิก เข้าสู่สภาพของตน สัตตาทกาลิกชั้กยาวชิวิกที่ปนกับตน เข้าสู่สภาพของตนเหมือนกัน เพราะฉะนั้นยาวชิวิกที่รับพระเคนในวันนั้นก็ดี รับพระเคนในวันก่อนๆ ก็ดี ปนกับสัตตาทกาลิกที่รับพระเคนในวันนั้น ควรเพียง ๗ วัน ปนกับสัตตาทกาลิกที่รับพระเคนไว้ ๒ วัน ควรเพียง ๖ วัน ปนกับสัตตาทกาลิกที่รับพระเคนไว้ ๓ วัน ควรเพียง ๕ วัน ปนกับสัตตาทกาลิกที่รับพระเคนไว้ ๗ วัน ควรในวันนั้นเท่านั้น (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๑/๑๙๑)

ดูตัวอย่างที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย

๑. ยามกาลิกระคนกับยาวกาลิกที่รับพระเคนในวันนั้น ควรในกาล (ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน) ไม่ควรในวิกาล (ตั้งแต่เที่ยงวันไปจนอรุณขึ้น)

๒. สัตตาทกาลิกระคนกับยาวกาลิกที่รับพระเคนในวันนั้น ควรในกาลไม่ควรในวิกาล

๓. ยาวชิวิกระคนกับยาวกาลิกที่รับพระเคนในวันนั้น ควรในกาล ไม่ควรในวิกาล

๔. สัตตาทกาลิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น
ควรชัวยาม (วัน ๑ กับคืน ๑) ล่วงยามแล้วไม่ควร

๕. ยาวซีวิกระคนกับยามกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น ควร
ชัวยาม ล่วงยามแล้วไม่ควร

๖. ยาวซีวิกระคนกับสัตตาทกาลิกที่รับประเคนในวันนั้น
ควรตลอด ๗ วัน ล่วง ๗ วันแล้วไม่ควร” (อรรถกถามหาวรรค ๑/
๑๖๒)

ย่อเพื่อจำง่าย

๑. ยามกาลิก+ยาวกาลิก = ยาวกาลิก มีอายุ เข้า
ถึงเที่ยงวัน
๒. สัตตาทกาลิก+ยาวกาลิก = ยาวกาลิก มีอายุ เข้า
ถึงเที่ยงวัน
๓. ยาวซีวิก+ยาวกาลิก = ยาวกาลิก มีอายุ เข้า
ถึงเที่ยงวัน
๔. สัตตาทกาลิก+ยามกาลิก = ยามกาลิก มีอายุ วัน ๑
กับคืน ๑
๕. ยาวซีวิก+ยามกาลิก = ยามกาลิก มีอายุ วัน ๑
กับคืน ๑
๖. ยาวซีวิก+สัตตาทกาลิก = สัตตาทกาลิก มีอายุ ๗
วัน

สรุป

กาลิก คือ ของฉันสำหรับพระที่เกี่ยวกับกาล มี ๔ อย่าง

๑. ยาวกาลิก ได้แก่ อาหาร (ขาพนี้ยะ ของเคี้ยว และ โภชนียะ ของฉัน)

๒. ยามกาลิก ได้แก่ เครื่องดื่มสำหรับพระ (น้ำปานะ)

๓. สัตตาทกาลิก ได้แก่ ยารักษาโรคผอมแห้งแรงน้อย (เภสัช ๕)

๔. ยาวชีวิติก ได้แก่ ยารักษาโรคทั่วไป (มีมูลเภสัชเป็นต้น)

พระฉันอาหารต่างกับญาติโยมก็ตรงที่มีกาลเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อเป็นพระถ้าไม่ทำความเข้าใจเรื่องกาลิกให้ดี จะฉันอาหารไม่ถูกตามพระวินัย ทำให้ผิดพลาดต้องอาบัติได้ง่าย เช่น ของที่ควรฉันตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวันไปฉันตอนบ่ายเป็นต้น ก็ต้องอาบัติปาจิตตีย์ทุกๆ คำกลืน ฉัน ๑๐๐ คำ ก็ต้องอาบัติ ๑๐๐ ตัว ได้ยินพระบางรูปพูดว่า “อาบัติปาจิตตีย์เป็นอาบัติเล็กน้อย แสดงอาบัติก็หลุดแล้ว” ถ้าพูดอย่างนี้ก็แสดงว่า ไม่มีความละอายไม่มีความเกรงกลัวต่ออาบัติ เปรียบเหมือนแมลงเม่าไม่กลัวไฟ สภาพจิตใจหยาบแบบนี้ แม้เป็นพระก็สู้ญาติโยมผู้รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ไม่ได้ เขายังมีความละอายและเกรงกลัวต่ออาบัติเล็กน้อย พระยังรักษาไม่ได้ แน่ใจหรือว่าอาบัติใหญ่จะรักษาได้ โดยมากแล้วผู้รักษาอาบัติเล็กน้อยไม่ได้ อาบัติใหญ่ก็รักษาไม่ได้ ผู้เห็น

แก้ปากแก้ท้อง จะรักษาศีลรักษาวินัยไม่ได้

พระผู้มุ่งรักษาวินัย ควรใส่ใจเรื่องกาลิกให้ดี ก่อนจะฉันอะไร จะได้อามาเป็นเครื่องตรวจสอบว่า ของฉันชนิดนี้เป็นกาลิกอะไร เมื่อทราบแล้วก็จะฉันได้ถูกต้อง ไม่ผิดวินัย และรักษาวินัยได้สะดวก

สำหรับญาติโยม ถ้ามีความรู้ความเข้าใจเรื่องกาลิกดี การทำบุญให้ทานถวายของฉันแก่พระจะทำได้ถูกต้อง เช่น เวลาเช้าถึงเที่ยงวันควรถวายกาลิกอะไรแก่พระ เลยเวลาเที่ยงวัน เป็นต้นไปควรถวายกาลิกอะไรแก่พระ ถ้าญาติโยมไม่มีความรู้เรื่องกาลิก ตอนบ่ายควรถวายยามกาลิก (น้ำปานะ) แต่กลับถวายยาวกาลิก (อาหาร) แก่พระ อย่างนี้เป็นต้น นอกจากจะไม่ได้บุญแล้ว ยังทำให้พระต้องอาบัติเพราะรับประเคนและฉันอาหารนั้น เมื่อญาติโยมเข้าใจเรื่องกาลิกดีแล้ว นอกจากจะไม่ซื้ออาหารถวายพระตอนบ่ายแล้ว เวลาเห็นพระเณรฉันอาหารตอนบ่าย ตอนเย็น ก็จะได้แนะนำถวายความรู้แก่ท่านว่า “พระเณรฉันอาหารหลังเที่ยงวันหรือตอนเย็นไม่ได้ เพราะอาหารเป็นยาวกาลิกฉันได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวันเท่านั้นเลยเที่ยงวันไปแล้วฉันไม่ได้ หากฉันจะต้องอาบัติเจ้าค่ะ”

ผู้บวชเป็นพระเป็นเณรแล้วไม่ใช่จะรู้วินัยทุกอย่าง พระภิกษุสามเณรที่ไม่ได้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างจริงจังก็ไม่รู้อะไรเป็นอะไร หรือเมื่อบวชมาแล้วเรียนแต่ทางโลกอย่างเดียว ความรู้ของพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากโยม หรืออาจ

ผู้โยมไม่ได้ พระธรรมวินัยเป็นของละเอียดลึกซึ้ง ควรที่จะใส่ใจ
สนใจศึกษา เพื่อจะปฏิบัติได้ถูกต้อง และไม่เกิดโทษแก่ตนเอง

สรุปว่าทั้งพระ ทั้งโยม ควรสนใจเรื่องกาลิกเป็นพิเศษ ฝ่าย
พระเมื่อเข้าใจเรื่องกาลิกดีแล้ว จะได้ไม่ต้องอาบัติเพราะเรื่องนี้และ
จะได้แนะนำญาติโยมให้เข้าใจด้วย ฝ่ายญาติโยมเมื่อเข้าใจเรื่อง
กาลิกดีแล้ว จะได้ถวายอาหารพระได้ถูกกาลถูกเวลา เป็นการ
เอื้อเพื่อพระให้รักษาวินัย และความรู้นี้จะได้อำนาจไปแนะนำเพื่อน
ฝูงและพระเณรที่ไม่รู้เรื่องวินัยด้วย แต่ต้องดูความเหมาะสมอื่นๆ
ประกอบด้วย ไม่ใช่แนะนำสุ่มสี่สุ่มห้า มิฉะนั้น จะเป็นโทษเป็น
ภัยแก่ตนเอง

เครื่องดื่

เครื่องดื่สำหรับพระ

น้ำปานะ คือ เครื่องดื่ สมัยนี้มีเครื่องดื่มากมายหลายชนิด มีทั้งแบบถุง กล่อง กระจบอง และขวด หลากหลายยี่ห้อ มีน้ำผลไม้ทุกอย่งให้เลือกลง มีน้ำอย่งเดียวหรือมีทั้งเนื้อทั้งน้ำปนกันก็มี มีประเภทนมสด นมข้น นมถั่วเหลือง และนมข้าวเป็นต้น ประเภทบำรุงกำลัง เช่น ชูปไก่ แบรินต์ รังนก ลิโพ กระจบองแดง ไมโล และโอวัลติน เป็นต้น มีมากมายบรรยายไม่จบไม่สิ้น มีการผลิตขึ้นมามากเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ใครชอบประเภทไหนก็ซื้อได้ตามร้านค้าตู้แช่ทั่วไป มีทั้งเย็นทั้งไม่เย็นไว้บริการลูกค้าตลอด ๒๔ ชั่วโมง

สมรวัสฎาติโยมดื่เครื่องดื่เหล่านี้ได้ทั้งหมด ไม่มีข้อห้ามแต่อย่งใด แต่พระบางรูป คิดว่าควรดื่ได้ทั้งหมดเช่นกัน เพราะเห็นดื่กันดาศดิน โยมดื่ได้ พระก็ดื่ได้ เพราะกระหายเหมือนโยม ตอนนีพระท่านมองเห็นเครื่องดื่ทุกอย่งที่กล่าวมาเป็นน้ำปานะหมด ต่อไปท่านเหล่านี้ อาจจะสงเคราะห์เครื่อง

ประเภทที่มีแอลกอฮอล์ เช่น เบียร์ ไวน์ วิสกี้ เป็นต้น ว่าเป็นน้ำปानะก็ได้ เมื่อเป็นอย่างนั้น พระก็คงไม่แตกต่างอะไรกับฆราวาสญาติโยมบางคน

ตอนนี้ก็กำลังมีให้เห็นตามงานปรีวาสกรรมหรือตามงานประชุม บางแห่งที่มีพระเป็นจำนวนมาก พอถึงตอนบ่าย ตอนเย็น จะมีโยมไปเลี้ยงน้ำปานะ บางวันจะเป็นนมสด นมกล่อง บางวันจะเป็นน้ำเต้าหู้ทรงเครื่อง มีทั้งลูกเต๋อย และเมล็ดบัวใส่เข้าไปด้วย บางวันก็เป็นต้มถั่วเขียวข้นๆ มีน้ำนิดหน่อย บางวันเป็นไอศกรีมถั่วดำ บางวันวันน้ำปั่นผลไม้รวม มีทั้งสับปะรด แตงโม มะละกอ และแครอท เป็นต้น แบบไม่ต้องกรองทั้งเข้มทั้งข้น รสชาติถูกปาก โยมอุตสาหทำให้ขนาดนี้ ยังมีพระบางรูปยังไม่ถูกใจ ยังบ่นอีกว่า “โยมน่าจะเอาใจภักมาถวายให้มันรู้แล้วรู้รอดไปเลย” ท่านจะพูดประชดหรือพูดจริงก็ไม่ทราบ แต่ถ้าท่านพูดจริง ก็เห็นด้วยกับท่านเหมือนกัน เพราะเต้าหู้ทรงเครื่อง ไอศกรีมถั่วดำ กับใจก็ไม่ต่างกันสักเท่าไร

พระบางรูปเลี้ยงง่าย บำรุงง่ายเกินไป โยมเอาอะไรถวาย ก็บอกว่า ไม่ คือ ไม่ปฏิเสธ ดื่มหมดทุกอย่าง ไม่มีขัดศรัทธา ตั้งแต่พระผู้ใหญ่จนถึงพระผู้น้อย ไม่เห็นพูดอะไร พูดแต่ว่า เข้าทำดี พระที่ไม่ดื่มก็มีบ้างแต่น้อย พระบางรูปค้นปากถามโยมว่า “โยมทำไมถวายน้ำปานะแบบนี้” โยมตอบว่า “หลวงพ่อบอกท่านแนะนำค่ะ” สรุปลงแล้วเกิดจากพระชอบแล้วไปสั่งโยมทำ ลำพังโยมคงไม่

กล้าทำขนาดนี้

พระบางรูปจะเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะอยู่ที่วัดท่าน ก็ดื่มน้ำปานะ ประเภทนมสด ไมโล โอวัลติน น้ำเต้าหู้ น้ำผลไม้ ปั่นอยู่แล้ว สำหรับพระที่ไม่เคยดื่มแบบนี้ ก็นั่งเหมือนกัน เพราะ ผิดวินัย

การเลี้ยงน้ำปานะดังกล่าวมานี้ พระที่ยังไม่เข้าใจพระวินัย แซ่ซ้องสรรเสริญกันใหญ่ว่า น้ำปานะที่นี้ดี ดื่มแล้วอยู่ท้องดีมาก โยมก็แสนดีไม่ปล่อยให้พระอดอยาก ไม่เหมือนบางงาน วันไหนก็ ถวายแต่น้ำขิง น้ำมะตูม ไม่เห็นได้เรื่องเลย

พระปฏิบัติบางสำนัก ก็สอนโยมให้ทำน้ำปานะชนิดพิเศษ คือให้เอาเนื้อไก่มาหั่นบดให้ละเอียด ต้มใส่เครื่องแกง เครื่องยา ทำเหมือนแกงไก่ทุกอย่าง ต้มสุกดีแล้ว นำมากรองด้วยผ้าขาวบาง แล้วถวายพระ หลวงพ่อท่านให้เหตุผลว่า น้ำปานะแบบนี้มี ประโยชน์มาก เป็นทั้งยา เป็นทั้งน้ำปานะ เหมาะสำหรับพระนัก ปฏิบัติ เวลานั่งกรรมฐานนานๆ เลือดลมเดินไม่สะดวก พอดื่มน้ำ ปานะชนิดนี้เข้าไป จะช่วยขับลมดีมาก และไม่เป็นโรคขาดสาร อาหาร ทำให้มีเรี่ยวแรงปฏิบัติธรรมต่อไป

ที่กล่าวมานี้เป็นนันททัศนะของพระบางรูป ที่มีความคิด ความเห็นและความประพฤติไม่ตรงต่อพระธรรมวินัย นับวันจะมี จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ

สำหรับพระที่ยังถือธรรมถือวินัยอยู่ คงต้องพิจารณาเสียก่อนว่า เครื่องดื่มประเภทไหนถูกต้อง ประเภทไหนไม่ถูกต้องตามพระวินัยเมื่อพิจารณาแล้วจึงค่อยดื่ม น้ำปานะที่ถูกต้องนั้นก็จะต้องอาบัติให้เศร้าหมอง

น้ำปานะที่ทรงอนุญาต

น้ำปานะที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุดื่มแก้กระหายนั้นจัดเป็น ยามกาลิก คือ เครื่องดื่มที่ภิกษุรับประเคนแล้ว เก็บไว้ดื่มได้ตลอด ๑ วัน กับ ๑ คืน มีอยู่ ๘ อย่าง เรียกว่า น้ำอัฐฐิบาน หรือน้ำปานะ

๑. น้ำมะม่วง
๒. น้ำลูกหว้า
๓. น้ำกล้วยมีเมล็ด
๔. น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด
๕. น้ำมะขาง
๖. น้ำลูกจันทน์หรือองุ่น
๗. น้ำเหง้าบัว
๘. น้ำมะปราง หรือลิ้นจี่

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำปานะ ๘ ชนิด คือ

น้ำปานะทำด้วยผลมะม่วง
น้ำปานะทำด้วยผลหว้า

น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด
น้ำปานะทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด
น้ำปานะทำด้วยผลมะขาง
น้ำปานะทำด้วยผลจันทน์หรือองุ่น
น้ำปานะทำด้วยเหง้าบัว
น้ำปานะทำด้วยผลมะปรางหรือลิ้นจี่” (อรรถกถามหาวรรค

๒/๑ ๕๒)

การทำน้ำปานะ

การทำน้ำปานะ พระควรรับประเคนมะม่วง น้ำผึ้ง น้ำตาล กรวด และการบุง เป็นต้นก่อน เมื่อใช้มะม่วงสุกทำน้ำปานะก็ ขยำทิ้งลูกแล้วคั้นเอาน้ำ หรือจะใช้มีดปาดเอาเฉพาะเนื้อแล้ว ค่อยขยำคั้นเอาแต่น้ำโดยกรองด้วยผ้าขาวบาง ไม่ให้มีกาก ถ้า ใช้มะม่วงอ่อนทำน้ำปานะ ควรเอามะม่วงไปทุบให้แตกละเอียด แล้วแช่น้ำเย็นสะอาด นำไปตากแดดให้สุกด้วยแสงอาทิตย์แล้ว เอาผ้าขาวบางกรองไม่ให้มีกาก จากนั้นก็ปรุงรสด้วยน้ำผึ้ง น้ำตาล กรวด และการบุง เป็นต้น ปรุงเสร็จก็ดื่มได้ตามชอบใจ ถ้าเหลือก็ สามารถเก็บไว้ดื่มได้ ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงเท่านั้น

ถ้าเป็นผลที่มีเมล็ดปลูกขึ้นได้ ควรทำกับปียะก่อน น้ำปานะ ที่เอาผลไม้มาใส่เครื่องปั่นแบบเข้มข้น ที่ทำกันแพร่หลายโดยไม่ ใช้ผ้าขาวบางกรองเลยไม่สมควร ต้องกรองไม่ให้มีกากจึงควร

ถ้าเป็นสามเณรหรือโยมทำให้ พระรับประเคนแล้วเก็บไว้
ดื่มได้ ๑ วันกับ ๑ คืน ผลไม้ที่เหลือมีลูกหว่า เป็นต้น มีวิธีทำ
เหมือนน้ำมะม่วงทุกประการ ที่ไม่เหมือนก็เฉพาะน้ำมะขาง เวลา
ทำน้ำปานะมะขางขยำเสร็จแล้วต้องใส่น้ำสะอาดผสมลงไปเพราะ
มะขางมีน้ำน้อย จะใช้มะขางล้วนๆ โดยไม่ผสมน้ำนั้น ไม่ควร

น้ำอัฐฐปานเหล่านี้ ทำแบบเย็นก็ดี สุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ดี
สมควร แต่สุกด้วยไฟไม่สมควร

มีตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “บรรดาน้ำปานะ ๘ อย่างนั้น
อัมพปานะนั้น ได้แก่ ปานะที่ทำด้วยผลมะม่วงดิบหรือสุก ใน
มะม่วงดิบและสุก ๒ อย่างนั้น เมื่อจะทำมะม่วงดิบ ฟิงทุบ
มะม่วงอ่อนแช่น้ำผึ้งแดดให้สุกด้วยแสงอาทิตย์แล้วกรอง ปูรกรร
ด้วยน้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด และการบูร เป็นต้น ที่รับประเคนในวันนั้น
อัมพปานะที่ภิกษุทำอย่างนั้น ย่อมควรในปุเรภัตเข้าถึงเที่ยงเท่านั้น
ส่วนอัมพปานะที่พวกอนุปลัมบันทำซึ่งภิกษุได้รับประเคนในปุเรภัต
ย่อมควรแม้บริโภค เจืออามิส (อาหาร) ในปุเรภัต ที่รับประเคน
ในปัจฉภัต (หลังเที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ย่อมควรโดยบริโภค
ปราศจากอามิส จนถึงเวลาอรุณขึ้น ในน้ำปานะทุกชนิดก็เช่นนี้

อัฐฐปานเหล่านี้ เย็นก็ดี สุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ดี ย่อมควร
สุกด้วยไฟ ไม่ควร” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๑๘๖)

น้ำปานะอนุโลม

น้ำปานะอนุโลม คือ เครื่องดื่มที่อนุโลมตามน้ำอัฐสุบาน มี ๒ อย่าง คือ

๑. **อกัปปิยปานะอนุโลม** คือ น้ำปานะที่ไม่สมควร พระดื่มในเวลาวิกาลไม่ได้ ถ้าดื่มต้องอาบัติปาจิตตีย์ ได้แก่

น้ำแห่งธัญชาติ (ข้าว) ๗ ชนิด คือ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย และหญ้ากัณฑ์

น้ำแห่งมหาผล (ผลไม้ใหญ่) ๙ ชนิด คือ ผลตาล มะพร้าว ขนุน สากะ น้ำเต้า พักเขียว แตงไทย แตงโม และผักทอง

น้ำแห่งอปรณชาติ ได้แก่ ถั่วชนิดต่างๆ มีถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วดำ เป็นต้น

น้ำมหาผล ๙ และอปรณชาติ คือ ถั่วชนิดต่างๆ เป็นยาวกาลิก มีคติเหมือนอย่างธัญชาติ ภิกษุ สามเณรจะดื่มในปัจฉาภัต (ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ไม่ได้ แม้ที่ดื่มกรองหรือที่ทำเป็นเครื่องดื่มชนิดต่างๆ เช่น แลคตาซอย ไวตามิ้ลค์ เป็นต้น ก็ดื่มไม่ได้ ถ้าดื่มเป็นอาบัติปาจิตตีย์

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ธัญชาติ ๗ ชนิด เป็นอันห้ามแล้วว่าไม่ควรในปัจฉาภัต มหาผล ๙ อย่าง คือ ผลตาล ผลมะพร้าว ผลขนุน ผลสากะ น้ำเต้า พักเขียว แตงไทย แตงโม ผักทอง เป็นอันทรงห้าม และอปรณชาติทุกชนิด มีคติอย่างธัญชาติเหมือนกัน

เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรในปัจจุบัน” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๑๘๙)

๒. กัปปิยานะอนุโลม คือ น้ำปานะที่สมควร พระคัมภีร์
ในเวลาวิกาล (ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) ได้ไม่เป็นอาบัติ ได้แก่
น้ำปานะแห่งผลไม้เล็ก มีหวาย มะขาม มะจั่ว มะขวิด สะคร้อ และ
เล็บเหยี่ยว เป็นต้น ไม่สามารถนับจำนวนได้ มีคติเหมือนอย่างน้ำ
อัฐสุพาน มีวิธีทำเหมือนกับน้ำมะม่วงทุกประการ

น้ำแห่งผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำเมล็ดข้าวเปลือกกับสิ่ง
อนุโลมน้ำแห่งใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มผัก น้ำแห่งดอกไม้ทุกชนิด
เว้นน้ำดอกมะขาง และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสดที่หีบแล้วกรอง
ไม่มีกาก

วิธีทำให้อนุปลัมบัน ขยำ ทูบผลไม้ ใบไม้ และดอกไม้ คั้น
กับน้ำเย็นที่สะอาด หรือให้สุกด้วยแสงอาทิตย์ กรองด้วยผ้าขาว
บางอีกครั้งหนึ่ง

น้ำผลไม้ ใบไม้และดอกไม้ทุกชนิด เป็นยามกาลิก ภิกษุ
รับประทานแล้วเก็บไว้ดื่มได้ตลอด ๑ วันกับอีก ๑ คืน ไม่เป็นอาบัติ

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
น้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นแห่งผลธัญชาติ น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผัก
ต้ม น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นดอกมะขาง และอนุญาตน้ำอ้อยสด”
(อรรถกถามหาวรรค ๒/๑๕๒)

เภสัช ๕ ฉันทในเวลาวิกาลได้

เภสัช ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้เจ็บไข้ได้ป่วย ฉันทอาหารไม่ค่อยได้ ฉันทอะไรก็อาเจียน เป็นโรคผอมแห้งแรงน้อย ฉันทแก้โรคได้ เภสัช ๕ นี้จัดเป็นเป็นสัตตตาทกาลิก มีอายุกาลเพียง ๗ วัน ภิกษุรับประทานแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๗ วัน เกิน ๗ วันไป พอรุณที่ ๘ ขึ้นเป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้รับประทานเภสัช ๕ แล้วฉันได้ทั้งในกาลและทั้งในเวลาวิกาล เภสัช ๕ เหล่านี้จัดเป็นยาก็ได้ จัดเป็นอาหารก็ได้ เพราะฉะนั้น ภิกษุควรฉัน เภสัช ๕ เป็นยาแก้โรค อย่าเป็นน้ำปานะ

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เภสัช ๕ เหล่านี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย เป็นเภสัชที่อยู่ในตัว และสมมุติว่าเป็นเภสัช ทั้งสำเร็จประโยชน์เป็นอาหารแก่สัตว์โลก และไม่ปรากฏเป็นอาหารหยาบ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้รับประทานเภสัช ๕ นั้นแล้ว บริโภคได้ทั้งในกาล ทั้งในเวลาวิกาล” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๕๘)

นมเป็นอาหารประณีตดีในเวลาวิกาลไม่ได้

ปลา เนื้อ นมสด และนมส้ม ๔ อย่างนี้ ไม่จัดว่าเป็นเภสัช ๕ ไม่จัดเข้าในยาวชีวิก (ของฉันได้ตลอดชีวิต) และไม่จัดเป็นน้ำ

ปานะอันเป็นยามกาลิก (ของฉันได้ตั้งแต่เที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น) แต่จัดเป็นอาหารประณีตเท่านั้น เพราะฉะนั้น ภิกษุสามเณรจึงไม่ควรดื่มนมในเวลาวิกาล แม้เครื่องดื่มต่างๆ ที่ผสมกับนมแล้ว ก็ไม่ควรดื่มเหมือนกัน ถ้าดื่มต้องอาบัติปาจิตตีย์

พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุใด ขอโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม ... ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๕๔๗)

น้ำปานะสมัยนี้มีมากมายหลายอย่าง มีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องตามพระวินัย เมื่อทำความเข้าใจแล้ว ก็จะได้รู้ว่าอันไหนถูกต้อง อันไหนไม่ถูกต้อง เมื่อรู้แล้วโยมก็ควรถวายน้ำปานะที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้เท่านั้น เช่น น้ำมะม่วงคั้น เป็นต้น พระดื่มจึงจะไม่เป็นอาบัติ ถ้าโยมถวายน้ำปานะที่ไม่ได้ทรงอนุญาตไว้ เช่น นมสด นมถั่วเหลือง ไวตามินค น้ำเต้าหู้ น้ำดื่มถั่วเขียว ไมโล และโอวัลติน เป็นต้น พระที่ไม่ถือวินัย เมื่อพระเหล่านี้ดื่ม ท่านจะเป็นอาบัติปาจิตตีย์

พระควรเลือกดื่มน้ำปานะที่ทรงอนุญาตไว้ มีมากมาย มีน้ำมะม่วงคั้น เป็นต้น น้ำปานะที่ไม่ถูกต้องตามวินัยควรหลีกเลี่ยงอย่าดื่มตามที่โยมถวายทั้งหมด ถ้าโยมเอาน้ำอะไรมาถวายก็ดื่มหมด โดยไม่พิจารณา จะต้องอาบัติได้ง่าย

วินัยข้อไหนที่เกี่ยวข้องกับโยม ถ้าโยมรู้รับทราบบ้าง มาช่วยด้วยช่วยกันกับพระ จะทำให้พระรักษาวินัยได้สะดวกขึ้น

การนิมนต์

การนิมนต์พระที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง

คนส่วนมาก รวมทั้งพระด้วย เข้าใจว่า ถ้าโยมนิมนต์แล้ว พระต้องไป ไม่ไปไม่ได้ นิมนต์ไปไหนก็ต้องไป ชัดไม่ได้ ทำนองนั้น พระก็เช่นกัน เมื่อโยมนิมนต์แล้วจะยากจะง่ายยังไงก็ต้องไปให้ได้ ถ้าไม่ไปถือว่าขัดศรัทธาญาติโยม ทำให้ศรัทธาญาติโยมตกไป คงคิดว่ากิจนิมนต์นี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา

พระบางรูปว่านอนสอนง่าย โยมนิมนต์ไปไหนก็ไปหมด เช่น โยมพูดว่า บ้านผมมีงานประจำปี มีหมอลำคณะดัง มีลิเกเงินล้าน มีวงดนตรียอดนิยมมาแสดง มีหนังกลางแปลงเรื่องเด็ดมาฉาย ขอ นิมนต์พระอาจารย์ไปดูด้วยกันนะครับ พระก็ไป นิมนต์ไปดูเขา จุดบั้งไฟแสนก็ไป วันนี้มีมวยดังต๋อย บ้านผมมีโทรทัศน์ นิมนต์ไปดูก็ไป เป็นต้น

นิมนต์พระให้ทำอะไรก็ทำหมด เช่น โยมนิมนต์ให้ทำ น้ำมนต์พ่นน้ำหมาก บอกใบ้ให้หวย ตรวจดูชะตาราศี สืบชะตา บูชาโชค เสดอะเคราะห์ ตัดเวรตัดกรรม ทำปลัดขิก เครื่องราง

ของขลัง ลงเลขยันต์กันผี เจริมป้าย เจริมบานประตูหน้าต่าง เป็นต้น

นิมนต์พระให้ฉันอะไร ก็ฉันหมด เช่น โยมนิมนต์ ฉันลาบ ดิบ ลาบเลือด หลู้ น้ำตก ชกเล็ก แหนมดิบ กุ้งเต้น หอยแครงลวก ส้มตำปลาร้า เป็นต้น

นิมนต์พระดื่มอะไร ก็ดื่มหมด เช่น ตอนบ้าย ตอนเย็น โยมถวายเครื่องดื่มประเภทนมสด นมส้ม ไมโล โอวัลติน ไวตามิ้ลด์ นมถั่วเหลือง น้ำมะพร้าว ดื่มหมดทุกอย่างไม่ขัดศรัทธาเลย ฉลอง ศรัทธาโยมอย่างเต็มที่ โยมดีใจมาก พระประเภทนี้ โยมจะ ศรัทธามาก กราบแล้วกราบอีก เพราะบอกง่ายเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย ไม่มีขัดศรัทธา โยมพูดอะไรก็พูดตาม เอออออกห่อหมกไปเสียทุกเรื่อง

แต่สำหรับพระที่ถือธรรม ถือวินัย คงจะทำตามคำนิมนต์ ของโยมได้ไม่หมด คงได้เฉพาะที่ถูกต้องตามธรรมวินัยเท่านั้น และไม่จำเป็นที่จะต้องทำตามคำนิมนต์ทั้งหมดของโยม โยมควรจะมี ความรู้เรื่องพระธรรมวินัยบ้าง

เรื่องนิมนต์นี้ มีโยมและพระจำนวนมาก ที่ยังไม่เข้าใจ คิด ว่า พูดอะไรก็ได้ ถือว่าใช้ได้ ถือว่านิมนต์แล้ว แม้พูดลอยๆ ก็ ถือว่านิมนต์แล้ว เช่น แม่ยายตาย พ่อตาใช้ลูกเขยไปนิมนต์พระ ลูกเขยเดินเข้าวัด เจอพระอาจารย์ ไม่รู้จะพูดอะไรดี เพราะไม่เคยนิมนต์พระ ก็เลยพูดลอยๆ ว่า “ผมละเบื่อแม่ยายตายจริง ๆ” พระอาจารย์พูดตอบว่า “เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องธรรมดาโยม ใครๆ ก็หนีไม่พ้นหรอก” เขาก็เดินกลับบ้านไป พ่อตาถามว่า “นิมนต์

พระหรือยัง” ลูกเขยตอบว่า “นิมนต์แล้ว” คอยแล้ว คอยอีกจน
เลยเวลา พระก็ยังไม่มา พอตาทนไม่ไหวเข้าไปวัด พุดว่า “ได้
เวลาแล้วท่านอาจารย์” “เวลาอะไรโยม” “เวลาสวดอภิธรรมคน
ตายใครครับ” “อาตมาไม่รู้เรื่อง” “ผมให้ลูกเขยมานิมนต์ เขาไม่
ได้นิมนต์หรือครับ” “ไม่ได้นิมนต์ มันพูดแต่ว่า ผมละเบื่อแม่ยาย
ตายจริงๆ แค่นี้แล้วก็กลับไป” “แล้วกัน ถ้าฉันขอมนต์ท่าน
อาจารย์ไปสวดอภิธรรมตอนนี้เลยครับ” เรื่องนี้ก็เป็นตัวอย่างที่ดี
ถ้าใช้คนที่ไม่เคยนิมนต์พระก็จะนิมนต์ไม่เป็น นิมนต์ไม่ถูก และ
ก็จะเสียการเสีงาน

โยมผู้นิมนต์ต้องฉลาดในการใช้คำนิมนต์ ที่สมควรแก่พระ
พระผู้รับนิมนต์ ก็ต้องเป็นผู้ฉลาดในวินัย เวลาโยมมานิมนต์ไม่
ถูกก็จะได้นำให้ถูกต้อง จะได้เปลื้องหมู่คณะภิกษุจากอาบัติ
เพราะใช้คำนิมนต์ไม่ถูกต้องนั้น

ผู้นิมนต์ต้องรู้จักคำนิมนต์ที่สมควรและไม่สมควร ถ้าใช้
คำนิมนต์ที่ไม่สมควรแล้ว จะทำให้พระต้องอาบัติ เวลามานิมนต์
พระไปทำบุญที่บ้านตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป อย่างนิมนต์ระบูนุชื้อโภชนะ
๕ หรือคำที่มีความหมายว่าโภชนะ ๕ หรือชื่ออาหาร

โภชนะ ๕ ประการ

๑. ข้าวสุก ได้แก่ ข้าวสาลี ข้าวเปลือก ข้าวเหนียว ข้าว
ละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือยและหญ้ากับแก้ว ทายกเอาธัญญาชาติ ๗

ชนิดเหล่านี้มาหุงเป็นข้าวสวย หรือข้าวต้มจัดเป็นข้าวสุก

๒. **ขนมสด** ได้แก่ ขนมสดทำด้วยธัญญาชาติ ๗ ชนิด นั้น หรือทำด้วยสิ่งอื่นมีถั่วเขียวเป็นต้น ปัจจุบันขนมสดมีมาก เช่น ขนมหม้อแกง ขนมชั้น ขนมเปียกปูน สังขยาหน้าไข่ เป็นต้น จัดเป็นขนมสด

๓. **ขนมแห้ง** ได้แก่ ขนมแห้งทำด้วยธัญญาชาติ ๗ ชนิด นั้น นำเอาไปคั่วเป็น ข้าวตอก ข้าวคั่ว ทำเป็นผงเป็นแป้งอีกมากมาย ปัจจุบันขนมแห้งมีมาก เช่น ขนมปังชนิดต่าง ๆ มีทั้ง เป็นก้อนเป็นแท่งเป็นแผ่น เป็นผง ข้าวเกียบกุ่ม ข้าวแต่น เป็นต้น จัดเป็นขนมแห้ง

๔. **ปลา** ได้แก่ปลาทั้งหมด (รวม กุ้ง หอย ปู เป็นต้น)

๕. **เนื้อ** ได้แก่ เนื้อที่ควรทุกอย่าง (เว้นเนื้อที่ทรงห้าม ๑๐ อย่าง) (กัณฑ์วิตรณีแปล ปวารณาสิกขาบท ๑๙๒)

คำนิมนต์พระรับภิกษาที่ไม่สมควร

โยมนิมนต์พระตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป โดยระบุชื่อภิกษณะ ๕ หรือคำเรียกแทนภิกษณะ ๕ เช่น ผมขอนิมนต์ท่านรับภัต (ข้าวสุก) ขอนิมนต์ท่านรับสังฆภัต (ข้าวสุกเพื่อพระสงฆ์) ขอสงฆ์จงรับภัต ขอนิมนต์รับหรือฉัน ข้าวสุก ขนมหม้อแกง ขนมปังกรอบ แกงปลา แกงหมู หรือขอนิมนต์ฉัน ขนมจีน ก๋วยเตี๋ยว ราดหน้า ต้มยำไปะ

แตก ข้าวเหนียวไก่อ่าง ส้มตำปลา ร้า พิษซ่า จะปะตี โรตี สุกี้ ยากี้
ไอศกรีม เค้ก คุกกี้ ก๋วยทอด ลอดช่อง เป็นต้น

คำนิมนต์เหล่านี้ เป็นคำที่เป็นอกัปปิยโฆหาร (คำนิมนต์ที่ไม่สมควร) พระ ๔ รูปรับนิมนต์แล้วไปบ้านโยม เมื่อรับพระเคน โภชนะอย่างใดอย่างหนึ่งที่โยมเอ่ยชื่อล่วงหน้าต่อนิมนต์ จะทำให้พระ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อฉันต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุกๆ คำ กลืน

ท่านแสดงไว้ว่า “ถ้าทายกบางคนเข้าไปหาภิกษุ ๔ รูป แล้วนิมนต์ ออกชื่อโภชนะ ๕ ด้วยศัพท์ที่มีความหมายว่าโภชนะ ๕ หรือด้วยภาษาอื่นโดยนัยเป็นต้นว่า ผมขอนิมนต์ด้วยข้าวสุก ขอท่านจงรับข้าวสุกของกระผมเถิด ทายกนิมนต์ภิกษุเหล่านั้น รวมกันก็ตาม แยกกันก็ตาม ไปพร้อมกันหรือแยกกันไปรับรวมกัน จากนั้นฉันรวมกัน หรือแยกกันฉันเป็นคนโภชนะ เมื่อรับพระเคน คนโภชนะ ต้องอาบัติทุกกฏ เมื่อพระฉันต้องอาบัติปาจิตตีย์ ทุกๆ คำกลืน” (กัณฑ์ชาวิตถนีแปล คนโภชนสิกขาบท ๑๘๙)

คำนิมนต์พระรับภิกษาที่สมควร

ถ้าโยมนิมนต์พระตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ไม่ระบุชื่อโภชนะ ๕ โดยเลี่ยงไปใช้คำพูดที่เป็นกัปปิยโฆหาร (คำนิมนต์ที่ไม่สมควร) เช่น “พรุ่งนี้ขอนิมนต์ฉันเช้า หรือฉันเพลที่บ้านผม ๔ รูปครับ” หรือ “พรุ่งนี้ขอนิมนต์พระคุณเจ้ารับ หรือฉันที่บ้านผม ๙ รูปครับ”

คำนิมนต์เหล่านี้เป็นคำสมควร พระ ๔ รูปขึ้นไปรับนิมนต์แล้วไปฉันเช้าหรือฉันเพลที่บ้านโยม จะไม่ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับประเคน และไม่ต้องอาบัติปาจิตตีย์เพราะฉันอาหารนั้น

พระภิกษุเทศก์ต้องเป็นผู้ฉลาด

เวลาโยมนิมนต์พระ ๔ รูปขึ้นไป ด้วยคำนิมนต์ที่ไม่สมควร เช่น “นิมนต์ท่านรับภัตที่บ้านผม” หรือ “นิมนต์ท่านไปฉันถ้วยเตี๋ยที่บ้านผมพຽ່งนี้” พระภิกษุเทศก์ (พระผู้รับนิมนต์) ต้องเป็นผู้ฉลาด อย่าเพิ่งรับนิมนต์ ควรพูดว่า “พຽ່งนี้ไม่รับนิมนต์” โยมพูดว่า “วันมะรืนก็ได้ครับ” พระพูดว่า “วันมะรืนก็ไม่รับ” ถ้าโยมพูดว่า “ที่บ้านโน้น เห็นท่านรับนิมนต์ บ้านผมทำไมไม่รับ” ก็บอกว่า “บ้านโน้นเขานิมนต์เป็น” โยมถามว่า “บ้านโน้นเขาใช้คำนิมนต์อย่างไร” พระก็บอกว่า “ขอนิมนต์พระคุณเจ้าฉันเช้าที่บ้านผม ๔ รูปครับ” ถ้านิมนต์ตามคำพูดที่ว่ามานี้ การนิมนต์นั้นสมควร

ถ้าโยมยังพูดย้ำอีกว่า “นิมนต์ท่านรับภัต” พระพูดว่า “คราวนี้โยมจะได้พระไม่มาก จะได้แค่ ๓ รูปเท่านั้น” ถ้าโยมถามว่า “ที่บ้านโน้นพวกเขาานิมนต์ตั้ง ๙ รูป ก็ยังเห็นได้เลยครับ ผมนิมนต์แค่ ๔ รูปทำไมไม่ได้เพราะเหตุไร” พระพูดว่า “โยมนิมนต์ไม่เป็น” ถ้าเขาถามว่า “พวกเขาใช้คำนิมนต์อย่างไร” พระบอกว่า “ขอนิมนต์ท่านรับอาหารของพวกกระผม” ถ้าเขากล่าวคำ

นิมนต์เหมือนที่พูดมานี้ การนิมนต์นั้นถือว่าสมควร

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ถ้าบางคนถูกผู้ประสงค์จะทำสังฆภัต วานไปเพื่อต้องการให้นิมนต์พระมายังวิหาร ไม่กล่าวว่า ท่านขอรับพຼ່งนี้นิมนต์รับภิกษาในเรือนของพวกกระผม แต่กล่าวว่า นิมนต์ท่านรับภตก็ดี ว่านิมนต์รับสังฆภัตก็ดี ว่าขอสงฆ์จงรับภตก็ดี พระภตตุทเทสก์ ฟิงเป็นผู้ฉลาด ฟิงเปลื้องพวกภิกษุผู้รับนิมนต์จากคณโฆชน (รับนิมนต์ ๔ รูปขึ้นไป) ฟิงเปลื้องภิกษุพวกถือปิตนทปาทิกฤตงค์ (พระผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร) จากความแตกแห่งฤตงค์ (ฤตงค์ขาด)

คืออย่างไร? คือ พระภตตุทเทสก์ ฟิงกล่าวอย่างนี้ก่อนว่า พຼ່งนี้ไม่อาจรับ อุบาสก เมื่ออุบาสกกล่าวว่า มะรึนนี้ขอรับ ฟิงกล่าวว่า มะรึนนี้ก็ไม่อาจรับได้ เมื่ออุบาสกเลื่อนไปอย่างนี้ แม้จนถึงถึงเดือน พระภตตุทเทสก์ ฟิงพูดอีกว่า ท่านพูดอะไร? ถ้าแม้อุบาสกพูดย้าอีกว่า นิมนต์ท่านรับสังฆภัต ลำดับนั้นพระภตตุทเทสก์ ฟิงทำให้เขาเปลี่ยนแนวความคิดใหม่อย่างนี้ว่า อุบาสกจงทำดอกไม้นี้ จงทำหญ้านี้ ให้เป็นกับปียะก่อน แล้วย้อนถามอีกว่า ท่านพูดอะไร ถ้าแม้เขายังพูดซ้ำแม้อย่างนั้นนั่นแหละ ฟิงกล่าวว่า ผู้มีอายุท่านจักไม่ได้พระมหาเถระ ผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร ท่านจักได้พวกสามเณร และเมื่อเขาถามว่า ท่านขอรับ พวกคนในบ้านโน้นและบ้านโน้น นิมนต์ให้พระคุณเจ้าผู้เจริญฉัน มีใช่หรือ? ผมจะไม่ได้เพราะเหตุไร? ฟิงกล่าวว่าพวกเขาจักนิมนต์ ส่วน

ท่านไม่รู้จักนิมนต์ เขาถามว่า ท่านขอรับ พวกเขานิมนต์อย่างไร? ฟังกล่าวว่า พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่า นิมนต์รับภิกษาของพวก กระผมขอรับ ถ้า मैं เขากล่าวเหมือนอย่างที่คุณนั้นแหละ การนิมนต์นั้นสมควร

ถ้าเขากล่าวซ้ำอีกว่า นิมนต์รับภัต ฟังกล่าวว่า ผู้มีอายุ คราวนี้ท่านจักไม่ได้ภิกษุมาก จักได้เพียง ๓ รูปเท่านั้น ถ้าเขาถามว่า ท่านขอรับ พวกชาวบ้านโน้นและบ้านโน้น นิมนต์ภิกษุสงฆ์ทั้งหมดให้ฉันมิใช่หรือ? ผมจะไม่ได้เพราะเหตุไรเล่า? ฟังกล่าวว่า ท่านไม่รู้จักนิมนต์ ถ้าเขาถามว่าท่านขอรับ พวกเขานิมนต์อย่างไร ถึงกล่าวว่า พวกเขากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ นิมนต์รับภิกษาของพวกกระผม ถ้า मैं เขากล่าวเหมือนอย่างที่คุณนั้นนั่นแหละ การนิมนต์นั้นสมควร” (อรรถกถา มหาวิงค์ ๒/๔๗๓)

วิธีการทำให้สมควรแบบง่าย ๆ คือเมื่อโยมนิมนต์ออกชื่ออาหาร พระภิกษุเทศก์ ควรกล่าวว่า “อาตมาจะรับภิกษา” ก็ถือว่าสมควรเหมือนกัน (วินัยสังคหบาลี หน้า ๔๗๘)

เรื่องนิมนต์ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจ ถ้าโยมเข้าใจเรื่องนิมนต์ดีแล้ว เวลานิมนต์พระก็จะนิมนต์ได้ถูกต้อง พระรับนิมนต์ไปฉันก็ไม่ต้องอาบัติ แต่ถ้าโยมไม่เข้าใจเรื่องนิมนต์ พระภิกษุเทศก์ต้องเป็นผู้ฉลาดในการใช้คำพูด แนะนำโยมให้ใช้คำพูดที่ถูกต้อง เพื่อจะปลดเปลื้องหมู่คณะให้พ้นจากอาบัติ

เรื่องนี้พระต้องเป็นธุระช่วยแนะนำญาติโยมให้เข้าใจ เวลา

มานิมนต์พระ ก็จะไม่เกิดปัญหา ถ้าพระไม่เอาธุระในเรื่องนี้ ให้
ญาติโยมรู้อย่างนั้นคงยาก เพราะญาติโยมมีหน้าที่การงานที่ต้องรับ
ผิดชอบมาก คงไม่มีเวลาศึกษาหรือสนใจมีความรู้ในเรื่องคำ
นิมนต์พระรับภิกษาที่สมควร

การขอ

การเอ่ยปากขอ

ภิกษุ คือ ผู้มีปกติขอ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ตอนว่าด้วย อาหาเรปฏิกูลสัญญา ท่านอุปมาพระภิกษุเหมือนคนกำพร้า อนาคตา ไร้ญาติขาดมิตร ต้องเร่ร่อนพเนจรไป เวลาเที่ยว บิณฑบาตเหมือนขอทานนุ่งผ้าปิดฝี ห่มผ้าห่อศพ ขาดปะหน้าปะ หลังเก่าๆ ปอนๆ อุ้มบาตรเหมือนถือกระบือเก่าๆ เทียวขอทานไป ตามหมู่บ้าน ตามถนนหนทาง มีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น วันไหนเขา ให้ทานก็อิ่ม วันไหนเขาไม่ให้ทานก็อดไป

พิจารณาดูแล้วก็น่าสลดสังเวชใจจริงๆ พระภิกษุนี้ไม่ใช่ ขอทานธรรมดา แต่เป็นขอทานที่เจ็บป่วย มีแผลเต็มตัว ต้องการ เพียงแค่อาหาร ยาและผ้าปิดแผล เพื่อประทังชีวิต พอเยียวยา อุตภาพให้เป็นไปได้ เพื่อพยุงตนให้เดินข้ามพ้นจากทางทุรกันดาร เท่านั้น

พระภิกษุต้องมีชีวิตที่เรียบง่าย สันโดษ มกน้อย ทำตัวให้ เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย อย่าทำตัวเป็นคนขอจัด “ขอได้คือบ จะเอาศอก”

(ผู้ที่ขอมามากย่อมไม่เป็นที่รักของผู้ที่ถูกขอ) พระควรพอใจในสิ่งที่ตนเองได้มาและมีอยู่ ควรทำตัวเป็นเหมือนนก มีบาตรเป็นท้อง มีจีวรเป็นปีกและหาง กินผลไม้ คืออาหารบิณฑบาตอิ่มแล้ว ก็โบกโบยบินไปตามที่ที่ต้องการคือจาริกไปไม่ติดที่ที่อยู่

พระบางรูปเน้นการก่อสร้างเป็นหลัก ไม่เรียนธรรมวินัย ไม่ปฏิบัติ เอาแต่บอกบุญ เรียไรเงินทองเป็นต้นจากญาติโยมนำมาก่อสร้าง ทำเหมือนพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีสมัยพุทธกาล บวชมาแล้วตั้งหน้าตั้งตาเอาแต่ก่อสร้าง วางฐานะทั้งสองคือ คันถฐานะ และวิปัสสนาฐานะ ยกเอาการก่อสร้างเท่านั้นเป็นฐานะสำคัญ สร้างกุฏิหลังใหญ่โต สร้างเสร็จไม่เป็น ภิกษุเหล่านั้นต้องวิงวอนขอโยมรำไปว่า พวกท่านจงให้บุรุษ ให้แรงงาน โค เกวียน มีด ขวาน เป็นต้น ชาวเมืองที่ถูกเบียดเบียนด้วยการวิงวอน ด้วยการขอพบเห็นพวกภิกษุก็พากันหวาดกลัวบ้าง สะดุ้งบ้าง หนีไปเสียบ้าง เดินเลี่ยงไปเสียทางอื่นบ้าง เมินหน้าเสียบ้าง ปิดประตูเสียบ้าง เห็นแม่วัวก็รีบหนี นี่กว่าเป็นพวกพระภิกษุ

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบเรื่องก็ทรงตำหนิติเตียนพวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีโดยอเนกปริยาย จึงทรงเล่าเรื่องฤๅษีสองพี่น้อง ตรัสว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ฤๅษีสองพี่น้องอาศัยอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคานั้น ฤๅษีผู้น้องเจริญเมตตาเป็นประจำจึงเป็นที่รักใคร่ของพญานาคที่อยู่ใต้มแม่น้ำคงคานั้น พญานาคประดับแก้วมณีที่มีค่ามากไว้ที่คอสามารถอำนาจสิ่งที่

ปรารถนาได้ทุกอย่าง ขึ้นมาบนฝั่งแม่น้ำ เนรมิตเพศเป็นเทวดา
นั่งอยู่ในสำนักของฤๅษีผู้หนึ่งนั้น กล่าวสัมโมทนียกถา (คำพูดที่
ทำให้เกิดความบันเทิงใจ) ละเพศเทวดานั้นแล้วกลับกลายเป็น
เพศพญานาคทำเป็นชนดวงล้อมฤๅษี ๗ รอบ เมื่อจะทำอาการ
เลื่อมใส ขึ้นชม จึงแผ่พังพานใหญ่บนศีรษะของฤๅษีนั้นดุจกันร่วมไว้
หยุดอยู่ชั่วคราวหนึ่งแล้วจึงหลีกไป

เพราะความกลัวพญานาคนั้น ฤๅษีผู้หนึ่งได้ชุบผอมมีผิว
พรรณดำคล้ำ มีตัวสะพรั่งไปด้วยเอ็น ฤๅษีผู้พี่เห็นอาการดั่งนั้น จึง
ได้ถามว่า “ทำไมเธอจึงได้ชุบผอมอย่างนี้” ฤๅษีผู้น้องได้เล่าเรื่อง
ให้ฟังทั้งหมด

พ. เธอไม่ต้องการให้พญานาคนั้นมาใช่ไหม?

น. ครับ

พ. เธอเห็นพญานาคนั้น มีอะไรบ้าง

น. ผมเห็นมีแก้วมณีประดับอยู่ที่คอ

พ. ถ้าเช่นนั้น เธอจงขอแก้วมณีกับพญานาคนั้นว่า “ท่าน
จงให้แก้วมณีแก่เราๆ ต้องการแก้วมณี” เมื่อพญานาค (พญานาค
มีแก้วมณีประดับไว้ที่คอ) ขึ้นมาจากแม่น้ำ เข้าไปหาฤๅษีผู้หนึ่ง
ได้ยื่นอยู่ใกล้ๆ ฤๅษีได้ขอแก้วมณีกับพญานาคว่า “ท่านจงให้
แก้วมณีแก่เราๆ ต้องการแก้วมณี” พญานาคบ่นออกมาเบาๆ ว่า
“ฤๅษีขอแก้วมณี ต้องการแก้วมณี” แล้วรีบหนีไป ครั้งที่สอง
พญานาคขึ้นจากแม่น้ำยื่นอยู่แต่ไกล ฤๅษีเห็นก็ขอแก้วมณีอีก

พญานาคได้ยินแล้วก็รีบหนีไป ครั้งที่สามพญานาค กำลังจะไผ่
ขึ้นจากแม่น้ำ ฤๅษีเห็นก็ขอแก้วมณีอีก ขณะนั้นพญานาคได้พูด
ตอบฤๅษีผู้น้องด้วยคาถาว่า

“ข้าวน้ำที่ประณีตยิ่งมากมายเกิดแก่ข้าพเจ้าเพราะแก้ว
มณีดวงนี้ ข้าพเจ้าจะให้แก้วนั้นแก่ท่านไม่ได้ ท่านเป็นคนขอจัด
ข้าพเจ้าจะไม่มาอาศรมของท่านอีกแล้ว ท่านขอแก้วมณีของ
ข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้าสะดุ้งกลัว ดังคนหนุ่มถือดาบที่ลับคมดีแล้ว
ข้าพเจ้าจะไม่ให้แก้วนั้น แก่ท่านๆ เป็นคนขอจัด ข้าพเจ้าจะไม่มา
อาศรมของท่านอีกแล้ว”

พญานาคได้หนีไป พร้อมบ่นออกมาเบาๆ ว่า “ฤๅษีขอ
แก้วมณี ต้องการแก้วมณี” ตั้งแต่บัดนั้นพญานาค ก็ไม่ได้กลับมา
อีกเลย

ต่อมาฤๅษีผู้น้องได้ชุบผอมลงยิ่งกว่าเก่า เพราะไม่ได้เห็น
พญานาคผู้่น่าดูน่าชมนั้น ฤๅษีผู้พี่ได้เห็นอาการนั้น จึงได้ถามดูว่า
“ทำไมเธอ จึงได้ชุบผอมลงกว่าเก่า” ฤๅษีผู้น้องตอบว่า “เพราะ
ไม่ได้เห็นพญานาค”

ฤๅษีผู้พี่จึงได้พูดกับฤๅษีผู้น้องด้วยคาถาว่า

“บุคคลรู้ว่าสิ่งใดเป็นที่รักของเขา ไม่ควรขอสิ่งนั้น คน
เป็นที่เกลียดชัง ก็เพราะขอจัด พญานาคถูกฤๅษีขอแก้วมณีจึงไม่
มาให้ฤๅษีนั้นเห็นหน้าอีกเลย”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย การวิงวอน การขอไม่เป็นที่พอใจของสัตว์เดรัจฉานเหล่านั้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องพูดถึงพวกมนุษย์เลย

ทรงตรัสเล่าเรื่องรัฐบาลกุลบุตรว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว บิดาของรัฐบาลกุลบุตร ได้ถามรัฐบาลกุลบุตร ผู้เป็นลูกชายว่า “พ่อรัฐบาล คนเป็นอันมากได้พากันมาอ่อนวอนขอเรา เราไม่รู้จักคนเหล่านั้นเลย ทำไมลูกจึงไม่ขอพ่อเลย” รัฐบาลกุลบุตรพูดตอบพ่อว่า “คนผู้ขอย่อมไม่เป็นที่รักของผู้ถูกขอ ฝ่ายคนผู้ถูกขอเมื่อไม่ให้ก็ขอย่อมไม่เป็นที่รักของผู้ขอ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ขอพ่อ ขอยอมาให้ข้าพเจ้าเป็นที่เกลียดชังของพ่อเลย”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โภคสมบัติของคฤหัสถ์รวบรวมได้ยาก แม้ได้มาแล้ว ก็ยังยากที่จะตามรักษา ดูก่อนโมฆบุรุษทั้งหลาย เมื่อโภคสมบัตินั้นพวกคฤหัสถ์รวบรวมได้ยาก แม้เขาได้มาแล้วก็ ยังยากที่จะตามรักษาอย่างนี้ พวกเธอได้มีการวิงวอน มีการขอ เขาบ่อยครั้ง หลายคราวแล้วว่า “ขอพวกท่านจงให้คน ให้แรงงาน ให้โค ให้เกวียน เป็นต้น” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๑/๓๖๓)

ผู้ขอจัด จะเป็นที่เกลียดชังของผู้ให้ ผู้ถูกขอจะเป็นสัตว์ก็ตาม จะเป็นคนก็ตาม มีความเกลียดชังผู้ขอเหมือนกัน

พระบางรูป ขอเก่ง บอกรบญเก่ง เรียไรเก่ง เห็นหน้าโยม ไม่ได้เป็นอันบอกรบญทันที่ว่า “โยมเป็นเจ้าของภาพทอดกฐิน ทอดผ้าป่าให้หน่อย ช่วยเอาซองไปแจกให้หน่อย ช่วยเป็นเจ้าภาพเลี้ยงถวายเดี่ยวพระเณรด้วยนะ” เป็นต้น จนโยมขยาด

หวาดกลัวกันทั้งบ้านทั้งเมืองไม่ยอมเข้าวัด เพราะเข้าวัดที่ไรเสียเงินทุกที แทบจะหมดเนื้อหมดตัว ทำให้ญาติโยมเบื่อวัด เบื่อพระ ขอดัด เลยหันหลังให้วัด หันหน้าเข้าวิกกันหมด แถมยังพูดประชดอีกว่า “ทำบุญสุญเปล่า ไหว้เจ้าดีกว่า กลับมาได้กิน”

โยมบางคน ถูกพระแจกซองผ้าป่า กฐินอย่างหนัก เห็นซองผ้าป่ากฐินไม่ได้ จะกลัวจนตัวสั่นขึ้นมาทันที แม้ตายไปเป็นผีแล้วก็ยังกลัวซองผ้าป่ากฐิน ดังมีเรื่องเล่าว่า “ยายเพี้ยนมีฐานะดี แต่ขี้เหนียว ตอนยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่ชอบทำบุญสุนทาน ไม่ค่อยเข้าวัด เพราะเกลียดหลวงพ่ที่วัด ชอบเรียไร ชอบแจกซอง แก่โดนแจกซองจนขาด เห็นซองขาวที่ไรเป็นออกอาการตัวสั่น ตาค้าง พอตายลงเป็นผี ก็ไม่ไปไหน วนเวียนอยู่แถวนั้น เพราะหวังบ้านหวังลูกหวังหลานหวังทรัพย์สมบัติ วันหนึ่ง ฝ้ายเพี้ยน เฮี้ยนหนัก ได้เข้าสิงหลานสาวคนเล็ก ทำตาเหลือกแลบลิ้นปลิ้นตาใส่คนที่อยู่บ้านหลังนั้น พวกเขากลัวกัน ก็เลยหาหมอมานำให้หนี ก็ไม่ได้ผลบอก ว่า “กูไม่หนี กูจะอยู่บ้านนี้ บ้านนี้เป็นของกู” ผู้เป็นลูกเป็นหลานก็หมดปัญญาไม่รู้จะทำอย่างไร บังเอิญหลวงพ่ที่วัดพิมพ์ซองผ้าป่ามาถุงใหญ่ สั่งให้ทายกเอาไปแจกทุกบ้าน พวกเขาจะจัดผ้าป่าสามัคคีสมทบทุนสร้างโบสถ์กัน ทายกรับซองแล้วเดินออกจากวัด ตรงไปที่บ้านยายเพี้ยนพอดี เพราะอยู่ใกล้วัดที่สุด พอทายกขึ้นบนบ้านแล้วบอกว่า ผมมาแจกซองผ้าป่า ฝ้ายเพี้ยนที่สิงหลานสาว เห็นซองขาวประทับตราวัด และได้ยินว่า “ผ้าป่า” ถึงกับตัวสั่นตาค้างแล้วขึ้นไปทายกพูดว่า “ไอ้ทุย มึงพูด

อะไรนะ” ทายกทูลบอกว่ “หลวงพ่อให้ผมมาแจกซองผ้าป่าครับ”
ฝียายเพี้ยนตะโกนเสียงดังลั่นบ้านว่ “กูตายไปเป็นผีแล้ว ยัง
ตามมาแจกซองผ้าป่าอีกหรือนี่ กูทั้งเกลียดทั้งกลัว ไ้ซองผ้าป่านี้
กูไม่ยอมมันแล้วบ้านนี้ กูไปละ” พอพูดจบ ก็ลุกพรวดวิ่งเข้าไปห้อง
ล้มดั่งตึง แม่เด็กก็วิ่งตามไปอุ้มลูก เด็กล้มตาขึ้นพูดว่ “แม่ หนู
หิวข้าว” ทายกก็วิ่งตามมาดูเด็กแล้วพูดว่ “ฝียายเพี้ยนออกไปแล้ว
คงกลัวซองผ้าป่าซีท่า”

ตั้งแต่นั้นมา เมื่อผีเข้าสิงใคร ทายกก็จะวิ่งเข้าวัด ไปขอ
ซองผ้าป่าที่ประทับตราวัด เอามาแจกกันผี ปรากฏว่ผีทุกตัวพอ
เห็นซองผ้าป่า เอียนไม่ออก เปิดแนบหนีจนปาราบทุกราย หลายน
คนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่ “ไอ้โห ซองผ้าป่านี้มีอำนาจมากจริงๆ
ไม่ใช่แต่คนเท่านั้นนะที่กลัว แม้ผีสงนางไม้ก็ย้งกลัว”

เรื่องนี้จะจริงหรือเท็จอย่างไร ผู้อ่านต้องพิสูจน์เอง แต่ก็
เป็นอุทาหรณ์สอนใจอย่างดี คนขจัด หรือพระขจัด ไม่ว่าใครๆ
แม้แต่ผีก็ย้งไม่ชอบ ไม่ต้องพูดถึงคนอื่นเลย หรือแม้แต่ลูกในอุทร
ถ้าเป็นคนขจัด พ่อแม่ก็ย้งเกลียดชัง

พระขอปัจจัย ๔ ที่มีโทษ

พระจะขอปัจจัย ๔ คือ จีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะ
และยารักษาโรค กับฆราวาสผู้ไม่ได้เป็นญาติ และไม่ได้ปวารณา
ไว้เป็นอาบัติ พระจะขอผ้าสบง จีวร สังฆาฏิ ผืนใดผืนหนึ่ง กับ

คนทั่วไปที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวรรณา ต้องอาบัตินิสสัยคิยาจิตตีย์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น เช่น โจรชิงเอาผ้าไป ผ้าเก่าชำรุดเสียหายใช้ไม่ได้ ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า

“ภิกษุใด ขอผ้าจีวรกับพ่อบ้านก็ดี แม่บ้านก็ดี ผู้ที่มีได้ เป็นญาติ ยกเว้นแต่ขอในสมัยที่สมควร ต้องอาบัตินิสสัยคิยาจิตตีย์ ในการขอนั้น มีสมัยดังนี้ คือ ภิกษุถูกชิงผ้าไป หรือเป็นผู้มีจีวรเสียหายใช้ไม่ได้นี้เป็นสมัยในการขอผ้านั้น” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๘๐๓)

พระถ้าไม่ได้เป็นไข้ จะไปขออาหารบิณฑบาต มาฉันเอง ไม่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ แต่ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะขอแกงและข้าวสุกอย่างเดียว ในเสขียวัตร ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุขอโภชนะดีล้วนๆ มีสัปปีเป็นต้น มาฉัน ไม่ต้องอาบัติปาจิตตีย์ ต้องทุกกฏเพราะขอแกงและข้าวสุก ในพวกเสขียวัตร” (อรรถกถา มหาวรรค ๒/๕๕๑)

พระไม่ได้ป่วยไข้ จะขอแกง และข้าวสุกเพื่อตนเองมาฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุไม่อาพาธ ไม่พึงขอแกงหรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน ภิกษุใดไม่เคื้อเพื่อมิใช่ผู้อาพาธ ขอแกงก็ดี ข้าวสุกก็ดี เพื่อประโยชน์ตนมาฉันต้องอาบัติทุกกฏ” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๙๑๐)

ปณิตโกชนะ (อาหารอันประณีต)

ปณิตโกชนะคือ โภชนะ(ข้าว)ที่เกิดจากธัญญาชาติ ๗ ชนิด มี ข้าวสาลี ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวละมาน ข้าวฟ่าง ลูกเดือย หนูก้า กับแก (หญ้าข้าวนก) ระคนด้วยของประณีต ๙ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด และนมส้ม ชื่อว่า โภชนะประณีต

พระบอกว่า “โยมจงให้มัดกับเนยใส จงราดเนยใสให้ จงทำให้ระคนกับเนยใสแล้วให้ ต้องอาบัติทุกกฏเพราะออกปากขอ เป็นทุกกฏเพราะรับประเคน เป็นปาจิตตีย์เพราะกลืนกิน” (อรรถกถาวิภังค์ ๒/๕๕๒)

โยมไม่ได้ปวารณาไว้ก่อน พระไม่ได้เป็นไข้ ออกปากขอว่า “โยมเอาตมาขอข้าวผัดเนื้อ ข้าวมันไก่ อย่างละจาน อย่างนี้ก็ต้องอาบัติ ดูตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า “โภชนะที่เจือด้วยอาหารประณีตเหล่าใดมีอยู่ ของประณีตนั้น ได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง ปลา เนื้อ นมสดและนมส้ม ภิกษุรูปใดไม่ใช่ผู้อาพาธ ฟังขอโภชนะที่เจือด้วยของประณีตดังกล่าว เพื่อประโยชน์ตนมาฉัน ต้องอาบัติปาจิตตีย์” (อรรถกถาวิภังค์ ๒/๕๔๙)

“ภิกษุผู้ขอโภชนะดีที่ระคนกับข้าวสุกมาฉัน ฟังทราบว่าจะต้องอาบัติปาจิตตีย์” (อรรถกถาวิภังค์ ๒/๕๕๑)

การออกปากขอย่อมไม่ควรในปัจจุบันทั้งสองคือ จีวรและ

บิณฑบาตโดยประการทุกอย่าง (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/๔๐๖)

ขอเสนาสนะ

พระจะเอ่ยปากขอเสนาสนะที่อยู่อาศัย กับคนที่ไม่ได้เป็นญาติ ไม่ได้ปวารณาไว้ ตรงๆ ไม่สมควร เว้นแต่ขอโดยพูดอ้อมๆ และทำนิมิตหมายให้ดูให้เขารู้เอาเองก็สมควรอยู่ ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ในเสนาสนะปัจฉิม เพียงแต่ออกปากขอว่า “ท่านจงนำมา จงให้” เท่านั้นไม่ควร ปริกขา(พูดว่านล้อม, พูดอ้อมๆ) โองาสะ(พูดจืด, พูดเกี้ยว)และนิมิตกรรม(ทำนิมิตหมายให้ดู ให้เขารู้เอาเอง) ควรอยู่” (อรรถกถามหาวิงค์ ๑/๔๐๖)

พระจะสร้างกุฏิวิหารเอง สามารถขอแรงงานชาวบ้านตรงๆ ได้ และวัตถุสิ่งของที่เขากวายนั้น รับได้ทั้งหมด ไม่มีโทษ เว้นแต่งานส่วนตัวของพวกเขาเนื้อ และชาวประมง ที่เหลือเป็นกัปปิยะทั้งหมด

ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “หัตถกรรมนั้นเว้นการงานส่วนตัวของพวกเขาเนื้อและชาวประมงเป็นต้น ที่เหลือเป็นกัปปิยะทั้งหมด เมื่อเขาถามว่า ท่านมาทำไมครับ มีกิจการงานที่ใครต้องทำหรือ หรือว่าไม่ถาม จะขอก็ควร ไม่มีโทษ เพราะการขอเป็นปัจฉิม” (อรรถกถามหาวิงค์ ๑/๔๐๑)

พระจะออกปากพูดโดยตรงขอโยมที่ไม่ได้เป็นญาติ หรือโยมปวารณาให้สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัย มีกุฏิวิหารเป็นต้น ไม่ได้

แต่ถ้าพูดขอโดยพูดอ่อนๆ เช่น พระต้องการอุโบสถ หอฉัน และ กุฏิเป็นต้น ควรพูดเล็กๆ เป็นนัยๆ เป็นต้นว่า การสร้างอุโบสถ หอฉัน กุฏิเป็นต้น ตรงนี้ ดูแล้วเหมาะสมอย่างมาก” หรือพระถามโยมว่า “อุบาสก พวกท่านอยู่เรือนอะไร” เมื่อเขาตอบว่า “อยู่ตึกครับ” พูดต่อไปว่า “ตึกไม่ควรแก่พระทั้งหลายหรืออุบาสก” หรือพูดว่า “เสนาสนะของสงฆ์คับแคบไม่พออยู่กัน” ดังนี้ก็ได้ หรือ พระเห็นพวกชาวบ้านมาแล้ว ทำนิมิตหมายให้ดูให้เขาตัวเองเช่น ช่วยกันซึ่งเชือก ตอกหลัก เมื่อพวกชาวบ้านถามว่า “นี่ พระคุณเจ้า จะทำอะไรกันครับ” ตอบเขาว่า “พวกอาตมาจะสร้างที่อยู่อาศัย” ด้วยคำพูดและการกระทำมีประมาณเท่านี้ โยมก็จะทราบได้ว่า พระต้องการที่อยู่ เขามาสร้างให้ สมควรอยู่ ไม่ต้องอาบัติ (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๔๐๖)

ถ้าพระขออนุญาต หรือโยมพิจารณาให้สร้างกุฏิเป็นต้น ไม่มีโทษ ไม่เป็นอาบัติ แต่ควรรู้จักประมาณในการขอ อย่าขอมากจนทำให้โยมล้าปากใจ

ขอยารักษาโรค

พระไม่ได้ป่วยไข้ จะขอยารักษาโรคกับคนไม่ได้เป็นญาติ ไม่ได้ปวารณาไว้ ต้องอาบัติ และยินดีการปวารณายารักษาโรค ได้ตามระยะเวลาที่ปวารณาเท่านั้น ถ้ายินดีเกินกว่านั้นต้องปาจิตตีย์ ถ้าไม่ป่วยฉันยาไม่ได้ ถ้าฉันต้องอาบัติทุกกฏ ดูตัวอย่าง

ที่ทรงตรัสไว้ว่า “ภิกษุผู้ไม่อาพาธ พึงยินดีการปวารณาด้วย ปัจจัยเภสัชได้ตลอด ๔ เดือน ยกเว้นมีการปวารณาซ้ำอีก ยกเว้น แต่เป็นการปวารณาตลอดชีวิต หากภิกษุพึงยินดีเกินกว่านั้น ต้อง ปาจิตตีย์” (อรรถกถามหาวิงค์ ๑/๖๑๒) คำว่า ตลอด ๔ เดือน เป็นต้น พระองค์ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งเรื่องที่เกิดขึ้น (กังขาวิ ตรณีอรรถกถา หน้า ๒๗๙) ถ้าเขาปวารณากำหนดเวลามากหรือน้อยกว่า ๔ เดือน ก็พึงยินดีตามระยะเวลานั้น

“ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตมูลเภสัช คือ ชมัน ชิง... รับ ประเคนมูลเภสัชเหล่านั้น แล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อเมื่อมีเหตุ (เจ็บป่วย) จึงให้บริโภคได้ เมื่อไม่มีเหตุ (ไม่ป่วยไข้) ภิกษุบริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ” (อรรถกถาหาวรรค ๒/๖๑)

แม้สมณบริวาร และสิ่งที่เป็นนอกเหนือจากปัจจัย ๔ พระ จะขอกับคนที่ไม่ได้เป็นญาติ ไม่ได้ปวารณาไว้ ต้องอาบัติ

พระขอปัจจัย ๔ ที่ไม่มีโทษ

การออกปากขอปัจจัย ๔ กับโยมที่ไม่ได้เป็นญาติ และไม่ ได้ปวารณาไว้ก็มีโทษ แต่ถ้ารู้จักวิธีขอ คือ ขอตามที่พระพุทธองค์ ทรงอนุญาตไว้ ขอในเมื่อมีเหตุจำเป็น ป่วยไข้ หรือขอกับญาติ และ โยมปวารณา เหล่านี้ก็ไม่มีความผิดแต่อย่างใด เช่น

ขอจิวร

พระถูกพวกพระราชาก็ดี พวกโจรก็ดี พวกนักเลงก็ดีพวกใดพวกหนึ่ง ซิงเอาผ้าจิวรไป หรือจิวรของพระถูกไฟไหม้ก็ดี ถูกน้ำพัดไปก็ดี ถูกหนูหรือปลวกกัดก็ดี เก่ามากเพราะใช้มานานก็ดี พระสามารถขอจิวรกับคนที่ไม่ได้เป็นญาติ และไม่ได้ปวารณาไว้ ไม่ต้องอาบัติ แต่มีข้อแม้ดังนี้

จิวรหาย ๓ ผืน ยินดีได้ ๒ ผืน

จิวรหาย ๒ ผืน ยินดีได้ ๑ ผืน

จิวรหาย ๑ ผืน ยินดีไม่ได้เลย

ถ้าขอมาได้มากกว่านั้นเป็นทุกกฎ ในประโยคที่ยินดีเกินกำหนดต้องนิสัสคคีย์ได้จิวรมา ต้องเสียสละแก่สงฆ์ คณะ หรือบุคคล

ตามปกติพระจะขอจิวรหลายผืนกับญาติและคนปวารณาไม่ต้องอาบัติ ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ตามปกตินั้นแหละ ภิกษุจะขอจิวรแม้มากในที่แห่งญาติและปวารณาก็ควร” (อรรถกถา มหาวิงค์ ๑/๘๒๒)

ขออาหารบิณฑบาต

พระจะขออาหารบิณฑบาตกับใคร ด้วยกาย คือ ด้วยอาการยื่นหนึ่ง แต่ต้องยื่นกำหนดพิจารณาว่า “โยมประสงค์จะ

ถวายอาหารหรือไม่ ถ้าประสงค์จะถวาย โยมจะพักการงานลูก
จากที่นั่งจับทัพพี จับภาชนะหรือตั้งเตรียมเอาไว้ก็ยื่นด้วยคิดว่า
“ประสงค์จะถวาย เมื่อเขาถวายอาหารพระก็แหวกผ้าจีวรซ้อน
ด้วยมือซ้าย น้อมบาตรเข้าไปด้วยมือขวา แล้วใช้มือทั้งสอง
ประคองบาตรรับอาหาร และไม่ควรมองดูหน้าโยมผู้ถวายอาหาร”
(จลวรรค ๒/๓๔๙)

พระจะออกปากขออาหารบิณฑบาตกับญาติหรือโยม
ปวารณาได้ไม่มีโทษ จะขอเพื่อประโยชน์ตนเองหรือขอเพื่อ
ประโยชน์แก่พระรูปอื่นก็ไม่มีอาบัติ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า
“ไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุผู้ขอกับญาติและโยมที่ปวารณาไว้ เพื่อ
ประโยชน์แก่ตนเองอย่างเดี๋ยวหามีได้ โดยที่แท้ขอเพื่อประโยชน์
แก่ภิกษุอื่น ก็ไม่มีอาบัติ”(อรรถกถามหาวรรค ๒/๘๑๑)

พระป่วยใช้ ขออาหารประณีตได้ไม่ต้องอาบัติ ดูตัวอย่าง
ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “โภชนะที่เจือด้วยของประณีตเหล่าใดมี
อยู่ ของประณีตนั้นได้แก่ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย นม
สด และนมส้ม ภิกษุรูปใดไม่ใช่ผู้อาหาร พึงขอโภชนะที่เจือด้วย
ของประณีตดังกล่าว เพื่อประโยชน์ตนมาฉันต้องอาบัติปาจิตตีย์”
(อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๕๔๙)

พระป่วยใช้ ขอแกงหรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์ตนมาฉันได้
ไม่ต้องอาบัติ ดูตัวอย่างที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธขอแกงก็ดี ข้าวสุกก็ดี เพื่อประโยชน์

มาฉันได้” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๙๑๐)

ยารักษาโรค

พระป่วยไข้ ขอยารักษาโรคได้ตลอดเวลาตราบเท่าที่โรคยังไม่หาย ไม่ว่าจะขอจากใครๆจะเป็นญาติหรือไม่ เป็นคนปวารณาหรือไม่ ขอได้ทั้งหมด ไม่เป็นอาบัติ ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ศิลาบปัจฉัย (ยารักษาโรค) แม้จะออกปากขอตรงๆ ก็ควรไม่จำเป็นต้องถึงการพูดอ้อมๆ เป็นต้นเลย” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๔๐๗)

พระไม่ได้เจ็บป่วย จะขอยารักษาโรคกับคนที่เป็นญาติ และคนปวารณา ก็ไม่ต้องอาบัติเหมือนกัน ดังนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า “ภิกษุผู้ไม่ได้เจ็บป่วย พึงยินดีการปวารณาด้วยปัจฉัยเภสัชได้ตลอด ๔ เดือน ยกเว้นมีการปวารณาซ้ำและปวารณาตลอดชีวิต หากพึงยินดีเกินกว่านั้น ต้องปาจิตตีย์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๖๑๖)

พระขอขึ้นรถไม่สมควร

พระออกปากขอขึ้นรถโดยสารประจำทางกับโยมที่ไม่ได้เป็นญาติ ไม่ได้ปวารณาเป็นวิญญูติ (การออกปากขอ) ไม่สมควร แต่ถ้าขอด้วยกาย เช่น ไปยืนอยู่หนึ่งๆ ตามคิวรรถ ถ้าโยมเขาถามว่า “ท่านจะไปไหนครับ” ก็ตอบว่า “อาตมาจะไปธุระที่กรุงเทพฯ ฯ (หรือ

ที่ต่างจังหวัด) โยม” เขานิมนต์ขึ้นรถ บอกโยมว่า “อาตมาไม่มีเงิน” โยมพูดว่า “ไม่เป็นไร ผมทำบุญครับ” ก็ขึ้นรถไปกับโยมอย่างนี้ ไม่เป็นอาบัติ

พระภิกษุต้องเป็นผู้เสียสละ ละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นคน มักน้อยสันโดษ ไม่ควรเป็นคนมักมากในปัจจุบัน แม้ได้นามว่าเป็น ภิกษุ คือผู้ขอโดยปกติ ไม่ใช่เป็นใครก็จะขอรำไป ขอไม่รู้จักพอ เป็น คนขอจัด ผู้ขอมักจะเป็นที่เกลียดชังของผู้ถูกขอ แม้ถูกผู้ขอบขอก ก็ ไม่เป็นที่รักของพ่อแม่เหมือนกัน คงไม่ต้องพูดถึงคนอื่นเลย เป็น พระหากขอปัจจัยไม่เป็นคือไม่รู้จักวิธีขอก็จะมีโทษ ถ้าขอเป็น คือ รู้วิธีขอ ขอตามวิธีของพระพุทธองค์ที่ทรงอนุญาตไว้ ขอเพราะมี เหตุจำเป็นเช่นเจ็บป่วยเป็นต้น ขอกับญาติ และคนปวารณาไว้ ก็ ไม่มีโทษ ไม่ต้องอาบัติ

สมณบริขารมีบาตร ร่ม รองเท้า เป็นต้นและสิ่งของที่ จำเป็นนอกเหนือจากปัจจัย ๔ เช่น ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ ผง ชักฟอก เครื่องเขียน หนังสือธรรมะ ที่เกี่ยวกับการศึกษา เป็นต้น เหล่านี้ พระจะขอกับคนทั่วไปไม่ได้เป็นอาบัติ จะต้องขอกับคนที่ เป็นญาติ และคนปวารณาเท่านั้น

ญาติ

ญาติ คือ คนที่เนื่องถึงกันทางแม่ก็ดี ทางพ่อก็ดีตลอด ๗ชั่วอายุของบุรพชน (๗ ชั่วโคตร) (อรรถกถามหาวิภังค์ ๑/๘๐๔)

พระจะขอปัจจัย ๔ สมณบริวารและสิ่งของที่จำเป็นมีสบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอกเป็นต้นกับพ่อแม่ และญาติสายโลหิตเหล่านั้น ได้ ไม่ต้องอาบัติ

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “เมื่อภิกษุใช้ให้ญาตินำปัจจัย มาตราบเท่าจนถึง ๗ ชั่วโมงหรือสกุล โดยสืบบัญชีกันมาแห่งบุตรของ ญาติ ๑๐ จำพวก มีพี่ชาย น้องชาย พี่หญิง น้องหญิง ลุง ป้า น้า ชาย น้าหญิง อาชาย อาหญิง เหล่านี้ไม่เป็นการทำวิญญูติ (ขอ ได้) เมื่อทำเภสัชแก่ชนเหล่านั้น ก็ไม่เป็นเวชกรรม (ทำยาให้ได้) หรือ ไม่เป็นอาบัติ เพราะประทุษร้ายสกุล” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๑/๔๓๓)

ถ้าพระอยู่ใกล้พ่อแม่และญาติ ความขัดสนด้วยปัจจัย ๔ สมณบริวารและสิ่งของจำเป็นอื่นๆ จะไม่มี เพราะมีพ่อแม่และ ญาติคอยอุปถัมภ์อยู่ ขาดเหลืออะไรก็ขอได้ แต่พระเหล่านี้จะ เรียนธรรมวินัยไม่ค่อยได้ เพราะไม่มีสมาธิ จะบวชอยู่ในศาสนา ไม่ได้นาน มีอันต้องสึกไป เพราะถูกรบกวนจากพ่อแม่ ญาติและ เพื่อนชายเพื่อนหญิง พระที่บวชอยู่ได้นานๆ และมีความรู้ด้าน ธรรมวินัยโดยมากแล้ว จะไม่อยู่ในถิ่นของตัวเอง จะหนีจากถิ่น ของตัวเองไปอยู่ต่างถิ่นต่างแดน ไปให้ไกลหูไกลตา พ่อแม่ ญาติ และเพื่อนฝูงเหล่านั้น นานทีปีหน คิดถึงเมื่อไรจึงกลับไปเยี่ยมสัก ครั้ง การจากถิ่นไปไกลๆ ก็มีปัญหามากเหมือนกัน ขาดคน อุปถัมภ์ค้ำชูเกี่ยวกับปัจจัย ๔ เป็นต้น แต่ก็ยังมีคนจำพวกหนึ่งที่ พอละขอได้ถ้ามี คือ โยมปวารณา

ปวารณา

ปวารณา คือ การบอก นิมนต์ หรือ อนุญาตให้ขอ

โยมปวารณา คือ โยมผู้มีศรัทธาอนุญาตให้พระขอปัจจัย ๔ และสิ่งของที่สมควรแก่สมณะ

ปวารณามี ๒ คือ

๑. ปวารณาปัจจัยแก่สงฆ์ควรขอได้แต่พอประมาณเท่านั้น
๒. ปวารณาปัจจัยเฉพาะบุคคล ขอได้เฉพาะสิ่งที่ของที่
เขาปวารณา (อรรถกถามหาวิงค์ ๑/๘๑๒)

โยมปวารณา

ถ้าโยมกำหนดวัตถุ เช่น ปัจจัย ๔ พระขอนอกจากปัจจัย ๔ ต้องอาบัติ

ถ้าโยมกำหนดกาล เช่น ๔ เดือน พระขอเลย ๔ เดือนขึ้นไป
ไปต้องอาบัติ

ถ้าโยมกำหนดวัตถุและกาล เช่น ปัจจัย ๔ สี่เดือน พระ
ขอเกินวัตถุเกินกาลต้องอาบัติ

โยมมีศรัทธาพระสงฆ์หรือเฉพาะพระบางรูปก็ปวารณาไป
ตามศรัทธา แต่ต้องระวัง จะปวารณาพระรูปไหน ให้นำละเอียดยกก่อน
ไม่งั้นจะเสียใจ เพราะพระบางรูปเป็นพระมักมากในปัจจัย เป็น

พระขอจัด ขอจนโยมหมดเนื้อหมดตัวไปก็มี เช่น ขอพระไตรปิฎก ที่ประกอบด้วยอรรถกถา ๑ ชุด ราคา ๒๐,๐๐๐ บาท ขอตัวเครื่องบินไปกลับประเทศอินเดีย และค่าทัวร์ ราคา ๕๐,๐๐๐ บาท ขอโทรศัพท์มือถือ โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เป็นต้น โยมฐานะไม่ค่อยดีต้องลำบากแต่ถ้าโยมฐานะดีหน่อยก็ไม่มีอะไรถือว่าเล็กน้อย ทางที่ดีโยมควรพิจารณาแบบกำหนดวัตถุประสงค์ มูลค่า และเวลาดำเนินการ เช่น ปรารถนาปัจจัย ๔ เป็นมูลค่า ๕๐๐ บาท ระยะเวลา ๔ เดือน เป็นต้น เมื่อหมดเวลาแล้วอยากจะทำสัญญาพิจารณา จึงค่อยต่อไปเรื่อยๆ แบบนี้โยมจะไม่เดือดร้อนมาก โยมควรดูความสามารถของตัวเองเป็นหลัก อย่าเอาแต่ศรัทธาเป็นหลัก จะทำให้ตัวเองและครอบครัวเดือดร้อนภายหลัง

โยมพิจารณา ๒ จำพวก

โยมพิจารณาบางคนไม่ควรขอก็มี ควรขอก็มี โยมพิจารณาที่ไม่ควรขอ เช่น ปรารถนาด้วยปัจจัย ๔ แล้ว ก็ถวายจีวรตามกาลอันสมควรอยู่แล้ว ถวายอาหารบิณฑบาตเป็นประจำทุกวัน โยมพิจารณาจำพวกนี้ไม่ควรขอ โยมพิจารณาที่ควรขอ เช่น ปรารถนาด้วยปัจจัย ๔ แล้ว ไม่ถวายอะไรเลยจะเป็นเพราะไม่ฉลาด หรือว่าหลงลืมสติ โยมพิจารณาจำพวกนี้ควรขอ ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “คนใดปรารถนาด้วยปัจจัย ๔ กำหนดไว้เองแล้วถวายสิ่งของที่ต้องการโดยอาการอย่างนี้ คือ ถวายจีวรสมควรแก่กาล

ถวายอาหารมีข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้นทุกๆ วัน ก็จะต้อง
ออกปากขอกับคนเช่นนั้นไม่มี ส่วนบุคคลใด ปวารณาแล้ว ไม่
ถวายเพราะเป็นคนไม่ฉลาดหรือเพราะหลงลืมสติ บุคคลนั้น ภิกษุ
ควรขอ” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๘๑๒)

พระจะขอกับญาติและคนปวารณาตนเพื่อประโยชน์ตนเอง
และประโยชน์แก่ภิกษุรูปอื่นก็ไม่เป็นอาบัติ (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/
๘๑๒)

พระไปอยู่ต่างถิ่นต่างจังหวัด ห่างญาติ ชาตมิตร แต่ถ้ามี
โยมปวารณาช่วยอุปถัมภ์ค้ำชูด้วยปัจจัยที่สมควรแก่สมณแล้ว ก็
คงเบาใจไม่น้อย ไม่ต้องกังวลกับเรื่องเหล่านี้อีก จะได้ตั้งหน้าตั้งตา
ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย รักษาวินัย และปฏิบัติธรรมสืบไป
ถ้าไม่มีโยมปวารณาเลย ปล่อยให้พระอยู่แบบอดๆ อยากๆ ลำบาก
ลำบาก สักวันหนึ่ง ความอดทนของท่านหมดลง หนีไปอยู่ที่อื่น
หรือว่าสึกไป ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง นับวันนับคืนจะหา
พระที่สนใจใฝ่เรียนธรรมวินัยและรักษาวินัยยากมากขึ้น ถ้าโยม
ไม่ช่วยกันส่งเสริมพระเหล่านี้ อีกไม่นานคงหมดไป คงเหลือ
เฉพาะพระที่ไม่เคร่งธรรมวินัยให้โยมกราบไหว้บูชา พอถึงวันนั้น
คงพูดได้คำเดียวว่า เสียใจ

ตัวอย่างปวารณา

โยมศรัทธาพระรูปใด ก็เข้าไปหาพระรูปนั้นแล้วพูดว่า

๘๘ / วินัยพระนาฬิกุมือโยม

“ข้าพเจ้าขอปวารณาท่านด้วยปัจจัยอันสมควรแก่สมณปริโภค เป็นมูลค่า.....บาท ระยะเวลา.....เดือน ถ้าท่านประสงค์สิ่งหนึ่ง สิ่งใดเท่ากับกำหนดนี้ โปรดบอกข้าพเจ้าฯ จะถวายสิ่งนั้น”

พระเวลาขอยอม ก็ต้องขอตามที่โยมปวารณาไว้เท่านั้น ขอเกินไม่ได้ต้องอาบัติ ดูตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ในการปวารณา เฉพาะบุคคลควรขอแต่เฉพาะสิ่งของที่เขापวารณาเท่านั้น” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๑/๘๑๒)

การรับเงินและทอง

พระรับเงินและทองได้หรือไม่

พระรับเงินทองเองไม่ได้ ใ้ใช้ให้ผู้อื่น คือ ไวยาวัจกรรับแทนก็ไม่ได้ โดยที่ผู้ยืมเงินทองที่คนอื่น คือ ไวยาวัจกรเก็บเอาไว้ให้หรือที่เขาถวายวางไว้ใกล้ๆ ก็ไม่ได้ หรือยืมเงินทองที่อุบาสกอุบาสิกา ผู้มีศรัทธานำเงินทองมาถวายโดยฝากธนาคารไว้ให้ แต่มีชื่อพระผู้เป็นเจ้าของบัญชีอยู่ก็ไม่ได้ เป็นอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์ทั้งหมด

พระพุทธองค์ทรงบัญญัติห้ามไว้ว่า “อนึ่ง ภิกษุใดรับเองก็ดี ให้คนอื่นรับไว้ให้ก็ดี ซึ่งทองและเงิน หรือยืมดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสสัคคียปาจิตตีย์” (มหาวิภังค์ ๒/๙๔๐)

ปัจจุบันมีพระจำนวนมากเข้าใจว่า “ธนบัตรไม่ใช่เงิน เป็นกระดาษ ผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขายกัน เพราะฉะนั้น จึงรับได้ ไม่เป็นอาบัติแต่อย่างใด เวลาโยมถวายเงินใส่ซอง เพื่อไม่ให้ประเจิดประเจ้อ ไม่ให้คนอื่นเห็น ไม่ให้พระเณรเห็น เดียวท่านจะคิดมาก ให้ท่านไปลุ้นกันเองที่วัด พระบางรูปใช้ยามรับ บางรูป

ใช้มือรับ แล้วแต่ความถนัดของแต่ละท่าน พระบางรูปจะรับแบบเปิดเผยตรงไปตรงมา แบบซื่อๆ พระบางรูปจะรับแบบปกปิดซ่อนเร้น รับเหมือนไม่ยอมได้ คือ ให้เด็กวัดเก็บเอาไว้ก่อน พอไปถึงวัด ค่อยแจกกัน แลดูไม่น่าเกียจ จัดหน้าฉากให้ดูดีไว้ก่อน หลังจากแล้วแต่กรณี เรียกว่า จัดฉากรับ

การใช้จ่ายเงินของพระ เช่น ขึ้นรถลงเรือไปเหนือล่องใต้ ก็จะใช้ในรูปแบบตัวแลกเงิน ซึ่งจะมีราคาใบละ ๕ บาท ๑๐ บาท เป็นต้น สามารถนำไปแลกเงินได้ตามสถานที่ทำการไปรษณีย์ทุกแห่งทั่วประเทศ พระเณรก็เอาตัวแลกเงินนี้ให้เป็นค่ารถ ดูแล้วก็ไม่ต่างกับธนบัตรเพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบและวิธีการ

ในสิกขาบทนี้ ไม่ใช่แค่เงิน แร่ทอง เงินรูปพรรณ ทองรูปพรรณ กหาปณะและมาสกเท่านั้น แต่ยังรวมเอาวัตถุต่างๆ ที่ชาวโลกใช้เป็นมาตรฐานสามารถให้สำเร็จ การซื้อขายได้ จะเป็นโลหะ ดิน ครั่ง ยาง กระจุก เปลือกหอย หนั ง เมล็ดผลไม้ ไม้แก่น ไข่มุก ไม้ไผ่ ใบตาล แม้แต่กระดาษที่พิมพ์เป็นธนบัตรใช้กันทุกวันนี้ เงินทอง เป็นต้นทั้งหมด จัดว่าเป็นรูปียะ เป็นอภัยวัตถุเป็นวัตถุแห่งนิสัสัคคีย์ พระรับวัตถุเหล่านั้น ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ในอรรถกถาว่า “กหาปณะที่เขาทำด้วยทองคำดี ทำด้วยเงินก็ดี กหาปณะธรรมดาก็ดี ชื่อว่า กหาปณะ มาสกที่ทำด้วยแร่ทองแดง เป็นต้น ชื่อว่า โลหะมาสก มาสกที่ทำด้วยไม้แก่นก็ดี ด้วยไข่มุกก็ดี โดยที่สุดแม้มาสกที่

เขาทำด้วยใบตาลสลักเป็นรูป ก็ชื่อว่า มาสกไม้ มาสกที่เขาทำ ด้วยครั้งก็ดี ด้วยยางก็ดี ดุนให้เกิดรูปขึ้น ชื่อว่า มาสกยาง ท่าน สงเคราะห์เอามาสกทั้งหมดที่ใช้เป็นมาตราซื้อขายในชนบท โดยที่ สุด ทำด้วยกระดูกบ้าง ทำด้วยหนังบ้าง ทำด้วยเมล็ดผลไม้บ้าง ดุนให้เป็นรูปขึ้นบ้าง มิได้ดุนให้เป็นรูปบ้าง วัตถุ ๔ อย่าง คือ เงิน ทองทั้งหมด และมาสกทอง มาสกเงิน มีประเภทดังกล่าวมา ทั้งหมด จัดเป็นวัตถุวิเศษสี่คีย์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๙๔๕)

“จริงอยู่ วัตถุ ๔ อย่าง เหล่านี้คือ ทอง เงิน กหาปณะ และ มาสก จัดเป็นวัตถุวิเศษสี่คีย์” (กัณฑ์วิตรณีแปล ราชสิกขาบท ๑๒๔)

หลักฐานที่ยกมานี้ แน่นอนที่สุด เงินกระดาษที่ใช้กันทุกวันนี้ พระรับไม่ได้ ให้คนอื่นรับแทนก็ไม่ได้ แม้ยินดีที่เขาเก็บไว้ให้ก็ไม่ ได้ เป็นอาบัติ วิเศษสี่คีย์ปาจิตตีย์ทั้งหมด ไม่มีข้อยกเว้นใดๆ เลย เมื่อเป็นอย่างนี้ ทำไมพระตั้งแต่พระผู้ใหญ่ จนถึงพระผู้น้อย ยัง รับเงิน ไม่กลัวผิดวินัยหรือ? บางรูปกลัว บางรูปไม่กลัว

สาเหตุที่พระรับเงิน

รับเพราะเกรงใจโยม กลัวโยมจะเสียใจ กลัวศรัทธาโยม ตก อุตสาห์ตั้งใจทำบุญ ก็ควรจะได้ถวายด้วยมือตัวเอง เช่น โยม เอาเงินใส่ซองมา ใส่บาตรเป็นต้น จำใจรับ เมื่อรับมาแล้วก็สละ ทิ้งในท่ามกลางสงฆ์

รับเพราะต้องการทำประโยชน์ คือ เอามาทำบุญต่อ ไม่

ได้เอามาเข้าพกเข้าห่อ เพื่อความรำรวย แต่เอามาเพื่อพิมพ์หนังสือ
สร้างศาลา พัฒนาวัดวาอาราม สนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม
ของพระเถรเป็นต้น

รับเพราะความจำเป็น คือ พระบางรูปเป็นพระที่น่า
เห็นใจอย่างมาก มาจากต่างถิ่น ต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาพระ
ปริยัติธรรมในตัวเมือง แม้มีความละเอียดเกรงกลัวต่อบาปในการ
รับเงิน แต่ก็คงต้องรับเงินอยู่ เพราะไม่มีทั้งญาติ ไม่มีทั้งโยม
ปวารณา ถ้าอยู่วัดที่มีพร้อมทุกอย่างก็สะดวก แต่บางวัดพระ
เถรต้องเสียน้ำค่าไฟ สิ่งของที่จำเป็นต้องใช้ประจำวัน เช่น สบู่
ยาสีฟัน ผง ชักฟอก น้ำยาล้างจาน เป็นต้น อุปกรณ์การศึกษา
เล่าเรียน เช่น สมุด ปากกา ดินสอ ยางลบ หนังสือแบบเรียน นก
กรรม บาลี อภิธรรม และตำรับตำรา ประกอบการศึกษาอื่นๆ เป็น
อันมาก บางครั้งมีเหตุจำเป็นต้องเดินทางกลับบ้านต่างจังหวัด เช่น
พ่อแม่ ญาติเจ็บป่วยหรือตาย การเดินทางต้องใช้เงิน จะไปฟรีๆ
ไม่ได้ รายจ่ายมีมาก แต่รายรับมีน้อย พระเหล่านี้ไม่ค่อยมีกิมนิมต์
เพราะติดเรียนติดสอน เวลาไม่มีเงิน ต้องเดือดร้อนญาติโยมทาง
บ้านให้จัดส่งจัดหามาให้ เป็นความจำเป็นจริงๆ

รับเพราะอยากได้ คือ มีความต้องการอยากจะได้อยู่แล้ว
รับมาแล้วส่วนหนึ่งเก็บไว้ใช้ อีกส่วนหนึ่งก็เอาไปฝากธนาคารไว้
เวลาต้องการอะไร อยากได้อะไร ก็ไปซื้อตามสะดวกสบาย ไม่
ต้องรบกวนใครให้เสียอารมณ์ พระประเภทนี้เข้ากับยุคสมัยนี้ดีมาก

ญาติโยมสมัยนี้ต่างจากสมัยก่อน เพราะต่างคนต่างก็มีธุระการ
งานมากมายที่ต้องรับผิดชอบ ไม่ค่อยจะมีเวลามาดูแลรับใช้ เอาใจ
ใส่ว่า พระต้องการอะไรหรือ ขาดแคลนอะไร วิธีสะดวกและ
รวดเร็วทันใจที่สุด ก็คือ ถวายเงินใส่ซองให้พระจัดซื้อจัดหาสิ่ง
ของตามที่ต้องการเองวิธีนี้ก็สะดวกสบายดีทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่าย
พระและฝ่ายโยม ไม่ต้องรบกวนกันบ่อย

โทษที่เกิดจากการมีเงิน

เมื่อพระมีเงินมาก ความคิดแบบสมณะวิสัยก็ค่อยๆ เลือน
หมดไป ความคิดแบบโยมก็เข้ามาแทนที่ อยากจะได้อะไรก็ซื้อ เห็น
โยมมีอะไรก็อยากมีเหมือนกับโยม เห็นโยมสร้างบ้านสวยๆ พระ
เห็นแล้วอยากได้ก็สร้างกุฏิสวยด้วย บ้านโยมติดแอร์ กุฏิพระก็
ติดแอร์ โยมมีรถเบนซ์คันหรูขับ พระก็มีรถเบนซ์คันหรูเช่นกัน โยม
มีมือถือยี่ห้อไหน รุ่นไหน พระก็มีมือถือ ยี่ห้อนั้นรุ่นนั้นบ้าง โยม
มีโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น พระก็มีเหมือน
โยมหมด ไม่ยอมน้อยหน้า โยมมีเงินฝากธนาคาร พระก็มีเงิน
ฝากธนาคาร โยมเรียนจบปริญญาตรี โท เอก พระก็เรียนจบ
ปริญญาตรี โท เอก โยมมียศฐาบรรดาศักดิ์ ทำงานราชการ มี
เงินเดือน พระก็มียศฐาบรรดาศักดิ์ ทำงานราชการ มีเงินเดือน
เหมือนกับโยมทุกอย่าง บางอย่างอาจจะดีกว่าโยมเสียด้วยซ้ำ
เพราะมีเกียรติมีศักดิ์ศรีมากกว่า ตรงที่ใครๆ ก็ต้องเคารพกราบ
ไหว้บูชา โยมรับราชการเพียง ๖๐ ปี เกษียณ ส่วนพระ ๘๐ ปี

จึงเกษียณ อาจจะทำได้อีก บางตำแหน่งไม่มีเกษียณ คือ
มรณภาพจึงเกษียณ

พระเมื่อมีเงินมาก จึงพัฒนาตัวเองอย่างรวดเร็วแบบก้าว
กระโดด ใช้เวลาไม่กี่ปี ก็ขึ้นมาเทียบชั้นกับโยมได้อย่างน่าทึ่ง คิด
ว่าต่อไปในอนาคตอันใกล้นี้พระจะแซงหน้าโยมทุกๆ ด้าน เมื่อ
ถึงเวลานั้น โยมต้องมาเรียนรู้กับพระ ยกเว้นด้านธรรมวินัยอย่าง
เดียวเท่านั้น เพราะพระส่วนมากเดี๋ยวนี้ไม่เรียนไม่ศึกษาธรรมวินัย
ไม่เห็นประโยชน์ของธรรมวินัย เห็นธรรมวินัยเป็นเรื่องโบราณเป็น
ประวัติศาสตร์

สาเหตุที่ความคิดความอ่านและความประพฤติของพระ
เปลี่ยนไปในทางเสื่อม เพราะ “เงิน” ตัวเดียวแท้ๆ พระรับเงิน พระ
ยินดีในเงิน เงินทำให้พระเสียมามากต่อมาก

เมื่อสตางค์มี สตรีก็มา สังเกตว่า พระจะมีเรื่องอื้อฉาวกับ
สีกาบ่อยครั้งจนเป็นข่าว เรื่องราวใหญ่โต ตามหน้าหนังสือพิมพ์
เรื่องเสื่อมเสียทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับวงการพระส่วนมากมีสาเหตุ
มาจากพระมีเงิน พระยินดีในเงิน

ถ้าพระไม่มีเงิน คงไม่เป็นเช่นนี้ คงไม่ห้าวหาญ ไม่
คึกคักอย่างนี้ เงินทองนี้มีโทษมากมาย แต่ทำไมพระจึงมองไม่
เห็นโทษ ไม่ว่าจะรับ เงินทองไว้ เพื่อประโยชน์อะไร ไม่ได้ทั้งนั้น
ผิดทั้งหมด ทำให้ต้องอาบัติทั้งสิ้น

พระพุทธรองค์ทรงดำหนิติเตียนพระภิกษุผู้รับเงินทอง ยินดี

ในเงินทองอย่างรุนแรง ถึงขั้นกับว่า ไม่ใช่สมณะซื้อสาขายศากยะ บุตรเลยทีเดียว ดังพระพุทธองค์ตรัสกับนายบ้านชื่อมณีจุฬกะว่า “ดูก่อนนายบ้าน ทองเงินไม่เหมาะไม่ควรแก่สมณะซื้อสาขายศากยะบุตร สมณะซื้อสาขายศากยะบุตรไม่ยินดีทองเงิน ไม่รับทอง และเงิน วางแก้วมณีและทองทิ้งเสียแล้ว เป็นผู้ปราศจากทอง และเงิน ทองและเงินสมควรแก่ผู้ใด แม้กามคุณทั้ง ๕ ก็สมควร แก่ผู้นั้น กามคุณทั้ง ๕ สมควรแก่ผู้ใด เธอพึงจำผู้นั้นไว้โดยส่วน เดียวว่า “มีปกติไม่ใช่ซื้อสาขายศากยะบุตร” เราจะกล่าวอย่างนี้ ว่า “ผู้ต้องการหญ้า พึงแสวงหาหญ้า ผู้ต้องการไม้ พึงแสวงหาไม้ ผู้ต้องการเกวียน พึงแสวงหาเกวียน ผู้ต้องการบุรุษ พึงแสวงหา บุรุษ แต่เราไม่กล่าวโดยปริยายใดๆ ว่า “สมณะพึงยินดี พึง แสวงหาทองและเงินเลย” (จุลวรรค ๒/๕๓๖)

มีเงินทองอย่างเดียวก็น่าเหมือนมีทุกอย่าง เพราะเงินทอง สามารถซื้อทุกสิ่งทุกอย่างได้ พระยินดีเงินทอง ก็เท่ากับว่ายินดี ในกามคุณ ๕ เงินทองเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้พระเศร้าหมองไม่ผ่องใส พระพุทธองค์ตรัสเครื่องเศร้าหมองของพระจันทร์ พระอาทิตย์ และสมณพราหมณ์ไว้

เครื่องเศร้าหมองของพระจันทร์และพระอาทิตย์ ๔ อย่าง

สิ่งที่ทำให้พระจันทร์และพระอาทิตย์เศร้าหมองไม่ส่องแสง ไม่สว่าง ไม่รุ่งเรือง มี ๔ อย่าง คือ หมอก ๑ น้ำค้าง ๑ ละออง

ควีน ๑ อสุรินทราหู ๑ (จุลวรรค ๒/๕๓๒)

เครื่องเสรำหมองของสมณะพราหมณ์ ๔ อย่าง

เครื่องเสรำหมองที่ทำให้พระภิกษุ ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาไม่สง่างาม ไม่ผ่องใส ไม่ไพโรจน์ มี ๔ อย่าง คือ การดื่มสุราเมรัย ๑ การเสพเมถุนธรรม ๑ การยืมดีเงินทอง ๑ การเลี้ยงชีวิตโดยมิจอาชีพ ๑ (จุลวรรค ๒/๕๓๓)

พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษของเงินและทองไว้มาก พระภิกษุผู้รับเงินทองยืมในเงินทอง จะไม่สง่างามไม่ผ่องใส มีแต่จะเสรำหมอง เป็นทาสของกิเลสตัณหา ดุจเนื้อถูกความมืดปกคลุมไว้ฉะนั้น บวชมาแล้วสมควรประพฤติวัตร ปฏิบัติธรรม แต่กลับต้องมาติดข้องอยู่กับเงินทองเหล่านี้ อันเป็นเหตุทำให้ภพชาติ ยืดยาวต่อไปอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น

ของที่มีโทษมาก ถ้ารู้จักใช้ คือใช้เป็นใช้ถูกวิธีก็มีคุณมาก เรียกว่า “โทษมหันต์ คุณอนันต์” เช่น เงินทองนี้ก็ดุจเดียวกัน มีโทษมาก แต่ถ้ารู้จักวิธีใช้แล้ว ก็มีคุณมาก มีประโยชน์มาก

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระภิกษุใช้กับปียวัตตุที่เกิดจากเงินทอง โดยผ่านไวยาวัจกรหรือกับปียการก

ถ้าญาติโยมเกิดศรัทธาเลื่อมใส เอาเงินทองมามอบไว้กับไวยาวัจกรแล้วสั่งว่า “คุณช่วยเอาเงินทองนี้ จัดหาสิ่งของที่สมควร

ถวายแก่พระคุณเจ้าด้วยนะ” พระยินดีสิ่งของที่สมควร อันเกิดจากเงินทองนั้นได้ ไม่มีโทษ ไม่ต้องอาบัติ หรือพระต้องการอะไร ก็ให้ไวยาวัจกรจัดหามาให้ ก็ไม่มีโทษ ไม่ต้องอาบัติ

พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายที่ ชาวบ้านมีศรัทธา เลื่อมใสมอบเงินทองไว้ ในมือกับปิยการกสั่งว่า “พวกท่านจงจัดของที่สมควรถวายแก่ พระผู้เป็นเจ้าของด้วยเงินทองนี้” ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ยินดีสิ่งของที่เป็นกับปิยะจากเงินทองนั้น แต่เรามีได้กล่าวไว้เลยว่า “ภิกษุพึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงินโดยปริยายไร ๆ” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๘๖๒, มหาวรรค ๒/๑๔๙)

ถ้าพระไม่รับเอง ไม่ให้ผู้อื่นรับเงินทองแทน และไม่ยินดีเงินทองที่ผู้อื่นเก็บไว้ให้หรือวางไว้ใกล้ๆ เพียงแต่ยินดีในปัจจุบัน ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และยารักษาโรค ตลอดจนสมณะบริวารที่สมควรเพียงเท่านี้ก็ไม่ต้องอาบัติ โดยให้ไวยาวัจกรไปจัดการสิ่งของที่เป็นกับปิยะมาให้ ตามที่ต้องการ ก็ไม่มีโทษอะไร

วิธีถวายเงิน

เมื่อโยมมีศรัทธาต้องการถวายเงินแก่พระ ควรทำให้ถูกต้องตามวินัย วิธีที่ถูกต้อง มี ๒ วิธี คือ

๑. โยมเขียนใบปวารณาเสร็จแล้ว นำเงินเหล่านั้นไปมอบไว้กับไวยาวัจกรพร้อมสั่งว่า “คุณช่วยจัดหาสิ่งของที่สมควรถวายแก่พระคุณเจ้า เท่ากับจำนวนเงินนั้น” แล้วนำเอาใบ

ปวารณามาถวายพระ ให้ท่านรับรู้รับทราบเฉพาะในไปปวารณาเท่านั้น วิธีที่หนึ่งนี้มีวิธีปฏิบัติเหมือนในเมณฑกสิกขาบทคือ ทายกเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกรเอง เพราะฉะนั้นภิกษุผู้ไม่ยินดีมูลค่า ยินดีแต่กับปิยภณฺฑ (สิ่งของที่สมควร) จะขอกี่ครั้งก็ได้ ไม่มีกำหนด แม้ตั้งพันครั้งก็ควร

๒. โยมนำเงินเหล่านั้นมาแล้ว ถ้ามพระว่า “ใครเป็นไวยาวัจกรเก็บรักษาเงินเหล่านี้” ถ้าไวยาวัจกรอยู่ต่อหน้า ท่านจะตอบว่า “คนนี้เป็นไวยาวัจกร” ถ้าไวยาวัจกรไม่ได้อยู่ต่อหน้า ท่านก็จะตอบว่า “คนชื่อนี้อยู่บ้านโน้นเป็นไวยาวัจกร” ถ้าโยมไม่ถามท่านก่อน ท่านจะบอกอ้างไวยาวัจกรว่า “เอาไปไว้กับคนนั้น คนนั้นเป็นไวยาวัจกร” อย่างนี้ไม่ได้ ไม่พ้นจากอาบัติ ท่านได้แต่พูดปฏิเสธว่า “อาตมาไม่รับเงิน หรือ พระรับเงินไม่ได้ต้องอาบัติ”

เมื่อโยมเอาเงินเหล่านั้นไปมอบ และสั่งไวยาวัจกรให้เข้าใจเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็เข้าไปหาพระบอกว่า “โยมได้บอกไวยาวัจกรให้เข้าใจแล้ว ท่านต้องการสิ่งของที่สมควร ขอจงบอกนะครับ” วิธีที่สองนี้ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในราชสิกขาบท คือ พระภิกษุเป็นผู้ระบุชื่อไวยาวัจกร มีกำหนดขอได้ ๓ ครั้ง แต่ไม่เกิน ๖ ครั้ง

วิธีขอ หรือ ทวง

ในเวลาที่จะขอสิ่งของที่ต้องการกับไวยาวัจกร ควรใช้

คำพูดให้ถูกต้อง อย่าใช้คำพูดในเชิง สั่งบังคับว่า “โยมจงให้จิวร แก่อาตมา จงให้มีดีโกน จงให้มีดีตัดเล็บแก่อาตมา เป็นต้น” หรือ สั่งชื้อว่า “โยมจงชื้อจิวรให้แก่อาตมา จงชื้อใบมีดโกน ร่มและ รองเท้าให้แก่อาตมา เป็นต้น” จิวรเป็นต้นที่พระรูปนั้นสั่งชื้อได้มา ไม่ควรแก่พระผู้สั่งชื้อ แต่พระรูปอื่นๆ ใช้ได้

ควรใช้คำพูดที่สมควรว่า “โยม อาตมาต้องการจิวร อาตมา ต้องการใบมีดโกน เป็นต้น” จึงจะสมควร

คำถวายเงิน

โยมผู้มีความประสงค์จะถวายเงิน ควรกล่าวคำถวายเงิน ด้วยถ้อยคำที่สมควร ตามเมณฑกสิกขาบท ดังนี้

กระผมขอถวายปัจจัยอันสมควรแก่สมณะบริโศคเป็น มูลค่าเช่าราคา บาท สตางค์ ถ้าพระคุณเจ้า ประสงค์สิ่งหนึ่งสิ่งใดเท่ากำหนดนี้ โปรดเรียกจากไวยาวัจกรผู้รับ มอบนั้นเทอญ

ตัวอย่างใบปวารณา

ข้าพเจ้า ขอถวายปัจจัย อันสมควรแก่สมณะ บริโศค เป็นมูลค่าเช่าราคา บาท สตางค์ หรือ เป็นค่า (น้ำ ไฟฟ้า จิวร เป็นต้น) ถ้าพระคุณเจ้าประสงค์

๑๐๐ / วินัยพระนารัฐคู่มือโยม

สิ่งหนึ่งสิ่งใด เท่าในกำหนดนี้ โปรดเรียกจากไวยาวัจกรผู้รับมอบ
ตามประสงค์ เทอญ

ตัวอย่างการถวายเงินตามนัยแห่งอรรถกถา

เงินจะอยู่ในมือของกัปปิยการกของท่านจงใช้สอยปัจจัยเถิด

เงินจะอยู่ในมือคนใช้ของโยม ขอท่านจงใช้สอยปัจจัยเถิด

เงินจะอยู่ในมือของโยม ขอท่านจงใช้สอยเถิด

(สมันตปสาทิกา ๒/๑๘๖)

วิธีปฏิบัติในเงินและทองตามอรรถกถา

สิกขาบทเกี่ยวกับการรับเงินทอง มีพระบัญญัติว่า อนึ่ง
ภิกษุใด รับเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งเงินและทอง หรือยินดีเงิน
และทองที่เขาเก็บไว้ให้ ต้องอาบัตินิสัคคิยปาจิตตีย์

สิกขาบทนี้บางคราว ต้องอาบัติเพราะกระทำ บางคราว
ต้องอาบัติเพราะไม่ต้องกระทำ

อธิบายว่า เมื่อภิกษุรับเงินเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ชื่อว่า
ต้องอาบัติเพราะกระทำการรับเป็นต้น เมื่อภิกษุนิติ คือไม่ห้าม
เงินและทองที่เขาเก็บไว้ให้ ชื่อว่า ต้องอาบัติเพราะไม่กระทำการ
ปฏิเสธ (กังขาวิตรณอรรถกถาแปล หน้า ๒๐๙)

เรื่องการยืมดีเงินและทองที่เขาเก็บไว้ให้ มีคำอธิบายดังต่อไปนี้

เมื่อมีโยมนำเงินทองมาวางไว้ แล้วพูดว่า “นี่เป็นของพระเจ้า” ถ้าภิกษุยืมดีด้วยจิต ต่องการจะรับเอาด้วยกาย หรือ วาจา แต่ปฏิเสธว่า “นี่ไม่ควร” ไม่เป็นอาบัติ ไม่ห้ามด้วยกาย และวาจา เป็นผู้ที่มีจิตบริสุทธิ์ไม่ยืมดี ด้วยคิดว่า “นี่ไม่สมควรแก่เรา” ก็ไม่เป็นอาบัติเหมือนกัน ภิกษุถือเอาเองหรือให้ผู้อื่นถือเอา รูปิยะ ที่ตกอยู่ภายในวัดหรือภายในที่อยู่ของตน ด้วยคิดว่า “ของ ผู้ใด ผู้นั้นจะมาเอาไป” ตามรัตนสิกขาบทไม่เป็นอาบัติ (มหาวิภังค์ ๒/๘๑๔)

ความจริง บรรดาไตรทวาร ภิกษุห้ามแล้วด้วยทวารใด ทวารหนึ่ง ย่อมเป็นอันห้ามแล้วแท้ แต่ถ้าไม่ห้ามด้วยกาย และวาจา รับอยู่ด้วยจิต ย่อมต้องอาบัติ ในกายทวารและวจีทวาร มีการไม่ ทำเป็นสมุฏฐาน เพราะไม่กระทำการห้ามที่ตนพึงกระทำ ด้วย กายและวาจา แต่ชื่อว่าอาบัติ ทางมโนทวารไม่มี

คนๆ เดียวกันวางเงินทองตั้งร้อยตั้งพันไว้ใกล้ๆ ตัว ด้วย กล่าว่า “นี่จึงเป็นของท่าน” ภิกษุห้ามว่า “นี่ไม่ควร” อุบาสกพูด ว่า “กระผมสละถวายท่านแล้ว” ก็หนีไป มีคนอื่นมาที่นั่น ถาม ว่า “นี่อะไรครับ” ภิกษุบอกคำที่อุบาสกและตนพูดกัน ถ้าเขาพูด ว่า “ผมจะเก็บให้ นะครับ ขอให้ท่านอาจารย์บอกที่เก็บแก่ผม” ภิกษุ พาโยมนั้นไปยังที่เก็บแล้วพูดว่า “นี่ที่เก็บ” แต่อย่าบอก ว่า “จง

เก็บไว้ที่นี้” อภัยปิยวัตถุ (มีทองและเงินเป็นต้น) อาศัยวัตถุที่เป็น
กบปิยตั้งอยู่ ด้วยคำบอกมีประมาณเท่านี้ ปิดประตู (ใส่กุญแจ)
รักษาไว้

ถ้ามีอุบาสก ถือเอาบาตรและจีวรบางอย่างมาขาย เมื่อ
พูดว่า “ท่านจะรับสิ่งนี้ไหมครับ” ก็กล่าวว่า “อุบาสก พวกเรา
ต้องการสิ่งนี้ วัตถุเห็นปานนี้ (เงินทอง) ก็มีอยู่ แต่ไม่มีกบปิยการก
ถ้าเขาพูดว่า “ผมจะเป็นกบปิยการกให้ ขอนิมนต์ท่านเปิดประตู
ให้เถอะครับ” เปิดประตูให้แล้ว บอกว่า “อยู่ตรงโน้นโยม” และ
อย่าพูดว่า “โยมถือเอาสิ่งนี้” แม้อย่างนี้ อภัยปิยวัตถุก็อาศัยวัตถุ
ที่เป็นกบปิยะและอภัยปิยะตั้งอยู่เหมือนกัน ถ้าเขาถือเอามาก
เกินไป ก็บอกว่า “พวกเราจะไม่เอาภักทวะของท่าน จงเก็บเสีย”
(มหาวิภังค์ ๒/๙๔๗)

วิธีเสียสละเงินทอง

ภิกษุรับเงินทองเป็นต้นแล้ว ต้องสละในท่ามกลางสงฆ์ห่ม
ผ้าเฉวียงบ่าเข้าไปหาสงฆ์ กราบเท้าภิกษุผู้มีพรรษาแก่กว่า นั่ง
กระโหย่งประนมมือกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ารับรูปียะไว้แล้ว
ของสิ่งนี้ของข้าพเจ้า เป็นของต้องสละข้าพเจ้าสละรูปียะนี้แก่สงฆ์”

นิสัคคีย์วัตถุทุกอย่าง สามารถสละในท่ามกลางสงฆ์ คณะ
หรือบุคคล แต่เงินทองและวัตถุสิ่งของที่ซื้อมาด้วยเงินทอง พระพุทธ
องค์ทรงอนุญาตให้สละ ในท่ามกลางสงฆ์เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อ

อนุเคราะห์สงฆ์ให้ได้บริโภคปัจจัย ๔ ที่ได้มาจากเงินที่ทำวิทยกรรมแล้ว

เมื่อภิกษุผู้รับเงินทอง สละเงินทองในท่ามกลางสงฆ์แล้วก็แสดงอาบัติ ภิกษุผู้ฉลาด รู้วินัย สามารถ ฟังรับอาบัติ ถ้าคนทำงานวัด หรือ อุบาสกเดินมาในที่นั้น ภิกษุก็บอกเขาว่า “โยมจงรู้ของสิ่งนี้” ถ้าเขาถามว่า “จะให้ผมใช้เงินทองนี้ทำอะไรมาให้ครับ” อย่าบอก ว่า “จงนำของสิ่งนี้หรือของสิ่งนี้มา” ควรบอกแต่ของที่เป็นกับปิยะ เช่น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย และเมื่อจะบอก ไม่ควรบอกว่า “โยมจงนำเนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย มาด้วยเงินทองนี้” ควรพูดคำเพียงเท่านั้นว่า “สิ่งนี้ สิ่งนี้ สมควรแก่พระสงฆ์” ถ้าเขานำเงินทองนั้นไปซื้อของที่เป็นกับปิยะมาถวาย เว้นภิกษุผู้รับเงินทองเสีย ภิกษุทั้งหมดนอกนั้น ฟังแจกกันฉันได้ทุกรูป ภิกษุผู้รับเงินทองไม่พึงรับส่วนแบ่ง

ปัจจัย ๔ เป็นต้น ที่ได้มาจากเงินทองนั้น ไม่ว่าจะเป็สิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยที่สุด แม้ร่มเงาของกุฎิ วิหาร ต้นไม้ ย่อมไม่สมควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทอง นั้นแม้ปรียายอะไรที่ทรงบัญญัติเช่นนี้ก็เพื่อป้องภิกษุผู้รับเงินทอง อ่างเลิศ รับเงินทองมาสละท่ามกลางสงฆ์แล้ว พลอยอาศัยบริโภคปัจจัย ๔ พร้อมกับสงฆ์ด้วย

ถ้าอุบาสกที่เดินผ่านมานั้น ไม่รู้จักซื้อของที่เป็นกับปิยะ มีเนยใสและน้ำมันเป็นต้นแก่สงฆ์ ก็บอกเขาว่า “โยมช่วยทิ้งเงินทองนั้นเสีย” ถ้าเขาโยนทิ้งที่ใดที่หนึ่ง นั้นเป็นการดี ถ้าเขาไม่ทิ้ง

ถือเอาไปเสียเอง ก็ไม่ต้องห้ามเขา ถ้าเขาไม่ถือเอาไป และไม่ทิ้งให้หลีกไป ตามความปรารถนา สงฆ์พึงสมมุติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความชอบพอกัน
๒. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความเกลียดชัง
๓. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความมมงาย
๔. ไม่ถึงความลำเอียง เพราะความกลัว
๕. รู้จักว่าทำอย่างไร เป็นอันทิ้งและไม่เป็นอันทิ้ง ให้เป็นผู้ทิ้งเงินทอง (มหาวิภังค์ ๒/๙๔๒)

ภิกษุผู้ทิ้งเงินทองนั้นหลับตาแล้ว ไม่กำหนดหมายที่ตกของเงินทอง ไม่เหลียวดูดูจตุตถ ทิ้งให้ตกไปในแม่น้ำ ในเหว หรือพุ่มไม้ ถ้ากำหนดหมายที่ตกของเงินทอง ต้องอาบัติทุกกฏ

ในเงินทอง ที่ภิกษุพึงรังเกียจอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสบอกการบริโภคน้ำใช้สอยแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยปริยาย (โดยอ้อม) ก็การบริโภคน้ำจืดที่เกิดขึ้น จากเงินทองนั้น ไม่สมควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทองโดยปริยายใดๆ เลย ก็การบริโภคน้ำจืดที่เกิดขึ้นนี้ ไม่ควรแก่ภิกษุผู้รับเงินทองนั้นฉันใด น้ำจืดที่เกิดขึ้นเพราะการอวดอุตริมนุสสรธรรม ที่ไม่มีจริงก็ดี เพราะกุกุสกุสกรรมก็ดี เพราะการหลอกลวงเป็นต้นก็ดี ย่อมไม่ควรแก่ภิกษุนั้น และแก่ภิกษุอื่นฉันนั้น ถึงน้ำจืดที่เกิดขึ้นโดยธรรมโดยสม่ำเสมอ ยังไม่ได้พิจารณาจะบริโภคน้ำก็ไม่ควร (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๙๕๐, วินัย-

สังคหะแปล ๖๖)

(แต่ถ้าไม่มีสงฆ์ให้เสียสละ ภิกษุจะทิ้งเงินทองเสียเอง หรือเงินทองนั้นสูญหายไปแล้วแสดงอาบัติต่อภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ก็เป็นอันพ้นอาบัติ บริสุทธิได้เหมือนกัน)

มีเงินเขาเรียกน้อง มีทองเขาเรียกพี่ เงินทองไม่เข้าใครออกใคร ทำได้ทุกอย่าง ทำให้ลูกฆ่าพ่อ พ่อฆ่าลูกก็ได้ เมียฆ่าผัว ผัวฆ่าเมียก็ได้ น้องฆ่าพี่ พี่ฆ่าน้องก็ได้ โยมฆ่าพระ พระฆ่าโยมก็ได้ มีเงินทองอยู่ตรงไหน วุ่นวายตรงนั้น ยกเว้นบุคคลผู้สันโดษมักน้อย พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ เมื่อมีก็ไม่ติด เมื่อไม่มีหรือหมดไป ก็ไม่เดือดร้อน

ยุคนี้เป็นยุคบริโภคนิยม เป็นยุคคนบูชาเงิน เห็นเงินเป็นพระเจ้า เห็นเงินมีค่ากว่าศีลธรรม กว่าความดีของคน จึงทำได้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง แม้จะผิดกฎหมายบ้านเมือง ผิดศีลธรรมก็ตาม มือใครยาวสาวได้สาวเอา กอบโกยโกงกิน หลงผิดคิดไปว่า “มีเงินทองมาก จะมีความสุขมาก” ที่แท้กลับหอบทุกข์มาให้มากกว่าเดิมหลายเท่า

เงินทองทำให้เกิดทุกข์โทษภัยใหญ่หลวงแก่คนเหล่านั้นมากต่อมากทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เงินทองนี้ถ้าใช้ไม่เป็น เช่นใช้ในทางที่ผิด เหมือนกับยาพิษมีโทษมหันต์ แต่ถ้ารู้จักกิน รู้จักใช้ เช่น เอาไว้ทำประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่น มีทำบุญให้ทานเป็นต้น ก็จะมีคุณอนันต์เหมือนกับยาวิเศษฉะนั้น

เรื่องเงินๆ ทองๆ ถ้าเป็นฆราวาสญาติโยมแล้วก็คงเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพราะในชีวิตประจำวันของฆราวาส ต้องกินต้องใช้ จะบิดทบาทแบบพระก็ได้ แต่สำหรับพระแล้วเรื่องเงินๆ ทองๆ นี่ไม่ใช่เรื่องธรรมดา บวชเข้ามาแล้วยังมามัววุ่นวายอยู่กับสิ่งเหล่านี้ ก็เป็นเรื่องที่น่าตำหนิติเตียนอย่างมาก เป็นพระใช้เงินทองแบบโยมมีโทษมาก ถ้าใช้เงินทองแบบพระ คือ แบบที่พระพุทธรองค์ทรงแนะนำไว้ ให้พระรับเงินทองได้ด้วยไวยาวัจกรแบบนี้ไม่มีโทษไม่ต้องอาบัติ ถ้าโยมมีศรัทธาต้องการจะถวายเงินทองแก่พระ ควรถวายตามแบบที่พระองค์ทรงอนุญาตไว้ นั่นคือเอาไปมอบไว้กับไวยาวัจกรของวัด ให้ไวยาวัจกรจัดการหาสิ่งของตามที่พระองค์ต้องการ หรือ ถ้าโยมต้องการถวายอะไร เช่น จีวร สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ผงซักฟอก เป็นต้น ก็ไปซื้อมาถวายท่านกับมือเลยก็ยิ่งดี ถ้าโยมไม่รู้ว่าซื้ออะไร ถวายท่านก็ได้ว่า “วัดนี้ขาดแคลนอะไรไหม?” ถ้าท่านบอกว่า “ขาดบาตร จีวร กลด ใบมีดโกน น้ำยาล้างจาน ผงซักฟอก เป็นต้น” โยมก็ซื้อสิ่งของเหล่านั้นมาถวายท่านเลย ท่านก็จะใช้ทันทีเพราะขาดอยู่พอดี วัตถุประสงค์ของโยมก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับอย่างมาก โยมฉลาดรู้จักทำบุญอย่างนี้ จะได้บุญมาก ถ้าวัดไหนมีแต่การถวายถึงเหลือถึงเหลือเอะอะไปหมด พระไม่รู้ว่าซื้ออย่างไรจึงจะหมด ได้แต่เอาออกมาตั้งเรียงไว้ตาม ศาลา กุฏิ ถนน ดูแล้วเหลืออร่ามไปทั้งวัด

ด้วยการทำเพียงเท่านี้ โยมก็ทำให้พระพ้นจากอาบัติแล้ว

โยมก็ได้ชื่อว่าเป็นคนหนึ่ง ที่ช่วยพระรักษาวินัย พระพุทธศาสนา จะเจริญขึ้น หรือว่าจะเสื่อมลงก็ขึ้นอยู่กับพุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ใช่ เพราะเหตุอื่นเลย ถ้าบริษัททั้ง ๔ คือ ทั้งฝ่ายพระและฝ่ายโยม ยัง ขวนขวายช่วยกันรักษาธรรมวินัย พระพุทธศาสนาก็ยังจะดำรง คงอยู่คู่โลกไปอีกตราบนานเท่านาน

ไวยาวัจกร

ไวยาวัจกร หมายถึง กบปียการก ผู้ทำให้สมควร (กังขา-
วิตรณึแปล ราชสิกขาบท ๑๒๔) ไวยาวัจกร กบ กบปียการกนั้น
เหมือนกัน จะต่างกันเพียงเล็กน้อย คือ กบปียการก (ผู้ทำกบปียะ)
จะเป็นสามเณรหรือคฤหัสถ์ก็ได้ ส่วนไวยาวัจกรนั้นจะเป็น
คฤหัสถ์อย่างเดียว

กบปียการกที่เป็นสามเณรนั้นจะช่วยงานสงฆ์เกี่ยวกับการ
การทำกบปียะผลไม้ที่เมล็ดปลูกขึ้นได้ ผักสดที่ปลูกขึ้นได้ ตัดต้นไม้
และขุดดินเป็นต้น แต่กบปียการกที่เป็นคฤหัสถ์กับไวยาวัจกรนั้น
จะทำงานแทนพระสงฆ์ได้หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำกบปียะ
ผลไม้ ผักสด ตัดต้นไม้ ขุดดิน และถางป่าเป็นต้น และเรื่องเกี่ยว
กับเงินทองที่ต้องแลกเปลี่ยนซื้อขาย พระภิกษุไม่สามารถทำได้ จึง
เป็นหน้าที่ของกบปียการกหรือไวยาวัจกรเป็นผู้จัดซื้อจัดหา
ถวายให้พระภิกษุ

สรุปกบปียการกที่เป็นคฤหัสถ์กับไวยาวัจกรคือคนเดียวกัน
ชื่ออาจต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกัน คือ ผู้ทำหน้าที่แทนพระ
สงฆ์ในกรณีที่ทำไม่ได้เพราะ ถ้าทำก็ต้องอาบัติ

คุณสมบัติของไวยวัจกรที่ดีที่เหมาะสม

มีศรัทธา คือ เป็นคนมีศรัทธา มีความเชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นต้น มีความเลื่อมใสหนักแน่นในพระพุทธศาสนา ไม่เป็นคนขี้เหล้าเมายา ไม่เล่นการพนัน

ต้องการบุญ คือ เห็นอานิสงส์ของเวียยวัจจมัยบุญ คือ บุญที่เกิดจากการชวนชววยในการงานที่เป็นบุญเป็นกุศล เพราะการงานของพระทุกอย่างเป็นบุญของโยมทั้งหมด

มีความซื่อสัตย์ คือ มีความสุจริต ไว้วางใจได้ ไม่คดโกง ไม่ใช่บุคคลประเภทวัดครึ่งหนึ่งกรรมการครึ่งหนึ่งไม่เอาเงินวัดไปปล่อยกูไปเล่นการพนันเหมือนที่เป็นข่าว

มีการเสียสละ คือ เสียสละการงานและเวลาของตัวเองได้ ใช้งานได้ง่าย ไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบาก มุ่งการงานของสงฆ์เป็นที่ตั้ง ไม่ใช่พวคนานที่ปีหนจึงเข้ามาวัดครึ่งหนึ่ง หรือให้คนไปตาม ๑๐ ครั้ง มาครึ่งหนึ่ง

มีอัธยาศัยดี คือ เป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี สนทนากับพระเณรดี เข้ากับพระเณรได้ทุกรูป ไม่ใช่คุ่นเคยกับเจ้าอาวาสเพียงรูปเดียว นอกนั้นเมินไม่รู้จัก ไม่คุ่นเคยกับพระเณรรูปไหนเลย

เป็นคนฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบ รู้จักสิ่งที่เป็นกับปิยะ และอกับปิยะ (สิ่งที่ควรและไม่ควร) ไม่ตามใจพระเณรในทางที่ผิด เช่น พระเณรใช้ให้ไปซื้อข้าวผัด ก๋วยเตี๋ยวดอนเย็นเป็นต้น ต้อง

บอกว่า “ผมไปซื้อให้ไม่ได้หรอก มันผิดวินัยของพระ มิใช่หรือครับ”
เป็นต้น

หน้าที่ของไวยาวัจกร

ไวยาวัจกร คือ ผู้ที่ทำหน้าที่แทนพระสงฆ์ ในกรณีที่พระ
ทำไม่ได้ เช่น ตัดต้นไม้ ขุดดิน ถางป่า ดายหญ้า และปลูกต้นไม้
เป็นต้น

ทำกับปิยะ ผลไม้ที่มีเมล็ด และพืชผักสดที่ปลูกขึ้นได้

เรื่องเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย ด้วยเงินทอง พระไม่
สามารถทำได้และในกรณีที่พระพูดไม่ได้โดยตรง เช่น การ
ประชาสัมพันธ์บอกบุญให้ญาติโยมสาธุชนได้ทราบ เมื่อทางวัดมี
งานเกี่ยวกับการสร้างสรรค์พัฒนาวัดวาอาราม การอบรม และ
การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นต้น ทางวัดขาดเหลืออะไร ใช้บ
ประมาณเท่าไร ไวยาวัจกรต้องทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เป็นสื่อ
บอกกล่าวแทนพระ

หน้าที่หลักของไวยาวัจกรคือ ช่วยดูแลเกี่ยวกับเรื่องเงินๆ
ทองๆ คอยดูแลรับใช้ใกล้ชิด หรือเอาใจใส่ว่าพระณรขาดแคลน
อะไร ต้องการอะไรบ้าง คอยถามไถ่สารทุกข์สุขดิบอยู่เสมอ ถ้า
ทราบว่าท่านขาดเหลืออะไรต้องรีบจัดหามาให้ ถ้าเป็นเรื่องอื่นๆ เช่น
การทำกับปิยะผลไม้ ผักสดเป็นต้น คนอื่นสามารถทำแทนได้ งาน
ของไวยาวัจกรไม่ได้หนักอย่างที่คิด เพราะปกติพระก็เป็นคน

ได้ง่าย มีงานน้อยอยู่แล้วจะเรียกใช้เรียกหา ก็เฉพาะตอนที่มึ่งงานหรือมีความจำเป็นจริงๆ เท่านั้น

หากมีไวยาวัจกรคอยดูแลเรื่องเงินทอง พระก็เบาใจ รักษา วินัยได้ง่าย พระต้องการอะไรก็ขอจากไวยาวัจกรได้ไม่เป็นอาบัติ แต่ไวยาวัจกรนั้น มีหลายประเภท บางประเภทก็ขอวัตถุสิ่งของที่สมควรได้ บางประเภทขอไม่ได้เลย

ไวยาวัจกรมี ๔ ประเภท คือ

๑. ไวยาวัจกรที่พระเป็นผู้ระบุชื่อ

เมื่อพระปฏิเสศการ ไม่รับเงินทองแล้ว โยมถามว่า “ใคร เป็นไวยาวัจกร” พระจึงแสดงคนที่อยู่ต่อหน้าให้ โยมก็มอบเงินทองและสั่งไวยาวัจกร ต่อหน้าพระว่า “คุณช่วยหาสิ่งของที่สมควร ถวายท่านด้วยนะ”

หรือพระแสดงคนที่ไม่ได้อยู่ต่อหน้าว่า “คนชื่อนี้ อยู่บ้านโน้นเป็น ไวยาวัจกร” โยมเอาเงินทองไปมอบไว้พร้อมกับสั่งให้เขาเข้าใจเรียบร้อยแล้ว จึงกลับมาบอก หรือวานคนอื่นมาบอกแทน หรือบอกกับพระก่อนไปว่า “โยมจะขอให้คนนั้นช่วย ท่านต้องการสิ่งของอะไรที่สมควร ก็บอกกับเขาได้ นะครับ” แล้วจึงเอาเงินทองไปมอบไว้กับคนนั้น ไวยาวัจกรประเภทนี้ พระเป็นผู้ระบุชื่อ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในราชสิกขาบท คือกำหนดการขอได้ไม่เกิน ๖ ครั้ง

๒. ไวยาวัจกรที่โยมเป็นผู้ระบุชื่อ

พระไม่มีไวยาวัจกร หรือไม่อยากจะจัดการเรื่องนี้ เพราะเห็นว่ายุ่งยากวุ่นวาย เมื่อถูกโยมถาม จึงบอกว่า “พวกอาตมาไม่มีไวยาวัจกรหรอก”

โยมจึงเอาเงินทองมอบไว้ กับบางคนที่เดินผ่านมาแถวนั้น พร้อมกับบอกพระว่า “ท่านโปรดรับสิ่งที่เหมาะสมกับคนนี้” แล้วหลีกไป หรือเข้าไปในบ้าน เอาเงินทองไปฝากไว้กับคนที่ชอบพอกัน แล้วกลับมาบอก หรือวานให้คนอื่นมาบอก หรือบอกไว้ก่อนที่จะเข้าไปหมู่บ้านว่า “โยมจะขอให้คนชื่อนี้ที่อยู่บ้านโน้นช่วย ท่านต้องการสิ่งของที่สมควรอะไรก็บอกกับเขานะครับ”

ไวยาวัจกรประเภทนี้โยมเป็นผู้ระบุชื่อ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในเมณฑกสิกขาบท พระผู้ไม่ยินดีมูลค่า ยินดีแต่กับปิยภันท์ (สิ่งของที่สมควร) สามารถขอได้โดยไม่กำหนดจำนวนครั้ง แม้ตั้งพันครั้งก็ควร จนกว่าจะได้สิ่งของนั้น ถ้าเขาไม่ช่วยหาให้ พระสามารถตั้งไวยาวัจกรคนใหม่ได้

๓. ไวยาวัจกรที่เสนอตัวเป็นเอง

เมื่อพระปฏิเสธการรับเงินทอง ถูกโยมถามว่า “ใครเป็นไวยาวัจกรของพวกท่าน” จึงบอกว่า “พวกอาตมาไม่มีไวยาวัจกรหรอก” มีบางคนที่ยื่นอยู่ใกล้ๆ ได้ยิน จึงเสนอตัวเองว่า “ท่านผู้เจริญโปรดเอาเงินมาให้เถอะ ผมจะจัดการหาสิ่งของที่สมควรถวาย

พระองค์เจ้าเอง” โยมจึงเอาเงินทองมอบไว้กับคนนั้น ไม่บอกอะไรแก่พระแล้วก็กลับไป

๔. ไวยาวัจกรลับหลัง

โยมเอาเงินทองมอบไว้กับอุปัชฌาย์ของพระ หรือคนที่ตนรู้จักและสั่งว่า “คุณช่วยจัดหาสิ่งของที่สมควรถวายแก่พระคุณเจ้าชื่อนี้ด้วยนะ” แล้วก็หนีไป โดยไม่มาแจ้งให้พระทราบเลย

ไวยาวัจกรประเภทที่ ๓ และ ๔ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวาราณา พระไม่มีสิทธิ์จะขอ ถ้าและบุคคลที่ไม่ได้ปวาราณา เขาจัดหามาถวายเองควรรับ ถ้าเขาไม่ได้นำมาถวาย ไม่ควรพูดอะไรๆ เลย (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๘๖๒)

สรุปไวยาวัจกรทั้ง ๔ ประเภท

ไวยาวัจกรประเภทที่ ๑ พระเป็นผู้ระบุนชื่อ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในราชสกุลขาบห มีกำหนดขอได้ไม่เกิน ๖ ครั้ง

ไวยาวัจกรประเภทที่ ๒ โยมเป็นผู้ระบุนชื่อ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในเมณฑกสกุลขาบห ขอได้ไม่มีกำหนดจำนวนครั้ง แม้ตั้งพันครั้งก็ควร

ไวยาวัจกรประเภทที่ ๓ และ ๔ มีวิธีปฏิบัติเหมือนในบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ และบุคคลที่ไม่ได้ปวาราณา พระไม่มีสิทธิ์จะขอ

หรือพูดอะไรทั้งสิ้น ถ้าเขาจัดหามาถวายเองควรรับ ถ้าเขาไม่ได้
จัดนำมาถวาย ไม่ควรพูดอะไรๆ เลย

พระก็เหมือนคนป่วย บางครั้งมีมืออยู่อยากจะทำ แต่ก็ทำ
ไม่ได้ มีปากอยากพูดแต่ก็พูดไม่ได้ ต้องอาศัยพยาบาลคือ
ไวยาวัจกรทำแทนพูดแทนพระมีความเป็นอยู่ที่เนื่องด้วยบุคคลอื่น
มีสิ่งเดียวที่จะทำได้ คือมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสมถะมักน้อย
สันโดษ ทำตัวให้เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย และอย่าเอาแต่ใจตัวเอง
หรือตามใจกิเลส ตามกระแสโลกมากนัก.

ไม่ใช่ว่ามีไวยาวัจกรแล้วจะขอเรื่อยไป ใช้งานเขาจนหัว
ทิ่มหัวตำ จนทำอะไรไม่ถูก จะทำให้เขาเบื่อหน่าย ในวัดหนึ่งมี
ไวยาวัจกรคนเดียว พระเณรทั้งวัด ก็เบาใจมากแล้ว ทำให้รักษา
วินัยได้สะดวกสบายขึ้น

สมัยนี้หาไวยาวัจกรยากเหลือเกิน เป็นเพราะเหตุผลใด
ไม่ทราบ เปื่อวัดหรือเปล่านั้น ผู้จะมาเป็นไวยาวัจกรหายากเหลือเกิน
หญิงก็ได้ ชายก็ได้ ขอเพียงมีความบริสุทธิ์ใจจริงใจใฝ่บุญ ก็เพียงพอแล้ว ใครสนใจบุญกุศลด้านนี้ เสนอตัวเข้ามา พระสงฆ์หรือ
คอยท่านอยู่ การทำบุญที่ไม่ได้เสียเงินทอง ใช้แรงกายอย่างเดียว
ก็คือ เวรยาวัจจมัยบุญนั่นเอง ผู้หวังความสุขความเจริญในชาติ
นี้และชาติหน้าควรทำหน้าที่นี้อย่างยิ่ง ไม่ควรพลาดโอกาสนี้หาก
เข้าใจบทบาทหน้าที่ อานิสงส์ และผลที่จะมีต่องานสืบอายุพระ
ศาสนา

การให้พร

พระบิณฑบาตให้พรควรหรือไม่

มีโยมจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่า การทำบุญใส่บาตร ถวายทานแล้ว หากไม่ได้รับพรก็จะไม่ได้บุญหรือได้บุญน้อย เมื่อรับพรแล้วจะได้บุญเต็มที่ แม้พระก็มีความเข้าใจเช่นนั้น พระฉันอาหารหรือรับอาหารบิณฑบาตของโยมแล้ว หากไม่ให้พร โยมจะไม่ได้บุญ ความคิดของโยมกับพระตรงกัน โยมต้องการรับพรเพื่อจะได้บุญมากๆ พระต้องการให้พรเพื่อจะเอาบุญให้โยม เป็นอย่างนี้ อะไรจะเกิดขึ้น

เมื่อโยมทำบุญให้ทาน ใส่บาตรพยายามชวนชวายในการรับพร โยมบางท้องถิ่นจะถือเรื่องนี้อย่างจริงจัง พระรับบาตรของโยมแล้ว ต้องให้พรก่อน ถ้าไม่ให้พรโยมจะโกรธมาก ต่อว่าต่อขานว่า “พระอะไรรับบาตรแล้วไม่ให้พร ใช้ไม่ได้” ถึงกับผูกอาฆาตพยาบาทพระรูปนั้นเลยทีเดียว และคิดอกุศลว่า “จะไม่ใส่บาตรพระรูปนี้อีกต่อไป” พอถึงพรุ่งนี้พระรูปนั้นไปบิณฑบาต โยมก็ไม่ใส่บาตรจริงๆ แค่นั้นยังไม่พอ โยมบางคนพยายามจำชื่อของ

พระพร้อมที่อยู่ เอาไปฟ้องหลวงพ่อเจ้าคณะจังหวัดเพื่อให้เรียกพระรูปนั้นมาอบรมสั่งสอน หลวงพ่อก็ค่อยตามโยม ถามโยมว่า “พระรูปนั้นชื่ออะไร อยู่ที่ไหน” โยมก็บอกว่า “พระชื่อนี้ อยู่วัดนั้นค่ะ” หลวงพ่อก็ให้โยมไปนิมนต์พระรูปนั้นมาแล้วอบรมพรา้สอนเป็นการใหญ่ว่า “เราเป็นพระสมณะ มีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น ต้องทำตัวให้เป็นคนเลี้ยงง่าย บำรุงง่าย อย่าหัวดี้อ เวลาฉันอาหารหรือรับบาตรโยมแล้วควร ต้องให้พรทุกครั้ง ถ้าพระไม่ให้พร โยมจะไม่ได้บุญ จำไว้นะ ครั้งหน้าอย่าทำอย่างนี้อีก” พระมาจากต่างถิ่น ไม่นึกเลยว่า จะเกิดเรื่องร้ายแรงขนาดนี้ แล้วน้อมรับโอวาทโดยเคารพว่า “ผมจะไม่ทำผิดอย่างนี้อีกครับหลวงพ่อ” ถ้าพระรูปนั้นขึ้นทำผิดรอบสอง น่าจะโดนหนักกว่านี้

ประเพณีให้พรขณะบิณฑบาตได้แพร่หลายไปยังภาคต่างๆ ทั่วประเทศในเวลาี้ เมื่อโยมชอบต้องการอย่างใด พระก็จะทำอย่างนั้น เพื่อเอาใจโยมไม่อยากขัดใจ ไม่อยากขัดศรัทธา ไม่อยากทำศรัทธาของโยมให้ตกไป เรื่องของเรื่องน่าจะเป็นเพราะพระกลัวจะเสื่อมลาภ กลัวโยมจะไม่ใส่บาตร เมื่อเป็นอย่างนั้น พระจึงชวนชวายเป็นการให้พรอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็กลางตลาดหรือที่ใดๆ เมื่อโยมใส่บาตรเสร็จ พระก็จะให้พรทันที โดยไม่สนใจว่าโยมจะรีบไปธุระหรือไม่ ถ้าโยมคนไหนเจอพระให้พรชุดใหญ่ ก็ต้องนั่งประนมมือนานหน่อย เจอชุดเล็ก ก็ค่อยเร็วหน่อย แต่โยมบางคนชอบชุดใหญ่ สังเกตดูตอนพระให้พรเสร็จโยมจะสาธุๆ เสียงดัง คงคิดว่าพระให้พรเยอะได้บุญมาก บางคนไม่ชอบ ก็นั่ง

บิดไปบิดมากกว่าพระจะให้พรจบ ไปทำงานเกือบไม่ทัน ตอนเช้าในตลาดพระจะให้พรแข่งกัน ดูแล้วเหมือนเป็นการประจบประแจงโยม ทำเพื่อลาภสักการะ เพื่อให้โยมศรัทธา ที่ตลาดคนเดินสวนกันไปมา โยมเบียดพระ พระเบียดโยม มือหิ้วของ บ่าสะพายย่าม อุ่มบาตรเดินไป ดูแล้วไม่เหมาะสม ไม่ควรทำ

โดยความจริง บุญไม่ได้อยู่ตรงที่พระให้พรหรือไม่ให้พร แต่อย่างใด บุญอยู่ที่เจตนาในการให้ทาน เมื่อมีเจตนาในการให้ทานเกิดขึ้น บุญก็เกิดขึ้น บางครั้งไม่ได้ถวายทาน ยังไม่ได้ใส่บาตร บุญก็เกิดขึ้นได้ เช่น โยมคิดว่าพรุ่งนี้เช้าจะไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัด ขณะนั้นเจตนาในการบริจาคทานเกิดขึ้นแล้ว บุญก็เกิดขึ้น พอถึงตอนเช้าโยมก็ไปทำบุญเลี้ยงพระตามที่คิดไว้ ในขณะที่จัดอาหารหวานคาว หรือประเคนอาหารพระ บุญก็เกิดอยู่ตลอด หลังจากถวายทานเสร็จแล้ว โยมระลึกถึงทานที่ทำไปแล้วเมื่อใด บุญก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น ระลึกถึงบ่อยๆ บุญก็เกิดบ่อยๆ โยมจะรับพรหรือไม่ก็ตาม นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า บุญสามารถเกิดได้ทั้งก่อนให้ทาน ขณะกำลังให้ทานและหลังให้ทานไปแล้ว ไม่เกี่ยวกับการให้พร หรือรับพรแต่อย่างใด ดังที่ท่านกล่าวไว้ในฉัพพัคคัตถว่า

“ทานจะมีผลมาก มีอานิสงส์มากต้องมีเจตนาประกอบ ด้วยกาลทั้ง ๓ คือ

๑. **บุพพเจตนา** ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นก่อนการให้ทาน มีใจชื่นชมยินดี เมื่อเริ่มคิดว่า “เราจะทำบุญให้

ทาน” ตลอดไปฯ

๒. มุญจเจตนา ได้แก่ เจตนา คือความตั้งใจที่เกิดขึ้นในขณะที่กำลังให้ทาน เช่น กำลังใส่บาตร กำลังถวายทานเป็นต้นก็มีใจเลื่อมใส

๓. อปรเจตนา ได้แก่ ความตั้งใจที่เกิดขึ้นภายหลังการให้ทานเสร็จแล้ว มีใจปลาบปลื้ม นึกถึงทานครั้งไร ปลื้มใจทุกครั้ง”

เวลาใส่บาตร ถวายทาน โยมอย่ากระวนกระวายอยู่กับการรับพรให้มากนัก จิตใจจะซุ่มมัวเปิดโอกาสให้กิเลสเข้ามาแทรกได้ง่าย บุญก็จะไม่เกิด พระจะให้พรหรือไม่ โยมอย่าถือเอาเป็นสาระจริงจัง เพราะอาณิสสส์เกิดมากเมื่อทำครบเจตนาทั้ง ๓ กาล ดังได้กล่าวแล้ว

สมัยก่อน การแสดงธรรมในรูปแบบพรรณนาอาณิสสส์ของการทำบุญให้ทานเรียกว่า “อนุโมทนา” แต่ปัจจุบันใช้คำเปลี่ยนไปเป็นการ “ให้พร”

ต้นเหตุของการอนุโมทนา

สมัยพุทธกาล พระทั้งหลายฉันเสร็จแล้วไม่อนุโมทนาในโรงฉัน พวกโยมก็เฟ่งโทษติเตียน บ่นว่า “ทำไมสมณะเชื้อสายศากยบุตร จึงไม่อนุโมทนาในโรงฉัน พระทั้งหลายได้ยินพวกราบถวายบังคมทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มี

พระภาคเจ้า ทรงอาศัยมูลเหตุนั้นแล้วตรัสรับสั่งกับพระทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อนุโมทนาในโรงฉันได้” (จุลลววรรค ๒/๓๔๓)

พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้พระอนุโมทนาในโรงฉันได้ แต่ไม่ได้อนุญาตให้อนุโมทนาตอนบิณฑบาต พระพอล้มภัตตาหารเสร็จก็จะอนุโมทนาทุกครั้ง การอนุโมทนาจึงคือการพรรณนา อานิสงส์ของการทำบุญให้ทานนั่นเองเป็นการแสดงธรรมอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า สัมโมทเนยยกถา คือ การแสดงอานิสงส์ของการทำบุญให้ทาน เพื่อให้ญาติโยมว่าเรงสมาทานอาจหาญในการทำบุญให้ทานยิ่งๆ ขึ้น

พระบิณฑบาตไม่ควรให้พร

พระเวลาบิณฑบาตต้องสำรวจตา คือ มีตาทอดลงเบื้องต่ำ มองดูข้าวแฉก ตอนไปบิณฑบาตนำกรรมฐานไป ตอนกลับนำกรรมฐานกลับ ถ้ามีแวแต่จะให้พรโยม ความสำรวจก็จะเสียไป พระยื่นให้พร โยมนั่งรับพร ยิ่งไม่สมควร ถือว่าไม่เคารพธรรม พระยื่นแสดงธรรมแก่คนหนึ่งที่นั่งไม่ได้ป่วยไข้ นั่งไม่ได้ต้องอาบัติทุกกฏ ตัวอย่างที่พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใส่ใจว่า เรายื่นอยู่จะไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ผู้นั่งอยู่” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๙๕๐)

ภิกษุใดอาศัยความไม่เชื่อเพื่อ ยื่นแสดงธรรมแก่คนไม่

เป็นใช้ผู้นั่งอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๙๕๑)

มีวิธีหนึ่งที่ทำได้ คือ เวลาพระไปบิณฑบาตบ้านโยม ถ้าโยมต้องการให้พระอนุโมทนา ใสบาตรเสร็จแล้วก็นิมนต์ท่าน เมื่อพระอนุโมทนาโยมก็ยืนอยู่บนพื้นประนมมือฟัง หรือหาก้าอื้อให้พระนั่ง โยมจะยืนหรือนั่งฟังพระอนุโมทนา อย่างนี้ก็ใช้ได้ ไม่ต้องอาบัติทุกกฏ ถือว่าเคารพพระธรรม ทั้งพระทั้งโยม

ตัวอย่างที่ท่านไว้ว่า “ภิกษุหนึ่ง จะแสดงธรรมแก่คนไม่เป็นใช้ ผู้นั่งอยู่หรือนั่งอยู่ก็ควร (ไม่เป็นอาบัติ) ภิกษุอื่น จะแสดงธรรมแก่คนยืนผู้ไม่เป็นใช้ได้ (ไม่ต้องอาบัติ)” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๙๖๓)

บางท้องถิ่น พระจะสอนโยม เวลาใสบาตรให้เอาเสื่อมานั่งรวมกัน หลากๆ คน เอาเก้าอี้มาให้พระนั่ง แล้วอนุโมทนา อย่างนี้ ก็สมควรเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นญาติโยมผู้หญิงคนเดียว พระจะอนุโมทนา (แสดงธรรม) เป็นภาคภาษาบาลี คือ เป็นคาถา ยาวเกิน ๖ คำไม่ได้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เว้นแต่มีผู้ชายที่รู้เพียงสามานั่งเป็นเพื่อน ตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใดแสดงธรรมแก่ผู้หญิงเกิน ๕-๖ คำ เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสามอยู่ เป็นปาจิตตีย์” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๑๙๐)

อธิบาย วาจา ๖ คำ หมายความว่า

- ๘ คำ (พยางค์) เท่ากับ ๑ บาท (บาทคาถาหนึ่งมี ๘ พยางค์)
- ๔ บาท เป็น ๑ คาถา (คาถาหนึ่ง มี ๔ บาท)
- วาจา คำหนึ่ง เท่ากับ บาทคาถาหนึ่งหรือเรียกว่า (บทหนึ่ง)
- วาจา ๖ คำ เท่ากับ คาถาครึ่ง (มี ๖ บาท)

พระประสงค์จะกล่าวเนื้อความในคัมภีร์อรรถกถา หรือ ธรรมบทหรือชาดกเป็นต้น จะกล่าวเพียง ๕-๖ บท (บาท) ควรอยู่ เมื่อจะกล่าวพร้อมกับบาลี กล่าวธรรมอย่าให้เกิน ๖ บาท คือ จาก พระบาลี บทหนึ่ง จากอรรถกถา ๕ บท (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/ ๑๙๓)

พระจะแสดงธรรมแก่ผู้หญิงคนเดียวเป็นคาถาได้เพียง คาถาครึ่ง (๖ คำ) นอกนั้นต้องบรรยายเป็นภาษาไทย ถ้ามีผู้หญิง หลายคนนั่งอยู่รวมกัน เมื่อแสดงธรรม พระต้องบอกว่า “อาตมา จะแสดงธรรมแก่พวกโยมคนละคาถานะ” แล้วก็แสดงไป อย่างนี้ ไม่เป็นอาบัติ หรือถ้าโยมผู้หญิง ถามปัญหาธรรม พระตอบ ปัญหาได้จนจบเรื่อง แม้ว่าเรื่องนั้นยาวขนาดไหน เช่น โยมถามว่า “ที่ฆนิกายมีเนื้อความอย่างไร” พระสามารถแสดงจนจบที่ฆนิกาย ก็ได้ ไม่ต้องอาบัติ (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/๑๙๔)

ถ้าพระแสดงธรรมเป็นภาษาไทย หรือภาษาอื่น นอกจาก

ภาษาบาลี แม้แสดงยาวก็ไม่มีเป็นอาบัติ ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ไม่เป็นอาบัติ แม้ในคำที่อาศัยพระนิพพาน ซึ่งท่านรจนาไว้โดยผู้เป็นโคลงกลอนเป็นต้น ด้วยอำนาจภาษาต่างๆ” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๑๖๑)

เวลาบิณฑบาตในตลาดที่มีคนพลุกพล่าน พระยื่นให้พระโยมนั่งรับพรอย่างนี้ ไม่สมควรอย่างมาก ถือว่าไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่เคารพธรรม แม้พระนั่งอยู่บนอาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่คนไม่ได้เป็นใช้นั่งอยู่บนอาสนะสูง ก็ถือว่าไม่เคารพเหมือนกัน และต้องอาบัติทุกกฏด้วย

เรื่องความไม่เคารพธรรมนี้ พระพุทธองค์ทรงดำหนิติเตียน พระฉัพพัคคีย์ผู้นั่งอยู่อาสนะต่ำ แสดงธรรมแก่คนผู้นั่งอยู่บนอาสนะสูงโดยอเนกปริยาย จึงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ภรรยาของคนจัณฑาลคนหนึ่งในเมืองพาราณสีได้ตั้งครรภ์ เกิดอาการแพ้ท้องอยากกินมะม่วง นางได้บอกกับสามีว่า “พี่ หนูกำลังตั้งครรภ์ หนูอยากกินมะม่วงจังเลย” สามีพูดตอบว่า “หนานี้ไม่ใช่หน้ามะม่วง ออกผล จะเอามะม่วงมาจากไหนกัน” นางอ่อนสามีว่า “ถ้าหนูไม่ได้กินมะม่วง หนูขอตายดีกว่า” ช่วงเวลานั้น ต้นมะม่วงต้นหนึ่งของหลวงออกผลตลอดปี คนจัณฑาลกลัวภรรยาตายก็ได้เดินไปที่มะม่วงต้นนั้น พอไปถึงก็ได้แอบปีนขึ้นไปนั่งอยู่บนต้นมะม่วงนั้น พอดีพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จไปถึงต้นมะม่วงนั้นแล้ว

ประทับนั่งบนพระราชอาสน์สูง ทรงเรียนมนต์กับพราหมณ์ปุโรหิต
คนจันทาลคิดว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ประทับนั่งบนพระ
ราชอาสน์สูงเรียนมนต์ชื่อว่าไม่เคารพธรรม และพราหมณ์คนนี้
นั่งบนอาสนะต่ำสอนมนต์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประทับนั่งบนพระ
ราชอาสน์สูง ก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรม ส่วนเราผู้ลี้กมะม่วงของหลวง
เพราะสตรีเป็นเหตุ ก็ชื่อว่าไม่เคารพธรรมเหมือนกัน การกระทำนี้
ล้วนต่ำทรามทั้งสิ้น โลกนี้ทั้งหมด ถึงความยุ่งเหยิงไม่มีเขตแดน
เสียแล้ว พอดคิดเสร็จจึงได้ไต่ลงมาจากต้นมะม่วงได้ยืนอยู่ข้างหน้า
ของพระเจ้าแผ่นดินและพราหมณ์ทั้งสองนั้น แล้วกล่าวคาถาขึ้นว่า

“ทั้งสองไม่รู้ธรรม ทั้งสองไม่เห็นธรรม คือพราหมณ์ ผู้
สอนมนต์โดยไม่เคารพธรรม และพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงเรียนมนต์
ก็ไม่เคารพธรรม”

พราหมณ์นั้นกล่าวคาถาตอบว่า

“เพราะข้าวสุกแห่งข้าวสาลีอันชาวผสมกับแกงเนื้อข้าพเจ้า
บริโภคแล้ว ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไม่ได้ประพฤติอยู่ในธรรมที่เหล่า
พระอริยะเจ้าสรรเสริญแล้ว”

คนจันทาลนั้นได้กล่าวสอนพราหมณ์สองคาถาว่า

“ท่านพราหมณ์ เราติเตียนการได้ทรัพย์และการได้ยศ
เพราะนั่นเป็นการเลี้ยงชีพโดยความเป็นเหตุให้ตกต่ำและเป็นการ
เลี้ยงชีพโดยทางที่ไม่ชอบธรรม จะมีประโยชน์อันใดด้วยการเลี้ยง
ชีพเช่นนั้น ท่านจงรีบออกไปจากประเทศนี้เสียเถิดท่านพราหมณ์

แม้สัตว์ที่มีชีวิตเหล่าอื่น ก็ยังหุงหาอาหารกินได้ อธรรมที่ท่านได้
ประพฤติมาแล้ว อย่าได้ทำลายท่านดูจกัอนหินทำลายหม้อน้ำ
ฉะนั้น”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม่ในกาลครั้งนั้น พรหมมณีนั่งบน
อาสนะต่ำสอมนมต์แก่พระเจ้าแผ่นดินผู้ประทับนั่งบนพระราช
อาสน์สูงยังไม่เป็นที่พอใจของเรา ไฉนในกาลบัดนี้ จักพอใจที่
ภิกษุนั่งบนอาสนะต่ำแล้ว แสดงธรรมแก่คนนั่งบนอาสนะสูงเล่า
เมื่อทรงติเตียนแล้วบัญญัติห้ามไว้ว่า “ภิกษุพึงใส่ใจปฏิบัติว่า เรา
นั่งบนอาสนะต่ำ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งบนอาสนะ
สูง” (อรรถกถามหาวิงค์ ๒/๙๔๐)

ภิกษุใดอาศัยความไม่เอื้อเฟื้อ นั่งบนอาสนะต่ำแสดง
ธรรมแก่คนไม่ใช่ผู้นั่งอาสนะสูง ต้องอาบัติทุกกฏ (อรรถกถา
มหาวิงค์ ๒/๙๔๐)

พระธรรมเป็นเครื่องชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชีสุขเกษมศานต์ ชี
ทางพระนฤพานที่พ้นโศกวิโยคภัย พระธรรมมีค่ามากกว่าวัตถุ
สิ่งของใดๆ ในโลก ไม่สามารถประเมินพระธรรมเป็นราคาได้

พระพุทธองค์สมัยเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีอยู่ ได้
ฟังธรรมจากสำนักพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ ซาบซึ้งในรสพระธรรม
มองไม่เห็นไทยธรรมอื่นใดมีค่า คู่ควรแก่การบูชาพระธรรมเลย
นอกจากศีระะอันเป็นอวัยวะสูงสุดของตนเท่านั้น จึงได้ตัดศีระะ
บูชาพระธรรม

แม้เป็นพระพุทธรูปเจ้าแล้วก็ทรงเคารพพระธรรมมาก ถ้าพระองค์ได้เห็นได้ยินใครแสดงอาการไม่เคารพพระธรรม ก็ทรงตำหนิติเตียนอย่างแรงว่า “ดูก่อนโมฆบุรุษ การกระทำของเธอ นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว”

เราเป็นพระสมณะเชื้อสายศากยบุตรยิ่งต้องใส่ใจพระธรรมให้มาก ต้องทำความเคารพยำเกรง หวงแหนพระธรรมยิ่งกว่าชีวิต อย่าเห็นแก่ลาภสักการะเล็กๆ น้อยๆ จนลืมนิธิ อย่าเอาธรรมอันมีค่าสูงยิ่งไปแลกกับเศษอาหารของชาวบ้าน เหมือนเอาเพชรที่มีค่ามากไปแลกกับถ่านที่ไร้ค่า ฉะนั้นพระพุทธรูปองค์ตรัสไว้ว่า

“นรชนพึงสละทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะอันประเสริฐกว่าเมื่อจะรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะ (อันเป็นที่รักยิ่ง) เสีย เมื่อระลึกถึงธรรม (รักษาพระธรรม) พึงสละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิตทั้งหมดเสีย” (วิสุทฺธิมรรค สीलนิตศ ๖๖)

ผู้ต้องการจะรักษาพระธรรม ควรน้อมเอาพระพุทธรูปฉบับที่นำมาไว้ในหัวใจ ถ้าเห็นใครแสดงอาการไม่เคารพพระธรรม ก็ไม่ควรแสดงธรรมให้ฟัง ธรรมแม้มีค่ามาก ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่บุคคลผู้ไม่ต้องการเหมือนเอาพลอยที่มีค่าให้แม่ไก่ๆ ไม่ต้องการก็เขี่ยทิ้งไป ฉะนั้น

แต่บางสถานที่ที่มีประเพณีไม่เหมือนกัน ก็เป็นเหตุให้

เข้าใจผิดพลาดได้ เช่น ในกรณีของคนไทย ถ้าพระยืนอยู่โยมนั่ง ถือว่าแสดงความเคารพแล้ว ปัจจุบันมีพระนักเทศน์หลายรูปไปแสดงธรรมตามที่ต่างๆ ยืนบรรยายธรรมบนแท่นยืน โยมก็นั่งอยู่บนเก้าอี้ฟังธรรม ดูแล้วเหมือนจะถูกต้อน แต่ก็ไม่ถูก ถ้าเป็นทางธรรมวินัยแล้ว การยืนถือถือว่าแสดงความเคารพ เช่น พระยืนแสดงธรรม โยมต้องยืนฟังธรรม ถ้าพระนั่งแสดงธรรม โยมจะนั่งฟังหรือยืนฟังธรรมก็ได้ถือว่าแสดงความเคารพ

พระคือผู้นำศาสนา เป็นหัวหน้าของบริษัททั้ง ๔ เมื่อเห็นญาติโยมทำอะไรไม่ถูกไม่ควรก็ต้องเอาธุระแนะนำหรือพร่ำสอน ชี้ผิดชี้ถูกบอกกล่าว ว่า “โยมต้องการรับพร (ฟังธรรม) ยืนขึ้น ถ้าโยมนั่งพระยืน ถือว่าไม่เคารพธรรม” เพียงเท่านี้ก็ถือว่าเคารพธรรมทั้งพระและโยม

พระบางรูปไม่รู้วินัยให้พรเมื่อเวลาโยมใส่บาตรพระ โยมควรยืนประนมมือรับพร ด้วยการทำอย่างนี้ ก็ชื่อว่า เปลื้องพระออกจากอาบัติ และโยมก็ได้ชื่อว่าแสดงความเคารพพระธรรมด้วย

ถ้าศึกษาเรียนรู้ให้เข้าใจแล้วทั้งพระและโยม ก็จะปฏิบัติได้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยสะดวงยิ่งขึ้น และเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้คนรุ่นหลังได้ประพฤติตาม

การสูบบุหรี่

พระสูบบุหรี่ไม่สมควร

บุหรี่เป็นยาเสพติดชนิดหนึ่ง ผู้ที่สูบบุหรี่จนติดแล้วเวลาสูบจะมีอาการมึนเมาชนิดๆ แล้วก็ผลิตเฟลินรู้สึกว่่าสมองปลอดโปร่งโล่งสบายเป็นสุข ลืมความทุกข์ชั่วขณะ เวลาไม่ได้สูบ จะรู้สึกหงุดหงิดอารมณ์เสีย โกรธง่าย หน้ามืดตาลาย เปรี๊ยะปาก น้ำลายไหล ได้กลิ่นควันบุหรี่ที่คนอื่นสูบบุหรี่ออกมาจะหอมหวานเฝ้ายวนใจมาก ยิ่งอยากสูบบมากขึ้น ชาวนาชาวไร่ผู้่ที่ติดบุหรี่บางคนพูดว่าเวลาไปทำไร่ทำนา ลืมข้าวลืมน้ำก็ไม่เป็นไรแต่อย่าลืมบุหรี่ก็แล้วกัน ถ้าลืมทิ้งบุหรี่ไว้ จะต้องเดินกลับไปเอามาทันที ไม่งั้นทำงานไม่ได้จะมีอาการรุ่งง่าน เห็นอะไรขวางหูขวางตาไปหมด

บุหรี่เป็นยาเสพติดชนิดอ่อนเมื่อเทียบกับยาเสพติดชนิดอื่น และไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ ทำให้เกิดโรคร้ายแรงหลายอย่าง เช่น โรคปอด โรคถุงลมโป่งพอง และโรคมะเร็ง เป็นต้น เกิดได้ทั้งผู้สูบบุหรี่และคนรอบข้าง ในปีหนึ่งทั่วโลกมีคนตายเพราะสูบบุหรี่จำนวนหลายล้านคน ด้วยเหตุนี้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองและองค์กรต่างๆ จึง

รณรงคิ์ให้คนงดสูบบุหรี่พร้อมชี้โทษของบุหรี่ว่ามีโทษร้ายแรงทำให้เกิดโรคมามากมายต่อผู้สูบและครอบครัวคนรอบข้าง มีการห้ามการโฆษณาบุหรี่ตามสถานที่ต่างๆ และออกรายการทีวีเป็นต้น และมีสติ๊กเกอร์งดสูบบุหรี่ติดตามที่สาธารณะ รถเมล์ และรถปรับอากาศ ใครฝ่าฝืนมีโทษปรับ ๒,๐๐๐ บาท เป็นต้น

การรณรงคิ์ต่อต้านบุหรี่ปั้ทั่วโลก มีวันงดสูบบุหรี่โลก โดยเฉพาะประเทศไทยการรณรงคิ์งดสูบบุหรี่ ค่อนข้างได้ผลเป็นที่น่าพอใจ หน่วยงานและองค์กรต่างๆมีคนงดสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น แต่ผู้นำศาสนา เช่น พระภิกษุยังไม่ยอมลดละการสูบบุหรี่ มีแต่กลับจะเพิ่มขึ้น ไม่ยอมรับฟังคำชี้แนะของใครทั้งสิ้น ตามวัดต่างๆ ทั้งในเมืองและชนบท พระนั่งจับกลุ่มสูบบุหรี่กัน แต่ละวัดมีพระจำนวนน้อยชนิดที่ไม่สูบบุหรี่ กิจนิมนต์แทบทุกงาน โยมจะเตรียมหมากพลูใส่จาน พอพระมานั่งแล้วก็ประเคน พระก็จุดบุหรี่สูบพร้อมๆ กัน พระที่ไม่สูบบุหรี่ก็แสร้งจะอึดอัด หายใจไม่สะดวก ไม่รู้จะพูดอย่างไรดี เพราะพระผู้ใหญ่บางท่านก็สูบ ใครๆ ก็เตือนไม่ได้ คงต้องปล่อยให้ตามยถากรรม ในที่สุดอาการก็ทรุดลง ต้องเข้าโรงพยาบาลสงฆ์ ผู้เขียนมีโอกาสได้ไปเยี่ยมเพื่อนพระที่นอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลสงฆ์ ไปถึงตึกพระป่วย เห็นพระบางรูปนั่งสูบบุหรี่ควันฟุ้งกระจายไปทั้งห้อง กลิ่นบุหรี่เหม็นไปทั่วห้อง สักครู่หนึ่งหมอบเดินเข้ามาเห็นเหตุการณ์เข้า หมอบทนนไม่ได้ก็เลยพูดออกไปดั่งๆ ว่า “หยุดสูบบุหรี่เดี๋ยวนี้ ไม่กลัวตายกันหรือไง หมอบอกก็ครั้งก็หนแล้วว่าให้หยุดสูบบุหรี่ ทำไมไม่เชื่อฟังหมอบเลย หัว

คือจริงๆ พระพวกนี้ ไม่เชื่อหมอก็นิมนต์กลับไปวัดซะ” ไม่ใช่หมอคนเดียวหรอกที่ออกอาการแข็งแบบนี้ พระด้วยกันก็แข็ง พอหมอพุดจบลงก็เงยไปแล้วก็ก้มหน้าก้มตาทำหน้าที่ของตัวเองไป เจอพระพวกนี้ใครๆ ก็หัวเสียเหมือนกัน เพราะบอกอย่างไรทำอย่างไร ในขณะที่หมอตรวจดูอาการของพระรูปไหนรูปนี้อยู่ พอมมีโอกาสก็เลยถามหมอว่า “โยมหมอ พระเหล่านี้เป็นโรคอะไรกัน” หมอตอบว่า “เป็นโรคปอดก็มี โรคถุงลมโป่งพองก็มี โรคมะเร็งก็มี เป็นหลายโรคครับ” พอหมอพุดจบก็ถามต่อไปว่า “โรคเหล่านี้สาเหตุเกิดมาจากอะไร” หมอตอบทันทีว่า “เกิดมาจากบุญหรือ พระเหล่านี้สูบบุหรี่จัดมาก ห้ามอย่างไร ก็ยังสูบอยู่ ผมละหมดปัญญาจริงๆ” ฟังดูแล้วก็อดจะนึกสงสัยหมอไม่ได้ ขนาดหมอยังหมดปัญญาเลย แล้วใครจะมีปัญญาไปรักษาพระเหล่านี้หนอ คนไข้ไม่ยอมเชื่อหมอ

เมื่อเดินดูทั่วๆ ก็ได้เห็นภาพที่น่าสลดสังเวชอย่างมาก พระบางรูปถูกเจาะคอ บางรูปถูกเจาะข้าง มีสายยางโยงไปโยงมา เต็มไปหมด พฤติกรรมของพระที่สูบบุหรี่ทำให้หมอและพยาบาลเอือมระอา มาก พุดดีก็แล้ว พุดร้ายก็แล้ว ทั้งกราบทั้งไหว้ให้เลิกสูบบุหรี่เท่าไรๆ ก็ไม่ยอมเลิก สงสัยยอมตายคาบุญหรือ ต่อหน้าไม่สูบลับหลังก็สูบอีก ทำอยู่อย่างนี้ หมอก็ยอมแพ้ได้แต่รักษาไปตามหน้าที่เท่านั้นเอง เคยถามหมอว่า “โยมหมอ รักษาคนไข้ที่เป็นพระกับคนไข้ที่เป็นโยม พวกไหนรักษาง่ายกว่ากัน” หมอตอบทันทีโดยไม่ต้องคิดเลยว่า “รักษาคคนไข้ที่เป็นโยม ง่ายกว่าเยอะเลย เพราะเชื่อฟังคำหมอทุกอย่าง แต่พระหัวดีก็ไม่ฟังคำหมอ

จึงรักษายากครับ”

บุหรีทำให้เกิดโรคต่างๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว ยังทำให้สกปรกผ้าจีวร ที่นั่งที่นอนหมอนมุ้ง ทำให้มือดำริมฝีปากดำ ฟันดำ และมีกลิ่นเหม็นมากๆ เวลาหายใจออกมา ผู้สูบบุหรีไม่รู้สึกรู้สึกว่าเหม็น แต่ผู้ที่ไม่สูบบุหรีอยู่ใกล้กันเป็น ๑๐ เมตร ก็ยังได้กลิ่นเหม็นอยู่ ไฟของบุหรียังทำให้จีวรขาดเป็นช่องเล็กช่องน้อยไฟจากกันบุหรีทำให้เกิดอัคคีภัยบ่อยครั้ง ตามป่า ตามโรงงาน เป็นต้น

พระสูบบุหรีไม่สมควร ทำให้เสียภาพลักษณ์เสียบุคลิก ฆราวาสญาติโยมผู้ไม่สูบบุหรี อาจมองในแง่ลบ ตำนานคติเตี๊ยนว่า “เป็นพระทำไมละของหยาบๆ แค่นี้ไม่ได้ จะละกิเลสที่ละเอียดได้อย่างไร” จริงอย่างที่โยมว่า ถ้าเป็นของดีมีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น ขนมนม เนย เป็นต้นก็สมควรบริโภค แต่บุหรีเป็นยาเสพติด สังคมรังเกียจมาก ใครสูบกก็ถูกเรียกว่า “ซี้ยา”

บุหรีไม่มีประโยชน์อะไรต่อร่างกายมีแต่ทำลายสุขภาพ เป็นเครื่องกังวลห่วงใยไม่สะดวกในการศึกษาและปฏิบัติธรรม เมื่อสูบหมดแล้วต้องคอยแสวงหาใหม่อีก กลายเป็นทาสของบุหรีตลอดไป

ด้านพระธรรมวินัย วัตถุประสงค์ของต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ไม่ว่าจะเป็นบุหรี กัญชา ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี และยาเค เป็นต้น พระพุทธองค์แม้ไม่ได้ตรัสโทษไว้ ไม่ได้ทรงอนุญาตและบัญญัติห้ามไว้โดยตรง แต่เป็นวัตถุประสงค์ที่มีโทษ ไม่ควรแก่พระและ

ฆราวาส จัดเป็นสิ่งที่ไม่ควรคือสุราเมรัยที่ทรงบัญญัติห้ามไว้ว่า “เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะดื่มสุราเมรัย” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๖๓๓)

สุราเมรัยจัดเป็นสิ่งเสพติด ทำให้มีเมามาขาดสติสัมปชัญญะ เหมือนคนบ้า ขนาดพระศาสดาผู้ได้อภิญญา ๕ มีฤทธิ์มากสามารถปราบพญานาคได้ ก็ขาดสติสัมปชัญญะเพราะการดื่มสุรา เมมาขนาดหนักเดินกลับไม่ถึงวัด ได้แต่นอนกลิ้งไปกลิ้งมาอยู่ที่ประตูเมืองพระศาสดาเป็นเหตุให้พระพุทธรองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนี้ บุหรี่จัดเป็นสิ่งเสพติดให้โทษเหมือนกัน เมื่อเอามหาปเทศข้อ ๑ ที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้เป็นแบบอย่างว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดที่เราไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” หากสิ่งนั้นเข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควร ชัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นเป็นอันไม่ควรแก่เธอทั้งหลาย” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๑๖๑)

บุหรี่ปที่เป็นยาสมุนไพรร เช่น เกษรดอกบัว ใบบัวและใบหนาดเป็นต้น เป็นยาแก้โรคริดสีดวงจมูก โรคไซนัสและโรคปวดหัว เป็นต้นพระสูบบุหรี่ปสมุนไพรรแก้โรคได้ เมื่อหายป่วยแล้วต้องหยุดสมัยพุทธกาลพระปิลินทวัจฉณะเป็นโรคปวดหัว พระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้ใช้กัลลิ่งสูดควันจากใบไม้ที่เป็นยาได้แต่ต้องมีเหตุ (เจ็บป่วย) จริงๆ ถ้าบริโภค (สูบ) โดยไม่มีเหตุ (สูบเพราะจิตใจเพเลิดเพลินในรชชาติของบุหรี่ป) ต้องอาบัติทุกกฏ

ตัวอย่างที่พระพุทธรองค์ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรา

อนุญาตกลัองสุดคัวัน” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๖๙) “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตรากไม้ เป็นต้น ที่เป็นยา... รับประเคนรากเภสัชเป็นต้นเหล่านั้นแล้วเก็บไว้ได้จนตลอดชีพ ต่อมีเหตุจึงให้บริโภคได้ เมื่อไม่มีเหตุ (ไม่เจ็บป่วย) ภิกษุบริโภค ต้องอาบัติทุกกฏ” (อรรถกถามหาวรรค ๒/๖๒)

เจ้าหน้าที่บ้านเมือง รณรงค์ให้พระเล็กสูบบุหรี่ไม่ได้ ก็เลยหันไปรณรงค์ให้คนเล็กถวายบุหรี่พระ ปรากฏว่าได้ผลพอสมควร สังเกตดูตามงานนิมนต์ต่างๆ ไม่ค่อยเห็นโยมถวายบุหรี่พระ แต่ยังคงมีอยู่ประปราย หากมีการรณรงค์ ต่อเนื่องสืบไปก็น่าจะทำให้พระสูบบุหรี่ลดน้อยลงจนไม่มีเหลือในที่สุด ถ้าพระยังสูบบุหรี่อยู่ตราบใด โยมคงจะถวายบุหรี่พระตรานั้น เพราะพระเป็นผู้แนะนำโยมให้ถวายบุหรี่ โยมนี้กว่าได้บุญก็ถวายกันใหญ่

ความจริงแล้วไม่ใช่ถวายวัตถุสิ่งของแก่พระหรืออให้อะไรแก่ใครๆ แล้ว ก็จะได้บุญทั้งหมด สิ่งของบางอย่าง แม้ให้แก่ผู้อื่นไปแล้วก็ไม่ได้บุญ และการให้นั้นก็ไม่ได้เป็นทานด้วย สิ่งที่ให้ไปแล้วไม่จัดเป็นทานมีอยู่ ๕ อย่าง

๑. การให้สิ่งเสพติดมีนเมาและยาพิษ เช่น สุราเมรัย และ บุหรี่ เป็นต้น
๒. การให้มหรสพ ฟ้อนรำ ขับร้อง หรือการละเล่นต่างๆ เช่น ลิเก และหมอลำ เป็นต้น
๓. การให้หญิงแก่ชายเพื่อบำเรอความสุขในการเสพเมถุน

๔. การให้วัวตัวผู้แก่วัวตัวเมีย เพื่อผสมพันธุ์

๕. การให้ภาพไปเปลือยลามกอนาจาร

(มิลินทปัญหาตอนว่าด้วยการให้ทานของพระเวสสันดร ๑๕๐)

ข้อ ๑. ไม่จัดเป็นทาน เพราะทำให้เกิดความมีนเมา ขาดสติสัมปชัญญะ และทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ให้โทษแก่ผู้รับผู้เสพ

ข้อ ๒. ไม่จัดเป็นทาน เพราะมีแต่เพลิดเพลินและเพิ่มพูนกิเลสตัณหาแก่ผู้ดูผู้ฟังอย่างเดียว

ข้อ ๓-๔-๕ ไม่จัดเป็นทานเพราะผู้ให้มีจิตใจเป็นกุศลและทำให้ผู้รับเกิดกามราคะเพิ่มขึ้น

สิ่งทั้ง ๕ อย่างนี้ไม่ชื่อว่าทาน และไม่ได้บุญอะไรๆ เลย เพราะทำให้ผู้รับเกิดโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ บางครั้งถึงกับเสียชีวิต และทำให้ผู้รับเกิดกิเลสตัณหาอย่างเดียว เพราะฉะนั้น การถวายบุหรี่ประจิงชื่อว่า มัชชทาน คือ การให้สิ่งเสพติดมีนเมาและวิสทาน คือ การให้สิ่งที่มีพิษภัยทำให้เกิดโรคมามากมายถึงตายได้ บุหรือนอกจากจะไม่มีประโยชน์แก่ผู้รับแล้ว ยังนำทุกข์โทษมาให้แก่ผู้รับโดยส่วนเดียว

ถึงเวลาแล้วผู้ที่ได้นามว่า อุบาสก อุบาสิกา คือผู้เข้าใกล้พระรัตนตรัยควรยุติการถวายบุหรี่ประจิงแก่พระตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เพราะการกระทำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูก ไม่ควร ไม่ได้บุญ ไม่ชื่อว่าให้ทาน ทำให้พระผู้สูบ เกิดโรคมะเร็ง โรคปอด โรคถุงลม

โป่งพอง เป็นต้น ทำให้พระที่ญาติโยมไหว้กราบบูชาต้องมาอายุสั้นและทนทุกข์ทรมานก่อนตาย ทำให้พระที่เป็นเนื้อนาบุญของตนเองผิดศีล ผิดวินัย

แม้พระองค์ก็ควรตระหนักถึงโทษพิษภัยของบุหรี่ยิ่งให้มาก ๆ จะได้ลด ละ และเลิกสูบบุหรี่ เพื่อสุขภาพของท่านเองและเพื่อศีลของท่านด้วย เป็นพระควรเอาตาดู เอาหูฟังชาวบ้านชาวเมือง เขาบ้าง ตอนนี้สังคมโลกกำลังรณรงค์ให้คนเลิกสูบบุหรี่กันอย่างกว้างขวาง แพร์หลายตามวิทย์ ไทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และมีป้ายห้ามสูบบุหรี่ติดไว้ตามสถานที่ต่างๆ มากมาย มีการทำลายและเผาบุหรี่ยี่ให้เห็น การบวช เป็นพระควรเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำที่ดีของชาวบ้าน อย่าให้ชาวบ้านต้องมานำท่านและบอกว่า “ท่านอาจารย์ เลิกสูบบุหรี่เถอะ” มันเสียภาพพจน์ของผู้นำศาสนา ถ้าผู้นำศาสนาที่ได้นามว่า “พระ” ยังไม่ทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีของชาวบ้านแล้ว จะมีใครเล่าเป็นแบบอย่างได้อีก

อาพาธ

นางพยาบาลจับต้องกายภิกษุเพื่อรักษาไข้ได้หรือไม่

โรงพยาบาลหลายแห่ง มีหมอผู้หญิงและนางพยาบาล เป็นส่วนมาก ส่วนหมอผู้ชายและบุรุษพยาบาลจะมีน้อยกว่า สาเหตุคงจะเป็นเพราะว่าบุคคลที่จะเป็นหมอนั้นนอกจากจะมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพแล้วก็ต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ อีกด้วย เช่น ใจเย็น สุขุมรอบคอบ ละเอียดลออ และมีความนุ่มนวลอยู่ในตัว คุณลักษณะดังกล่าวโดยมากมีอยู่ในผู้หญิง เหมือนกับว่า สรีระของผู้หญิง ถูกออกแบบมาเพื่อเลี้ยงเด็กและรักษาคนไข้โดยเฉพาะ รูปร่างหน้าตา ความสวย ความนุ่มนวล และพูดจาไพเราะของผู้หญิง ทำให้คนไข้ลดความเครียดได้ ผู้หญิงสนใจใส่ใจเรื่องจุกจิก หยุมหยิม งานละเอียดอ่อน เช่น งานบ้าน ทำครัว เลี้ยงเด็ก ดูแลคนแก่ คนป่วย ทำบัญชี และเหรียญกษาปณ์ เป็นต้น ทำได้ดีกว่า ถนัดกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายจะชอบถนัดงานที่ใช้กำลัง งานที่ไม่จุกจิก งานที่ไม่ต้องใช้สมองมากนัก ด้วยเหตุนี้โรงพยาบาลต่างๆ จึงมีหมอผู้หญิงและนางพยาบาลมากกว่าหมอผู้ชายและบุรุษ

พยาบาล

เมื่อพระภิกษุสามเณรเจ็บไข้ได้ป่วย หากสามารถดูแลรักษาตนเองให้หายโรคได้ ก็ช่วยกันรักษากัน ถ้าเป็นโรคร้ายแรงรักษาไม่หายก็ต้องไปโรงพยาบาลเพื่อพบหมอ ส่วนใหญ่จะพบหมอผู้หญิงและนางพยาบาลมีพระภิกษุบางรูปที่บวชนานและเคร่งจะเป็นเพราะเคร่งวินัยหรือเคร่งเครียดก็ตาม ท่านจะไม่ยอมให้หมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลถูกเนื้อต้องตัว ต้องให้หมอผู้ชายหรือนุรุษพยาบาลฉีดยา วัดความดัน ถอนฟัน ชูดหินปูน และเช็ดตัว เป็นต้น สร้างความยุ่งยากและอึดอัดใจให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างมาก โดยปกติหมอผู้ชายและนุรุษพยาบาลมีน้อย ต่างคนต่างก็มีหน้าที่รับผิดชอบมากทั้งคนไข้เก่าและคนไข้ใหม่ เป็นพระป่วยควรทำตัวให้หมอรักษาง่าย อย่าทำให้หมอต้องมาเครียดเพราะพระป่วยรูปเดียว หมอทุกคนแม้ถูกฝึกจรรยาบรรณแพทย์มาแล้วเป็นอย่างดี แต่ก็ต้องพบกับความเครียดเพราะรับผิดชอบคนไข้จำนวนมาก ต้องกระทบกระทั่งกับอารมณ์หงุดหงิด บุคลิกของคนที่อยู่ทุกวัน อย่าให้หมอหนักใจมากไปกว่านี้ เดียวหมอป่วยขึ้นมา ใครจะรักษาคนไข้แทนหมอ

หมอผู้หญิงและนางพยาบาลเห็นพระป่วยรูปที่เคร่ง ไม่ยอมให้หมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลถูกเนื้อต้องตัวก็เข้าใจผิดคิดว่า “แม้พระป่วย หมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลจะถูกต้องไม่ได้ เมื่อถูกต้องตัวท่านจะเป็นบาปเป็นกรรม” ก็เลยกลัวกันไม่กล้ารักษาพระป่วย

ความจริงแล้ว หมอผู้หญิงหรือนางพยาบาล สามารถรักษาพระป่วยไข้ได้ ถูกเนื้อต้องตัวพระได้ เช่น เวลาฉีดยา วัดความดัน ถอนฟัน และเช็ดตัว เป็นต้น เมื่อมีเหตุจำเป็นอย่างนั้นไม่เป็นบาป แต่กลับได้บุญมากแม้พระพุทธรูปองค์ก็ทรงสรรเสริญผู้รักษาภิกษุไข้ ถึงกับตรัสว่า “ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุป่วยไข้เถิด” และพระพุทธรูปองค์ก็ทรงพยาบาลภิกษุผู้เป็นโรคท้องร่วงนอนจมอยู่บนกองมูลตรรกของคูถด้วยการอาบน้ำเช็ดตัว เปลี่ยนผ้า และอุ้มขึ้นนอนบนเตียง ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง ไม่ได้ทรงรังเกียจแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงไว้ว่า “สมัยพุทธกาล มีภิกษุรูปหนึ่งเป็นโรคท้องร่วงอย่างแรง นอนจมกองมูลตรรกของคูถของตนอยู่ พระพุทธรูปองค์เสด็จดำเนินไปกับพระอานนท์ ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุรูปนั้นจึงตรัสถามว่า “เธอเป็นโรคอะไรภิกษุ” ภิกษุรูปนั้นทูลว่า “ข้าพระองค์เป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า” พระองค์ตรัสถามว่า “เธอมีผู้พยาบาลไหมเล่าภิกษุ” ภิกษุนั้นทูลตอบว่า “ไม่มีพระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธรูปองค์ทราบเหตุนั้นแล้ว จึงรับสั่งกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ เธอไปตักน้ำมา เราจะอาบน้ำให้ภิกษุรูปนี้” พระอานนท์ก็ไปตักน้ำมาถวาย พระพุทธรูปองค์และพระอานนท์ได้ช่วยกันอาบน้ำ เช็ดตัว เปลี่ยนผ้าให้ แล้วยกภิกษุนั้นขึ้นนอนบนเตียง จากนั้นพระองค์ก็ทรงรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ เพราะเรื่องนี้เป็นเหตุ ตรัสเล่าเรื่องทั้งหมดให้พวกภิกษุฟังแล้วให้โอวาทภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีพ่อแม่

ผู้ใดเล่าจะพยายามพวกเขา เธอ ถ้าพวกเขาไม่พยายามกันเอง ใคร
เล่าจะพยายามให้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากรา ผู้
นั้นพึงพยายามภิกษุไข้เถิด หากมีอุปัชฌาย์ๆ พึงพยายามภิกษุไข้
จนตลอดชีวิต หรือจนกว่าโรคจะหาย หากมีอาจารย์ๆ พึง
พยายามภิกษุไข้จนตลอดชีวิต หรือจนกว่าโรคจะหาย.....ถ้าไม่มี
อุปัชฌาย์เป็นต้นในวัดนั้น สงฆ์ต้องพยายาม ถ้าไม่พยายามต้อง
อาบัติทุกกฏ” (อรรถกถาฬการวรรค ๒/๓๐๑)

เรื่องรักษาภิกษุไข้นี้ พระพุทธองค์ได้ทรงทำเป็นแบบ
อย่างไว้ให้ภิกษุทั้งหลายได้รู้ และยึดถือปฏิบัติตามสืบไป สำหรับ
ภิกษุผู้ป่วยที่รักษาได้ยาก ที่รักษาได้ง่าย

องค์แห่งภิกษุผู้ป่วยไข้ที่รักษาได้ยาก ๕ อย่าง

๑. ไม่ทำความสบาย
๒. ไม่รู้ประมาณในความสบาย
๓. ไม่ฉันยา
๔. ไม่บอกอาการไข้ตามจริงแก่ผู้รักษา
๕. มีนิสัยเป็นคนไม่อดทนต่อทุกขเวทนาอันกล้าแข็ง

องค์แห่งภิกษุผู้ป่วยไข้ที่รักษาได้ง่าย ๕ อย่าง

๑. ทำความสบาย
๒. รู้ประมาณในความสบาย

๓. ฉันทยา

๔. บอกอาการป่วยไข้ตามจริงแก่ผู้รักษา

๕. มีนิสัยเป็นคนอดทนต่อทุกขเวทนาอันกล้าแข็งได้ (อรรถกถา
กถามหาวรรค ๒/๓๐๓)

ผู้รักษาพยาบาลภิกษุไข้ จะเป็นพระภิกษุสามเณร หมอพยาบาล หรือบุคคลใดๆ ก็ตาม ด้วยวิธีการหายามาถวาย หรือช่วยรักษาโรคให้ จะได้บุญมาก และได้านิสงส์คือ เกิดมาในภพภูมิใดจะเป็นคนมีความสุขกายสบายใจ มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน และมีอายุยืนยาวกว่าคนธรรมดา เหมือนกับพระพากุลเถระมีอายุ ๑๖๐ ปี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บอันใดเบียดเบียนเลยตลอด ๑๖๐ ปี

มีเรื่องเล่าว่า พระพากุลเถระ ก่อนบวชท่านเป็นลูกเศรษฐีจากสองตระกูล มีทรัพย์สมบัติมากถึง ๘๐ โกฎิ เป็นฆราวาสครองเรือนอยู่ ๘๐ ปี ต่อมาได้ฟังพระธรรมเทศนา ในสำนักของพระศาสดา (พระสมณโคดม) เกิดความเลื่อมใส ออกบวช ท่านเป็นปุถุชนเพียง ๗ วันเท่านั้น พอรุ่งอรุณวันที่ ๘ ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พร้อมด้วยปฏิสัมภิตา พระศาสดาทรงแต่งตั้งท่านไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า ผู้มีอาพาธน้อย ท่านครองเพศสมณะได้ ๘๐ ปี รวมอายุได้ ๑๖๐ ปี จึงนิพพาน ตั้งแต่เกิดจนนิพพาน ท่านไม่เคยเจ็บไข้ได้ป่วยเลย แม้จะกระแอมไอหรือจามก็ไม่มี สาเหตุที่ท่านมีอาพาธน้อยก็เพราะกุศลผลบุญที่ท่านได้ทำไว้ในอดีตชาติ คือการรักษาพยาบาลภิกษุผู้เจ็บไข้ด้วยตนเอง อดีตชาติท่านพระพากุ

ละได้เกิดในตระกูลพราหมณ์เมืองพันธุมดี ได้สละทรัพย์สมบัติ ออกบวชเป็นฤๅษี ได้ฌานและอภิญญา ฟานักอยู่ที่เชิงเขา ได้ ทราบข่าวว่า พระพุทธเจ้าอุบัติแล้ว ได้ไปยังสำนักของพระศาสดา สดับพระธรรมเทศนาแล้วตั้งอยู่ในไตรสรณะ เมื่อพระภิกษุทั้งหลาย เกิดป่วยไข้ (ไข้ป่า) เพราะหญ้าและดอกไม้ ฤๅษีนั้นได้ไปหายา มารักษาจนพระภิกษุทั้งหลายหายจากอาการป่วยไข้แล้ว ก็ได้อยู่ อุปัฏฐากพระในที่นั่งจนตลอดชีวิต จุดิจากชาตินั้นได้ไปเกิดใน พรหมโลก ท่องเที่ยวไปมาในเทวโลกและมนุษย์โลกสิ้นเวลา ๙๑ กัป ท่านเกิดมาชาติไหนๆ ก็ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน เพราะอานิสงส์ที่ ท่านชวนชวายเป็นภรรยาการรักษาพระป่วยไข้ขึ้น (ขุ. อรรถ ๒/๒๔๒)

ในการรักษาพยาบาล ถ้าหมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลมี เจตนารักษาพระที่ป่วยไข้ให้หายจากโรค นี้เป็นกุศลเป็นเจตนาดี ได้บุญมากตามที่กล่าวมาแล้ว หากมีเจตนาผิดไปจากนี้ เช่น ชอบ พระอยากจับต้องถูกตัว ยินดีมีความกำหนัด พอใจในรูปร่าง หน้าตาเนื้อตัวของพระ ก็จะเป็นบาปเป็นกรรม เพราะมีเจตนาไม่ บริสุทธิ์ มีจิตเป็นอกุศล มีราคะแอบแฝงอยู่

ฝ่ายพระ ในขณะที่หมอผู้หญิงหรือนางพยาบาล ฉีดยา วัด ความดันและเช็ดตัวเป็นต้น ต้องมีสติสำรวมกายวาจาและใจให้ดี อย่าขยับไม้ขยับมือ อย่าพูดคำที่ไม่สมควร อย่าคิดนอกกลุ่มนอกทาง ลำพังหมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลจับต้องไม่ทำให้พระต้องอาบัติ

บางครั้งพระอาจไปถูกต้องตัวผู้หญิงโดย ไม่ได้ตั้งใจ ถือว่า

เป็นเหตุสุดวิสัย เช่น เดินชนกันในที่มืด อยู่บนรถบนเรือ ที่มีผู้โดยสารจำนวนมากหรือ ตอนรับพระเคน ตอนรับบาตรเป็นต้น มือไปโดนกันเข้าไม่ต้องอาบัติแต่อย่างใด

ตัวอย่างที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เพราะไม่มีเจตนา (ไม่จงใจ) เมื่อภิกษุถูกต้องตัวผู้หญิงในคราวที่รับบาตรเป็นต้นไม่เป็นอาบัติ” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๑๗๑) ในขณะที่นางพยาบาลเช็ดตัวพระป่วยอยู่ พระเกิดความกำหนัดยินดี แต่ก็ไม่ได้ขยับตัว ไม่ได้ขยับมือได้แต่นั่งนิ่งๆ ยินดีในการสัมผัสอย่างเดียว ไม่เป็นอาบัติ เพราะอาบัติทางความคิดมโนทวารไม่มี ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุใดมีความประสงค์จะเสพ แต่มีการนั่งรับรู้ คือยินดีเสวยสัมผัสอย่างเดียวไม่เป็นอาบัติแก่ภิกษุนั้นเพราะไม่มีอาบัติในอาการสักว่าจิตตฺตฺปปาท (เพียงแค่อคิด ยังไม่เป็นอาบัติ)

แต่ในขณะที่นางพยาบาลเช็ดตัวพระอยู่ พระเกิดความกำหนัดยินดีพอใจ หากพระขยับตัวหรือไหวกาย เพื่อรับรู้ผัสสะ (สัมผัส) เพียงนิดเดียว จะต้องอาบัติสังฆาทิเสสทันที ตัวอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า “ภิกษุที่ถูกผู้หญิงจับต้อง มีความประสงค์ในอันเสพ ถ้าขยับตัวหรือไหวกาย แม้หน่อยหนึ่ง เพื่อรับรู้ผัสสะ เธอต้องอาบัติสังฆาทิเสส” (อรรถกถามหาวิภังค์ ๒/๑๖๙)

เพศหญิงไม่ว่า จะเป็นแม่ ลูกสาว พี่สาว น้องสาว พระไม่ควรจับต้องถูกตัว ถ้าจับต้องเป็นอาบัติทุกกฎ ในพระบาลีพระผู้มีพระภาคเจ้า ปรับอาบัติทุกกฎเหมือนกันทั้งนั้น แก่ภิกษุผู้จับต้อง

ด้วยความรักว่า “ผู้นี้เป็นแม่ของเรา นี่เป็นลูกสาวของเรา นี่เป็นพี่น้องสาวของเรา เพราะขึ้นชื่อว่าผู้หญิงทั้งหมด จะเป็นมารดา ก็ตามเป็นธิดาก็ตาม เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ทั้งนั้น” (อรรถกถา มหาวิภังค์ ๒/๑๗๓)

เมื่อระลึกถึงคำสอนนี้ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระต้องมีสติสำรวมมือ อย่าเที่ยวไปจับโน้นจับนี้ จะทำให้ต้องอาบัติ ไม่ใช่เพียงเพศหญิงอย่างเดียวที่พระพุทธรองค์ห้ามจับ ยังมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่ทรงห้ามจับ

สิ่งที่พระไม่ควรจับต้องเรียกว่า “วัตถุนามาส” เช่น

ผู้หญิงทั้งหมด มีแม่ ลูกสาว พี่สาว และน้องสาว เป็นต้น
เครื่องแต่งกายผู้หญิง มีผ้าถุง ผ้าห่ม เครื่องประดับ รูปผู้หญิงและตุ๊กตาผู้หญิง เป็นต้น

สัตว์เดรัจฉานตัวเมีย ทุกจำพวก มีสุนัข แมวและไก่ เป็นต้น

ธัญญาชาติ ๗ ชนิด มีข้าวสาลี ข้าวละมาน และข้าวเหนียว เป็นต้น

รัตนะ ๑๐ ประการ มีมุกดา มณีไพฑูรย์ สังข์ ศิลา ประพาฬเงิน ทอง ทับทิม และบุษราคัม

เครื่องจับสัตว์ทุกอย่าง มี แห อวน ข่าย ลอบ ไซ สุ่มและเบ็ด เป็นต้น

เครื่องดนตรีทุกชนิดมี พิณ กลอง แตร ปี่ ขลุ่ยและระนาด เป็นต้น (อรรถกถามหาวิงศ์ ๒/๑๗๔)

สิ่งเหล่านี้จัดเป็นวัตถุนามาส พระจับต้องไม่ได้ หากจับต้องเป็นอาบัติทุกกฏ

เรื่องการดูแลรักษาภิกษุผู้ป่วยไข้ พระควรใส่ใจและถือปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะเป็นหน้าที่จำเป็นที่พระ ต้องดูแลซึ่งกันและกัน คนในโลกนี้ไม่มีใครหรือคอยากเจ็บป่วย ร่ากาย คนเราเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย พระพุทธพจน์ที่ว่า **“พวกเธอไม่มีพ่อแม่ ผู้ใดเล่าจะรักษาพวกเธอ ถ้าพวกเธอไม่ดูแลรักษาตนเอง ใครเล่าจะรักษาให้”** พระควรน้อมเข้ามาไว้ในใจ พระพุทธพจน์นี้ประทับใจมาก และพระพุทธองค์ก็ได้ทรงทำให้ดูเป็นแบบอย่างมาแล้ว พวกเราต้องดูแลรักษากันจนสุดความสามารถ หากไม่ไหวค่อยส่งโรงพยาบาลให้หมอช่วยรักษา แม้จะอยู่ในความดูแลของหมอแล้วก็ตาม ควรผลัดเปลี่ยนไปเยี่ยม ถามดูอาการ ไปให้กำลังใจ เช็ดตัว ซักผ้า คนป่วยต้องการกำลังใจ ถ้ามีกำลังใจดี ก็จะหายป่วยได้เร็ว ถ้าขาดกำลังใจ อาการจะทรุดลงทันที ผู้ป่วยควรพิจารณาถึงมรณานุสติ อยู่เสมอว่า **“เราเกิดมาต้องตายไม่วันใดก็วันหนึ่ง วันนี้เรายังไม่ตาย พรุ่งนี้เราจะตาย พรุ่งนี้เรายังไม่ตาย วันต่อๆ ไป เราต้องตายแน่นอน เพราะความตายเป็นสิ่งที่แน่นอนสำหรับสัตว์ผู้เกิดมาในโลกนี้ จะยืน เดิน นั่งหรือนอน ก็รอความตายทั้งนั้น ความตายมีอยู่ทุกลม**

หายใจ หายใจเข้า ไม่หายใจออกก็ตาย หายใจออกไม่หายใจเข้า ก็ตาย เมื่อพิจารณาอย่างนี้แล้วจิตใจก็จะไม่หวาดกลัวมรณภัย ใจจะปล่อยวาง เห็นว่าเรื่องความตายเป็นเรื่องธรรมดาที่ทุกคนต้องประสบ ใจจะไม่ทุกข์ ป่วยคงป่วยแต่กายเท่านั้น ใจจะไม่ป่วย ทุกข์คงทุกข์กายเท่านั้น ใจไม่เป็นทุกข์”

ถ้าไม่มนสิการกรรมฐาน ผู้ป่วยจะขาดหลักยึดใจ ว่าแห้ว หงอยเหงาเศร้าซึม ใจน้อยเป็นทุกข์มาก

เมื่อหมอผู้หญิงหรือนางพยาบาลชิตยา วัดความดัน เช็ดเนื้อเช็ดตัวพระ ต้องสำรวจรวมกาย วาจา และใจให้ดี อย่าให้กามราคะครอบงำ ต้องระลึกรออยู่เสมอว่า “เราเป็นพระไม่ควรคิดนอกกลุ่มอกทาง” ถ้าวางใจได้แบบนี้ ไม่ต้องกลัวว่าจะต้องอาบัติ

อาชีพรหมและพยาบาลถือว่าโชคดีกว่าอาชีพอื่นๆ เพราะมีโอกาสสร้างบุญสร้างกุศลกับผู้ป่วยใช้ไม่ว่าจะเป็นคนทั่วไปหรือพระป่วย ได้รักษาคนป่วย พระป่วยให้หายจากความเจ็บป่วย หายจากความทุกข์ทรมาน กลับมาเป็นคนปกติ มีความสุขดังเดิม เรื่องที่เข้าใจกันผิดว่า “หมอผู้หญิง และนางพยาบาลถูกเนื้อต้องตัวพระป่วยแล้วเป็นบาปเป็นกรรมนั้น ขอให้คลายความกังวลไปได้เลย ไม่เป็นบาปแต่อย่างใด ขอให้ตั้งใจรักษาท่านด้วยจิตบริสุทธิ์ อานิสงส์คือความเป็นคนมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง สุขุขกายสบายใจ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนและมีอายุยืนยาว จะบังเกิดขึ้นแก่หมอและพยาบาลทุกท่านอย่างแน่นอน

คำถวายทาน

คำถวายข้าวพระพุทธ(คำบูชาข้าวพระพุทธเจ้า)

อรหตาทิหิ นวหิ कुณ्हि समुनาคतसुसु समुमा-
सुमुतुतुसुसु इमं वणुनकुनुसुमुपनुनु पिणुतुपातुขาทुनियुโกซुनियु
सुकुकुजु तेमि

อิทं เม ทานं आसवुकुขยาวहु हुहु

แปล ข้าพเจ้าขอถวายบิณฑบาต ของควรเคี้ยวและของ
ควรบริโภค ที่ถึงพร้อมด้วยสี กลิ่น และรสนี้โดยเคารพ แก่พระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม ๙ ประการ มี
ความเป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นต้น

ขอทานนี้ ของข้าพเจ้าจงนำมาซึ่งความสิ้นไปแห่งอาสวะ
กิเลสด้วยเทอญ (หลวงพ่อดำวัดท่ามะโอ)

คำถวายน้ำดื่ม

อรหตาทิหิ นวหิ कुण्हि समुनาคतसुसु समुमा-

๑๔๖ / วินัยพระนำผู้คู่มือโยม

สมพุทฺธสฺส อิมํ สุทฺธสึตลํ ปาณียํ สกุกจํ เทมิ

อิทํ เม ทานํ อาสวกุชยาวหํ โหตุ.

ข้าพเจ้าขอถวายน้ำดื่มสะอาดนี้โดยเคารพแก่พระสัมมา
สัมพุทฺธเจ้าฯ

คำถวายดอกไม้

อรหตาทีหิ นวหิ कुณหิ สมनुनाคตสฺส สมมา-
สมพุทฺธสฺส อิมํ วณฺณคนฺธสมฺปนฺนํ ปุပ္ผํ สกุกจํ เทมิ.

อิทํ เม ทานํ อาสวกุชยาวหํ โหตุ.

ข้าพเจ้าขอถวายดอกไม้ที่ถึงพร้อมด้วยสีและกลิ่นนี้โดย
เคารพ แก่พระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าฯ

คำถวายประทีป

อรหตาทีหิ นวหิ कुณหิ สมनुनाคตสฺส สมมา-
สมพุทฺธสฺส อิมํ อนุธการวินาสกํ ปทีปํ สกุกจํ เทมิ อิทํ เม
ทานํ อาสวกุชยาวหํ โหตุ.

ข้าพเจ้าขอถวายประทีปที่ขจัดความมืดนี้ โดยเคารพแก่
พระสัมมาสัมพุทฺธเจ้าฯ

ถวายข้าวพระพุทธแล้วนำมารับประทานอีกไม่สมควร

เมื่อถวายข้าวพระพุทธแล้วนำมารับประทานอีกไม่สมควร การถวายทานเช่นนี้ ถือว่ายังมีความตระหนี่ประกอบด้วยความ โลกเป็นต้น ปะปนกับอกุศลจิต ทำให้กุศลไม่บริสุทธิ์ ไม่นับว่า เป็นประเพณี ไม่จัดว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ถูกต้องของชาวพุทธ พระ โภธิสัตว์และสัตบุรุษทั้งหลาย ขณะที่ทำทานบำเพ็ญทาน มักทำ ด้วยมุตตจาคเจตนา (มีเจตนาสละขาดไม่หวังได้คืน) ไม่ทำด้วย อมุตตจาคเจตนา (ไม่มีเจตนาสละขาดหวังได้คืน) ดังข้อความใน อรรถกถาจริยาปิฎก (หน้า ๒๙๕) ว่า **มุตตจาโค เทติ โน อมุตต- จาโค**

พระโภธิสัตว์มีเจตนาสละขาดไม่หวังได้คืน บำเพ็ญทาน ไม่มีเจตนาสละขาดหวังได้คืน บำเพ็ญทาน

อานิสงส์ของการบำเพ็ญทานเป็นเหตุให้ได้รับความสุขในปัจจุบันและอนาคต และยังเป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ พร้อมทั้งนิพพานสมบัติ

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ผลวิบากของทานยังเป็นเครื่อง ป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้เหล่าสัตว์ประสบความเสื่อมจาก ทรัพย์สมบัติเป็นต้น ที่ตนครอบครองอยู่

ในฝ่ายที่เป็นโลกียะ ทานานิสงส์ส่งเสริมให้เข้าถึงความ เป็นเทพบุตร เทพธิดา เป็นมนุษย์ผู้ถึงพร้อมด้วยบุญญาธิการ เช่น พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นต้น

ในฝ่ายที่เป็นโลกุตตระ ทานานิสงส์ส่งเสริมให้เข้าถึงสาวก
โพธิญาณ ปัจเจกโพธิญาณ และสัมมาสัมโพธิญาณ

ทานานิสงส์ของทานนับว่ามีมากมายยิ่งนัก แต่ผู้ที่มีความ
ตระหนี่ และผู้ที่มีความประมาทไม่สามารถบำเพ็ญทานได้ ดัง
พระบาลีในเทวตาสังยุตสคาถวรรค สาธุสูตรว่า

**สาธุ ใจ มาริส ทานํ มจฺเจรา จ ปมาทาจ เอวํ ทานํ
น ทียติ.**

ซ้ำแต่พระองค์ผู้บริสุทธิ์ ทานยังประโยชน์มีมนุษย์ (สมบัติ
เป็นต้น) ให้สำเร็จได้

เพราะความตระหนี่และประมาทเช่นนี้ บุคคลจึงให้ทาน
ไม่ได้

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงการเปรียบเทียบทาน
และการบวไว้ในสาธุสูตรนั้นว่า

ทานญจ ยฺยทุญฺจ สมานมาหุ.

บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวกันว่า ทานและการบว สมอกัน

ในความข้อนี้อรรถกถาจารย์ กล่าวพรรณนาไว้ว่า

**ชีวิตภีรโก หิ ยฺยชฺฌิตุํ น สกฺโกติ, ขยภีรโก ทาตุํ
น สกฺโกติ.**

เพราะว่าบุคคลผู้ฉลาดในชีวิตย่อมไม่อาจเพื่อจะบว บุคคล

ผู้กลัวความเปลี่ยนแปลงก็ไม่อาจเพื่อจะให้ท่าน

อ.เรื่องพราหมณ์จุเพิกสาฎก ถูกความตระหนี่ครอบงำ
แล้วให้ท่าน

การทำบุญให้ท่านแต่ครั้งแล้วปรารภนาพระนิพพาน
ปรารภนาพันทุกข์ จัดว่าเป็นทานอันเลิศ ดังท่านกล่าวไว้ใน
ปฏิปทาสุตตวรรณา ส.อ.ว่า

“กุศลในการให้ไปไม่หนึ่งกำมือ แม้เล็กน้อยหรือกุศลใน
การให้ของพราหมณ์เวลา ถ้าปรารภนาสมบัติในวิภวภูติ ก็ชื่อว่า
ตั้งไว้ผิด เพราะยังอาศัยวิภวภูติ ย่อมนำวิภวภูติมาให้โดยแท้ ไม่ได้
นำพระนิพพานมาให้

แต่ถ้าปรารภนาว่า “ขอทานนี้ ของข้าพเจ้าจงนำความสิ้น
อาสวะมาให้เถิด”

ชื่อว่าตั้งไว้ถูก เพราะไม่ได้อาศัยวิภวภูติ ย่อมส่งผลให้
บรรลุลุอรหัตผล บัณฑิตโพธิญาณและสัมพัญญุตญาณได้ เมื่อยัง
ไม่บรรลุลุอรหัตผล ผลของท่านก็ยังไม่ถึงความสิ้นไป

